Projekt

z dnia 5 lutego 2026 r.
Zatwierdzony przez .....

UCHWAŁA NR .....
RADY MIASTA PŁOCKA

z dnia ..... 2026 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego programu opieki nad zabytkami miasta Płocka na lata 2026–2029

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 oraz art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2025 r. poz. 1153 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 1 i ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292 z późn. zm.), Rada Miasta Płocka uchwala, co następuje:

§ 1. Uchwala się Gminny program opieki nad zabytkami miasta Płocka na lata 2026–2029, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Płocka.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miasta
Płocka

Artur Jaroszewski

Załącznik do
Uchwały Nr .....
Rady MiastaPłocka
z dnia .....

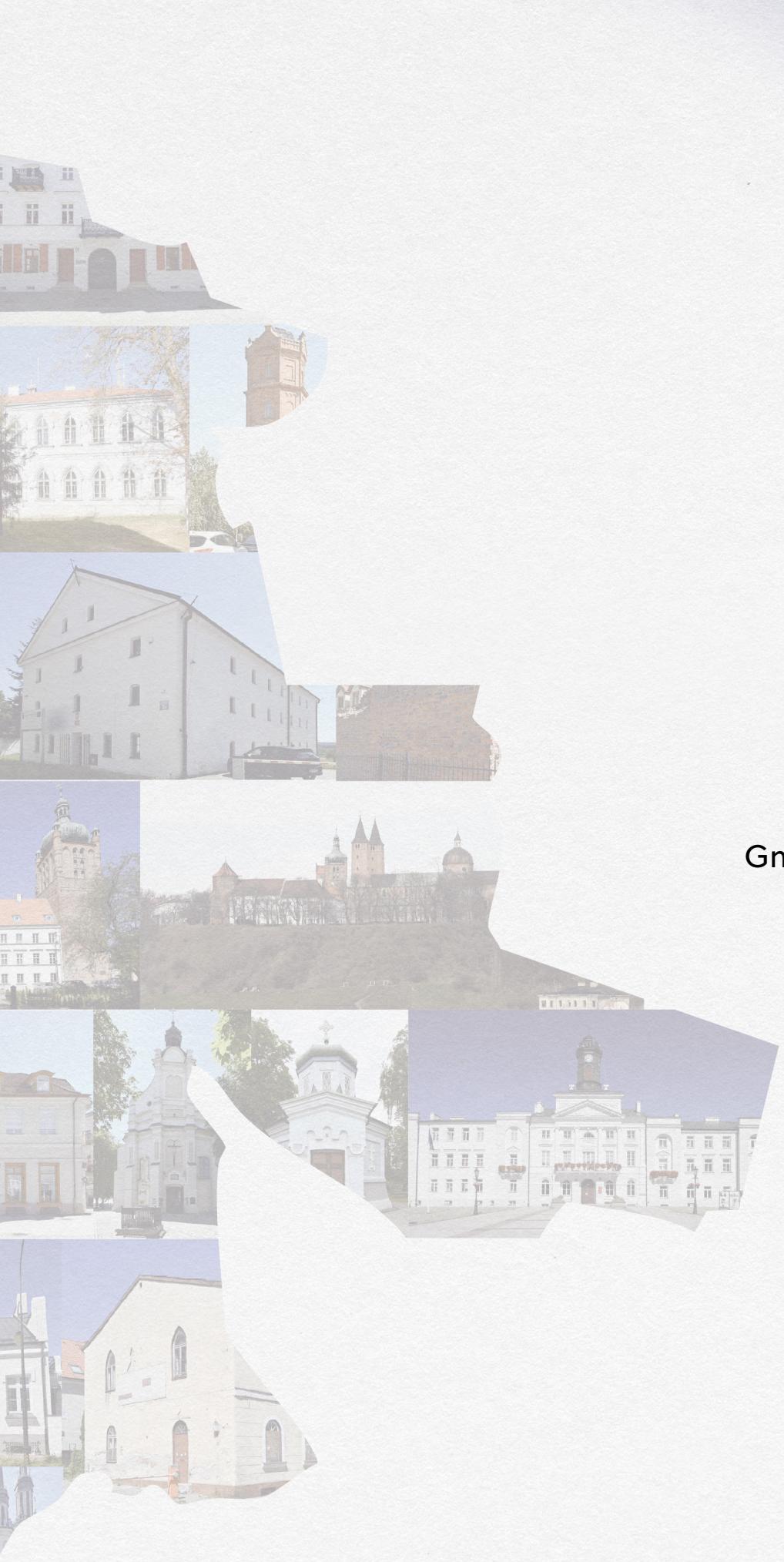

MIASTO PŁOCK

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2026-2029

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP ……...3
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI…….....5
2.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI…..…….7
2.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA……10
2.3. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY…..……..…..15
3. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO MIASTA PŁOCKA…….……..25
3.1. ZARYS HISTORII MIASTA…….25
3.2. KRAJOBRAZ KULTUROWY……...……...34
3.3. ZABYTKI NIERUCHOME……..…….44
3.4. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE……...……..60
3.5. ZABYTKI RUCHOME……..…...64
3.6. DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE……...69
3.7. ZABYTKI W ZBIORACH MUZEALNYCH……...73
4. ZABYTKI OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY……..78
4.1. POMNIK HISTORII…….….78
4.2. ZABYTKI NIERUCHOME WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW…….78
4.3. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW...87
4.4. ZABYTKI RUCHOME OBJĘTE OCHRONĄ KONSERWATORSKĄ……..88
4.5. GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW MIASTA PŁOCKA……...93
5. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ…….……96
6. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE, PRIORYTETY I KIERUNKI DZIAŁAŃ GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI……..……...106
7. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI…..112
8. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI……..…...115
9. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI…….119
9.1. DOTACJE I FINANSOWANIE ZE ŚRODKÓW KRAJOWYCH…….....119
9.2. ŚRODKI EUROPEJSKIE I FUNDUSZE ZEWNĘTRZNE……..…..123
9.3. PARTNERSTWA PUBLICZNO-PRYWATNE I INICJATYWY LOKALNE…124
10. PODSUMOWANIE……..125
11. ZAŁĄCZNIKI……..126

1. WSTĘP

Płock jest miastem o wyjątkowej ciągłości historycznej, której rdzeń tworzą Wzgórze Tumskie, Stare Miasto i skarpa wiślana. Najstarsze fazy rozwoju osadnictwa i grodu, odczytywane na podstawie badań archeologicznych i źródeł historycznych, koncentrują się właśnie na tym obszarze i jego przedpolach (m.in. rejon kolegiaty św. Michała, kościoła św. Dominika, osady portowej u stóp skarpy).

Dzisiejszy krajobraz kulturowy historycznego centrum jest skutkiem nakładania się przemian od średniowiecza po XX w. – od lokacji i regulacji układu ulic, przez epizody zniszczeń i odbudów, po działania rewaloryzacyjne oraz współczesne uwarunkowania budowlane związane ze skarpą wiślaną.

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Płocka na lata 2026–2029 jest dokumentem pomocniczym, sporządzanym na 4 lata i przyjmowanym uchwałą Rady Miasta. Jego przygotowanie i tryb realizacji wynikają z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami; co 2 lata Prezydent Miasta przedstawia Radzie sprawozdanie z wykonania programu.

Program realizuje metodykę Narodowego Instytutu Dziedzictwa: po fazie poznawczej (zebranie materiałów i rozpoznanie zasobu) następuje faza analiz i wniosków (diagnoza, szanse–zagrożenia), a następnie faza programowania (priorytety, kierunki, zadania, instrumentarium, finansowanie, monitoring i ocena).

Celem Programu jest ochrona wartości i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego Płocka, ze szczególnym uwzględnieniem historycznego centrum i terenów skarpy, oraz aktywne zarządzanie zasobem – poprawa stanu zabytków, ich adaptacja i rewaloryzacja, zwiększanie dostępności oraz wzmacnianie kompetencji i świadomości mieszkańców.

Zakres przestrzenny Programu obejmuje dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych Miasta Płocka.

Realizacja Programu będzie prowadzona we współpracy z wojewódzkimi służbami konserwatorskimi, instytucjami kultury, organizacjami pozarządowymi, właścicielami zabytków i mieszkańcami. Wdrożenie zaplanowanych działań przyczyni się do zachowania unikalnego charakteru Płocka, a także do dalszego rozwoju miasta jako ośrodka kultury i turystyki.

Program obejmuje okres czteroletni (2026-2029), a jego realizacja będzie podlegała systematycznej ewaluacji. Zgodnie z przepisami, co dwa lata Prezydent Miasta przedstawi Radzie Miasta sprawozdanie z postępów wdrażania Programu, a wnioski z jego realizacji posłużą jako podstawa do opracowania kolejnych edycji dokumentu.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawą prawną opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2024 r. poz. 1292), w szczególności przepisy art. 87, które nakładają na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami.

Zgodnie z ustawą, celem programu jest:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

W programie uwzględniono również przepisy innych aktów prawnych, które mają zastosowanie w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym, w tym:

1. Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., która w art. 5 oraz art. 86 wskazuje na obowiązek ochrony środowiska i dziedzictwa narodowego jako wspólnego dobra.
2. Ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2024 r. poz. 1465), która w art. 7 ust. 1 pkt 9 określa zadania własne gmin w zakresie kultury, ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3. Ustawę z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2024 r. poz. 1130), która reguluje kwestie ochrony dziedzictwa kulturowego w procesie kształtowania przestrzeni.
4. Ustawę z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2024 r. poz. 1478 ze zm.), w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego jako elementu środowiska naturalnego.
5. Ustawę z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2025.647 ze zm.), która wspiera działania zintegrowane w zakresie ochrony środowiska i dziedzictwa.

Ponadto, opracowanie programu zostało dostosowane do Krajowego program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026.

Program stanowi element założeń rozwoju gminy, integrując ochronę dziedzictwa kulturowego z działaniami w obszarach planowania przestrzennego, ochrony środowiska oraz rozwoju społeczno-gospodarczego.

2.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ochrona dziedzictwa kulturowego stanowi jedno z kluczowych zadań państwa, realizowanych zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz strategiami i programami rządowymi. Zabytki są nieodłącznym elementem tożsamości narodowej, historycznej i kulturowej Polski, a ich zachowanie jest warunkiem zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego.

Państwo polskie realizuje politykę ochrony zabytków na poziomie centralnym i samorządowym, integrując działania różnych instytucji oraz organizacji pozarządowych. Podstawowym dokumentem określającym kierunki polityki w tym zakresie jest Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023–2026, przyjęty uchwałą Rady Ministrów nr 242 z dnia 8 grudnia 2023 r.

Cele strategiczne polityki ochrony zabytków

Cel główny

Podstawowym celem krajowej polityki ochrony zabytków jest zwiększenie odporności zasobu zabytkowego, co oznacza zarówno poprawę jego stanu technicznego, jak i wzmocnienie jego roli w polityce zrównoważonego rozwoju.

Cele szczegółowe

W ramach realizacji polityki państwa przyjęto trzy kluczowe cele szczegółowe:

1. Weryfikacja zasobu zabytków i wzmocnienie narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości
    - Udoskonalenie ewidencji i rejestrów zabytków,
    - Identyfikacja obiektów o szczególnym znaczeniu historycznym i kulturowym,
    - Wzmocnienie ochrony zabytków archeologicznych i nieruchomych,
    - Rozwój systemów informacji o zabytkach i ich dostępności online.
2. Wzmocnienie potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków
    - Optymalizacja struktur administracyjnych w zakresie ochrony dziedzictwa,
    - Zwiększenie kompetencji organów konserwatorskich i administracji samorządowej,
    - Wspieranie współpracy między instytucjami ochrony zabytków, organizacjami pozarządowymi i społecznościami lokalnymi,

- Wykorzystanie nowych technologii w dokumentacji i zarządzaniu zabytkami.

3. Rola zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja społeczna)
    - Wzmacnianie roli zabytków w budowaniu lokalnej i narodowej tożsamości,
    - Upowszechnienie wiedzy na temat ochrony zabytków poprzez edukację i kampanie społeczne,
    - Wspieranie inicjatyw społecznych i wolontariatu w zakresie ochrony dziedzictwa,
    - Zwiększenie roli zabytków w turystyce i rozwoju lokalnym.

Do 2026 r. polityka państwa koncentruje się na następujących działaniach priorytetowych:

- Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, w tym obiektami wpisanymi na listę UNESCO oraz Pomnikami Historii,
- Realizacja zobowiązań międzynarodowych, wynikających m.in. z konwencji UNESCO i Rady Europy,
- Cyfryzacja procesów administracyjnych w ochronie zabytków,
- Wzmacnianie zastosowania nowych technologii w dokumentacji, konserwacji i zarządzaniu zabytkami,
- Dostosowanie systemu ochrony zabytków do zmian klimatycznych i minimalizacja zagrożeń związanych z ekstremalnymi warunkami pogodowymi,
- Podnoszenie świadomości społecznej w zakresie wartości i znaczenia dziedzictwa kulturowego.

Powiązania z innymi dokumentami strategicznymi

Polityka państwa w zakresie ochrony zabytków jest ściśle powiązana z kluczowymi dokumentami strategicznymi:

- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.), która podkreśla rolę kultury i dziedzictwa w rozwoju kraju,
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030, uwzględniająca ochronę dziedzictwa jako element budowania więzi społecznych,
- Polityka Ekologiczna Państwa 2030 (PEP 2030), przewidująca działania na rzecz adaptacji zabytków do zmian klimatycznych,

- Europejski Zielony Ład, który wspiera modernizację zabytków w kierunku zrównoważonego użytkowania.

Rola samorządów w realizacji polityki ochrony zabytków

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków, jednostki samorządu terytorialnego odgrywają kluczową rolę w ochronie dziedzictwa kulturowego. Obowiązki gmin obejmują:

- Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków,
- Opracowanie i wdrażanie Gminnego programu opieki nad zabytkami,
- Zapewnienie ochrony zabytków poprzez miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego,
- Podejmowanie działań edukacyjnych i promocyjnych w zakresie dziedzictwa kulturowego.

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków koncentrują się na poprawie stanu ich zachowania, udoskonaleniu dokumentacji oraz wdrażaniu nowoczesnych narzędzi zarządzania dziedzictwem kulturowym. Kluczowym aspektem jest wzmacnianie roli społeczności lokalnych i samorządów, które są odpowiedzialne za wdrażanie działań na poziomie gminnym. Priorytetem na lata 2023–2026 jest również cyfryzacja ochrony zabytków, edukacja społeczna oraz dostosowanie systemu ochrony do wyzwań klimatycznych.

2.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA

Gminny program opieki nad zabytkami dla miasta Płocka na lata 2026-2029 wpisuje się w szerszy kontekst polityki ochrony dziedzictwa kulturowego realizowanej na poziomie województwa mazowieckiego. Dokument ten stanowi narzędzie implementacji wojewódzkiego programu ochrony zabytków, dostosowując jego ogólne założenia do lokalnych uwarunkowań Płocka.

Zgodnie z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa, relacje między dokumentami strategicznymi na różnych poziomach administracyjnych powinny gwarantować spójność działań konserwatorskich i rozwój polityki ochrony zabytków w skali regionalnej. W związku z tym niniejszy Program został opracowany w ścisłej korelacji z wojewódzką strategią rozwoju, programami planowania przestrzennego oraz regionalnymi i lokalnymi dokumentami ochrony dziedzictwa kulturowego.

I. Program opieki nad zabytkami w województwie mazowieckim 2022-2025

Podstawowym dokumentem dotyczącym dziedzictwa kulturowego na poziomie regionalnym jest Program opieki nad zabytkami województwa mazowieckiego na lata 2022–2025, przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Mazowieckiego nr 1721/267/21 z dnia 26 października 2021 r. Program ten określa priorytety i kierunki działań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego w województwie.

Program na lata 2022-2025 kontynuuje misję poprzedniego Programu na lata 2018-2021, która brzmi:

Podnieść skuteczność opieki nad zabytkami i dziedzictwem niematerialnym w województwie mazowieckim.

Misji będzie towarzyszyć wizja strategiczna opieki nad zabytkami, będąca zapisem pożądanego stanu docelowego w 2025 r. Przyjęto założenie polegające na polepszeniu się opieki nad zabytkami m.in. poprzez powstanie forum gminnych specjalistów opieki nad zabytkami, wzrost dumy lokalnych społeczności z posiadanych zasobów dziedzictwa kulturowego oraz wzrost świadomości obowiązków opieki nad zabytkami. Położono również nacisk na dokumentację niedocenianego wcześniej dziedzictwa XX w.

W odpowiedzi na identyfikację najważniejszych problemów w opiece nad zabytkami (niska świadomość wartości dziedzictwa kulturowego, trudności w dostępie do środków finansowych na opiekę nad zabytkami oraz nieskuteczne narzędzia działań w zakresie opieki nad zabytkami) określono trzy obszary strategiczne - będące obszarami koncentracji działań. Towarzyszące im, w każdym z obszarów, cele strategiczne realizowane przez przedsięwzięcia strategiczne.

Cele wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami 2022–2025:

1. Edukacja kształtująca świadomość i postawy poprzez wsparcie edukacyjne samorządów lokalnych i właścicieli zabytków oraz kształtowanie postawy zainteresowania dziedzictwem.
2. Optymalizacja systemu dostępu do środków finansowych – zwiększenie wsparcia dla właścicieli zabytków oraz podmiotów zajmujących się ich ochroną.
3. Stworzenie skutecznych narzędzi zarządzania dziedzictwem – cyfryzacja danych, inwentaryzacja zabytków, a także rozwój instrumentów prawnych i organizacyjnych.

II. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r. *Innowacyjne Mazowsze* (uchwała nr 158/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2013 r.)

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r. Innowacyjne Mazowsze to kluczowy dokument określający priorytety rozwoju regionu, uwzględniający zarówno aspekty gospodarcze, społeczne, jak i kulturowe. Dokument ten podkreśla znaczenie ochrony dziedzictwa kulturowego i jego wykorzystania w działalności gospodarczej oraz rozwoju turystyki, co jest zgodne z założeniami Gminnego programu opieki nad zabytkami.

Podstawowym celem strategii jest rozwój gospodarki Mazowsza, w tym wzmacnianie eksportu w przemyśle zaawansowanych i średniozaawansowanych technologii oraz w sektorze przetwórstwa rolno-spożywczego. Drugim kluczowym celem strategicznym jest wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju regionu i poprawy jakości życia mieszkańców.

W tym kontekście strategia wyznacza następujące kierunki działań, istotne dla Gminnego programu opieki nad zabytkami:

1. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego do zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu – rozwój turystyki kulturowej opartej na zasobach historycznych i zabytkach.
2. Upowszechnienie kultury i twórczości – wspieranie inicjatyw lokalnych związanych z ochroną i promocją dziedzictwa, organizacja wydarzeń kulturalnych oraz działalność edukacyjna.
3. Kreowanie miast i miejscowości jako centrów aktywności kulturalnej – podkreślenie roli dziedzictwa w rozwoju społeczności lokalnych poprzez modernizację przestrzeni miejskich i rewitalizację historycznych centrów miast i wsi.
4. Wspieranie rozwoju przemysłu kreatywnego – rozwój branż związanych z kulturą, sztuką i tradycją, które mogą przyczynić się do ochrony dziedzictwa oraz zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu.
5. Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w działalności gospodarczej – integracja zabytków i tradycji z rozwojem lokalnej przedsiębiorczości, np. poprzez wsparcie dla rzemiosła, tradycyjnych produktów regionalnych i usług turystycznych.

Założenia Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r. są w pełni zgodne z celami Gminnego programu opieki nad zabytkami, szczególnie w obszarach związanych z ochroną dziedzictwa, jego adaptacją do potrzeb turystycznych oraz wspieraniem lokalnej gospodarki opartej na tradycji i kulturze.
Dla miasta Płocka istotne są w szczególności następujące aspekty strategii:

- Rozwój turystyki kulturowej i historycznej poprzez wykorzystanie miejscowych zabytków oraz tworzenie atrakcyjnych szlaków turystycznych.
- Rewitalizacja i ochrona historycznych obiektów i układów przestrzennych, w tym tradycyjnej zabudowy i krajobrazu kulturowego.
- Integracja zabytków z działalnością gospodarczą, np. poprzez wsparcie rzemiosła i produktów regionalnych nawiązujących do lokalnej historii.
- Edukacja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego wśród mieszkańców i turystów poprzez organizację wydarzeń, festiwali i warsztatów związanych z historią regionu.

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Płocka uwzględnia założenia Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r., integrując działania związane z ochroną

i promocją dziedzictwa kulturowego z rozwojem gospodarczym i społecznym regionu. Dzięki temu możliwe jest skuteczniejsze zarządzanie zabytkami, rozwój turystyki oraz kreowanie nowych form działalności gospodarczej opartych na tradycji i kulturze regionu.

III. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego przyjęty został uchwałą nr 22/18 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 19 grudnia 2018 r. i stanowi kluczowy dokument strategiczny, określający strukturę przestrzenną regionu oraz zasady jego rozwoju. Jego podstawową funkcją jest koordynacja planowania przestrzennego na poziomie krajowym, wojewódzkim i lokalnym, co pozwala na harmonijną integrację działań gospodarczych, społecznych oraz środowiskowych.

Samorząd Województwa Mazowieckiego prowadzi politykę zrównoważonego rozwoju, uwzględniającą ochronę i zagospodarowanie dziedzictwa kulturowego. Dokument ten wskazuje na potrzebę zachowania spójności społeczno-gospodarczej i terytorialnej, wzmacniania konkurencyjności regionu oraz rozwijania nowych miejsc pracy, przy jednoczesnej ochronie krajobrazu kulturowego i historycznego.

Wśród priorytetów Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego istotne dla Gminnego programu opieki nad zabytkami są:

1. Realizacja założeń Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami, w tym integracja działań konserwatorskich na poziomie wojewódzkim, powiatowym i gminnym.
2. Zachowanie i kreowanie ładu przestrzennego poprzez ochronę i kształtowanie krajobrazu kulturowego oraz jego elementów regionalnych.

Aby osiągnąć te cele, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego przewiduje:

- przeciwdziałanie negatywnym skutkom urbanizacji i rurbanizacji – wdrażanie mechanizmów ograniczających degradację historycznych układów przestrzennych i rozlewanie się zabudowy na obszary o wysokiej wartości kulturowej;
- wzmocnienie przestrzennych walorów obiektów oraz układów historycznych – rewitalizacja, restauracja oraz rekultywacja terenów poprzemysłowych, zdegradowanych i zaniedbanych;

- ochronę i rewaloryzację obiektów oraz obszarów historycznych, w tym architektury drewnianej, poprzemysłowej, dworskiej, obronnej oraz zabytków techniki i nauki. Szczególne znaczenie ma zachowanie zabytków o wartości symbolicznej;
- odbudowę i rekonstrukcję obiektów dziedzictwa narodowego zniszczonych w wyniku działań wojennych lub katastrof naturalnych;
- tworzenie i rozwój sieci miast historycznych oraz atrakcji krajobrazowo-architektonicznych, które mogą stanowić podstawę szlaków turystyki kulturowej;
- budowę i rozwój instytucji muzealnych poświęconych dziedzictwu kulturowemu i przemysłowemu regionu, m.in. Stacji Muzeum, Muzeum Centralnego Okręgu Przemysłowego na terenie dawnej Fabryki Broni oraz Centrum Nauki im. T. Sołtyka w Radomiu;
- ochronę regionów etnograficznych i krain historycznych, które są istotnym elementem krajobrazu kulturowego i mogą stanowić bazę do współpracy z sąsiadującymi województwami.

Dla miasta Płocka kluczowe znaczenie mają założenia Planu dotyczące:

- Zintegrowanego zarządzania zabytkami i krajobrazem kulturowym, co umożliwia skuteczniejsze działania konserwatorskie oraz dostosowanie polityki przestrzennej gminy do wytycznych województwa.
- Wsparcia dla działań rewitalizacyjnych i ochronnych, co stwarza możliwość pozyskiwania środków na renowację zabytków oraz wdrażania programów ochrony krajobrazu kulturowego.
- Rozwoju turystyki kulturowej, w tym wykorzystania historycznych układów urbanistycznych i obiektów zabytkowych jako elementów atrakcyjnych dla mieszkańców i turystów.

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Płocka jest zgodny z wytycznymi Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego. Dokument ten określa priorytety w zakresie ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego, które są integralnym elementem polityki gminnej. Dzięki jego uwzględnieniu, gmina może skuteczniej koordynować działania konserwatorskie, chronić historyczny układ przestrzenny i pozyskiwać wsparcie finansowe na ochronę dziedzictwa.

2.3. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

I. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta Płocka 2035+

Rada Miasta Płocka przyjęła *Strategię Zrównoważonego Rozwoju Miasta Płocka 2035+* uchwałą Nr 315/XVII/2025 z dnia 25 września 2025 r., która zastąpiła strategię z 2018 r. Dokument wyznacza nadrzędne ramy dla polityk i programów miejskich oraz zawiera część wdrożeniową (realizacja, monitoring, ewaluacja, aktualizacja), w tym coroczny monitoring wskaźników i dwa przeglądy strategiczne (2030, 2035).

GPOZ jest dokumentem komplementarnym: przekłada cele Strategii na zadania operacyjne w obszarze ochrony dziedzictwa i krajobrazu oraz zasila system monitoringu Strategii własnymi wskaźnikami (np. liczba interwencji konserwatorskich, stopień udokumentowania zasobu, realizacja zaleceń w MPZP i decyzjach administracyjnych).

W warstwie przestrzennej GPOZ nawiązuje do modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej (punkt odniesienia dla planu ogólnego i MPZP), ze szczególnym uwzględnieniem obszaru centralnego (Stare Miasto–Kolegialna–Skarpa) i ekspozycji nad Wisłą.

Strategia porządkuje system dokumentów wykonawczych i przypisuje role podmiotom wdrażającym (koordynacja: Prezydent/komórka ds. rozwoju). W tym układzie GPOZ pełni funkcję mostu między celami strategicznymi a praktyką zarządzania dziedzictwem: wskazuje zadania, harmonogram i wskaźniki, a wyniki jego realizacji zasilają coroczne raportowanie Strategii oraz przeglądy w latach 2030 i 2035.

II. Płocki Program Rewitalizacji

Płocki Program Rewitalizacji (PPR) został przyjęty uchwałą Rady Miasta nr 442/XXV/2016 z 29.11.2016 r. i następnie wielokrotnie aktualizowany; obecnie obowiązuje w brzmieniu nadanym uchwałą nr 368/XX/2025 z 18.12.2025 r.

PPR integruje działania społeczne, przestrzenno-funkcjonalne, techniczne, gospodarcze i środowiskowe, traktując dziedzictwo kulturowe jako zasób rozwojowy i nośnik tożsamości. Obszar rewitalizacji określono uchwałą nr 277/XV/2016 z 26.01.2016 r., wyznaczając cztery podobszary:
(1) Stare Miasto–Kolegialna, (2) Dobrzyńska–Skarpa *(obecnie os. Miodowa)*, (3) Radziwie, (4) teren dawnej Cukrowni Borowiczki.

W celu sprawnej realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych w PPR zaplanowano ustanowienie Specjalnej Strefy Rewitalizacji (SSR) dla pierwszego podobszaru. Strefę ustanowiono następnie uchwałą Rady Miasta Płocka nr 612/XXXV/2017 z 29 sierpnia 2017 r.

Zgodnie z zapisami PPR, w pierwszym okresie wdrażania siły i środki koncentruje się na realizacji przedsięwzięć na pierwszym podobszarze (Stare Miasto–Kolegialna wraz z terenem skarpy wiślanej), o najwyższych wartościach historycznych.

Relacje PPR ↔ GPOZ 2026–2029:

- Ramy a finansowanie: PPR wskazuje przedsięwzięcia planowane do realizacji (nie zapewnia finansowania); finansowanie zabezpiecza podmiot realizujący. GPOZ zapewnia spójność zasad ochrony i ekspozycji dziedzictwa z politykami miejskimi i dokumentami planistycznymi.
- Koordynacja terytorialna: PPR kieruje działania terytorialnie (szczególnie 1. podobszar); GPOZ utrzymuje standardy ochrony i zasady przekształceń w obszarach historycznych.

III. Uchwała krajobrazowa Miasta Płocka

Uchwała Nr 381/XXII/2020 Rady Miasta Płocka z 27 sierpnia 2020 r. w sprawie ustalenia zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń (tzw. *uchwała krajobrazowa*), stanowi akt prawa miejscowego porządkujący ład wizualny miasta. Dokument został następnie zmieniony Uchwałą nr 779/XLV/2022 z 25 sierpnia 2022 r oraz Uchwałą nr 313/XVII/2025 z dnia 25 września 2025 r.

Uchwała wprowadza kompleksowe reguły dla całego miasta: określa zasady sytuowania nośników reklamowych (w tym szyldów), wskazuje dopuszczone formy i parametry (lokalizacja, gabaryty, standardy jakościowe, materiały) z uwzględnieniem, czy dany obiekt podlega ochronie konserwatorskiej, czy nie. Płock podzielono na trzy obszary regulacyjne o zróżnicowanych wymaganiach – najsurowsze zasady obowiązują w Obszarze 1 obejmującym m.in. historyczne centrum i obiekty zabytkowe. Integralną częścią uchwały jest załącznik graficzny – mapa z opisem granic obszarów.

W warstwie wykonawczej miasto prowadzi serwis informacyjny oraz udostępnia narzędzie on-line do sprawdzania zgodności reklam: www.puk.plock.eu. Na stronie publikowane są m.in. informacje o karach pieniężnych, słowniczek pojęć oraz przykładowe rysunki dopuszczonych do sytuowania nośników reklamowych.

Uchwała krajobrazowa jest jednym z kluczowych narzędzi kształtowania krajobrazu kulturowego Płocka i w praktyce wspiera:

- czytelność historycznego układu i ekspozycję elewacji w śródmieściu poprzez określenie zasad sytuowania nośników reklamowych w tym szyldów;
- porządkowanie estetyki przestrzeni publicznych dzięki wymaganym standardom jakościowym i dopuszczonym materiałom;
- ochronę zieleni i widoków przez ograniczenia lokalizacji tablic i urządzeń reklamowych w strefach ochrony ekspozycji, na ciągach i osiach widokowych oraz kompozycyjnych, a także zakazy w sąsiedztwie drzew i infrastruktury;
- ład wokół ogrodzeń i obiektów małej architektury poprzez określenie zasad lokalizacji i standardy jakościowe (uchwała nie ustanawia „jednolitych” wzorów, lecz wymagania, które muszą być spełnione).

Uchwała pozostaje komplementarna wobec miejskich opracowań pomocniczych (np. Płocki katalog mebli miejskich, wytyczne zespołu ds. estetyki, standardy materiałowe dla nawierzchni), które wspierają projektowanie i urządzanie przestrzeni publicznych oraz przygotowanie inwestycji w mieście.

IV. Estetyka miasta (standardy i wytyczne)

W Płocku funkcjonuje miejski serwis „Estetyka", który gromadzi *opracowania służące porządkowaniu ładu wizualnego miasta*: Płocki katalog mebli miejskich, Wytyczne Zespołu ds. Estetyki Miasta (m.in. kolorystyka budynków, ogródki gastronomiczne), a także odnośniki do aktów prawnych i formularzy. Zestaw ten ma charakter wykonawczy i uzupełnia przepisy prawa miejscowego, wspierając kształtowanie przestrzeni – zwłaszcza w obszarach o najwyższych walorach historycznych.

W strukturach Urzędu Miasta Płocka od 2015 r. funkcjonuje Zespół ds. Estetyki Miasta powołany Zarządzeniem Nr 404/2015. Działa jako ciało opiniująco-doradcze w sprawach estetyki przestrzeni publicznej, szyldów, ogródków gastronomicznych czy doboru materiałów i małej architektury, a także budynków (kolorystyka, materiały elewacji itp.). Zakres działania Zespołu określa obecnie Zarządzenie Nr 3749/2022. Zespół opiniuje pod względem plastycznym *wszystkie zamierzenia* planowane do realizacji *na terenach gminnych*; przed wydaniem decyzji (np. konserwatorskiej/pozwolenia na budowę) inwestor *musi uzyskać pozytywną opinię* Zespołu. Członkowie Zespołu *uzgadniają też na roboczo* planowane inwestycje gminne pod względem plastycznym.

Kluczowe standardy i wytyczne

- Płocki katalog mebli miejskich. Dokument porządkuje dobór i stosowanie elementów małej architektury w przestrzeni publicznej (ławki, kosze, stojaki rowerowe, oświetlenie itp.), zapewniając spójność estetyczną i funkcjonalną rozwiązań w całym mieście. Katalog jest oficjalnie udostępniony i wskazywany mieszkańcom oraz projektantom jako referencja przy kształtowaniu przestrzeni.
- Ogródki gastronomiczne. Wytyczne zalecają m.in. meble wysokiej jakości (preferowane z materiałów naturalnych), stosowanie parasoli/markiz, stonowaną kolorystykę oraz konstrukcje demontowalne, które nie ingerują w nawierzchnie ani

elewacje. Wskazówki porządkują formę, lokalizację i oprawę wizualną ogródków na ulicach, w tym *w historycznym centrum*.

- Kolorystyka budynków i materiały nawierzchni. W serwisie Estetyka publikowane są wytyczne dotyczące kolorystyki elewacji oraz standardów materiałowych i nawierzchni – jako wskazania do projektowania, utrzymania i rewaloryzacji przestrzeni publicznych. Materiały te dopełniają uchwałę krajobrazową w zakresie jakości i spójności rozwiązań.
- Edukacja i dobre praktyki – „Szyld z klasą". Miasto prowadzi działania upowszechniające standardy estetyczne. W 2024 r. ogłoszono konkurs „Szyld z klasą", którego celem jest promowanie poprawnych rozwiązań szyldów; zapowiedziano też stworzenie katalogu dobrych praktyk w zakresie ich ekspozycji.

Znaczenie dla GPOZ 2026–2029

- Wsparcie ochrony krajobrazu historycznego. Standardy estetyczne stabilizują jakość rozwiązań w śródmieściu i na skarpie wiślanej (szyldy, ogródki, mała architektura, nawierzchnie), ułatwiając utrzymanie czytelności historycznego układu, ekspozycji elewacji i osi widokowych. GPOZ przyjmuje ich stosowanie jako zasadę operacyjną w strefach o najwyższych wartościach.
- Narzędzia koordynacji inwestycji. W przypadku zamierzeń *na terenach gminnych* przed wydaniem decyzji inwestor *musi uzyskać pozytywną opinię* Zespołu ds. Estetyki Miasta; Zespół prowadzi również *robocze uzgodnienia plastyczne* dla inwestycji gminnych. Wytyczne Zespołu są odniesieniem dla jakości rozwiązań.
- Budowanie świadomości i standardów rynkowych. Konkursy i publikacje (np. planowany katalog dobrych praktyk szyldów) wzmacniają edukację właścicieli i najemców, a przez to trwałość efektów ochrony dziedzictwa.

V. Dotacje na zabytki

Miasto Płock udziela dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach położonych na terenie gminy, wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Program funkcjonuje od 2006 r. Zasady, tryb i katalog prac kwalifikowanych określa Uchwała Nr 66/III/2024 Rady Miasta

Płocka z 27 czerwca 2024 r., a coroczne nabory i uchwały o przyznaniu środków publikowane są w BIP i serwisie miejskim.

O dofinansowanie występuje właściciel lub posiadacz zabytku (nieruchomego lub ruchomego) spełniającego warunki ustawowe i lokalne. Przyznanie dotacji następuje uchwałą Rady Miasta (np. Uchwała Nr 229/XI/2025 z 27 marca 2025 r. – przyznanie dotacji na 2025 r.).

Zakres prac podlegających dofinansowaniu określa art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (co wskazano w uchwale określającej zasady udzielania dotacji oraz w ogłoszeniach o naborze wniosków). Katalog obejmuje w szczególności: badania konserwatorskie i architektoniczne, zabezpieczenia i stabilizacje konstrukcyjne, remont dachów i stropów, konserwację elewacji, stolarki i detalu, izolacje przeciwwilgociowe, prace przy wystroju i wyposażeniu zabytków oraz roboty budowlane odtwarzające lub utrwalające wartości zabytkowe.

Miasto prowadzi nabory corocznie, publikując listy wniosków i przyznanych dotacji. W 2023 r. przyznano 15 dotacji na łączną kwotę 1 000 000 zł. W 2024 r. Gmina-Miasto Płock pozyskała środki w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków: 3 483 240,76 zł na udzielenie dotacji Rzymskokatolickiej Parafii Katedralnej pw. św. Zygmunta w Płocku (renowacja Bazyliki Katedralnej w Płocku) oraz 518 800 zł na udzielenie dotacji Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Aleksego w Płocku (renowacja i konserwacja ołtarza głównego).

Niezależnie od dotacji „zabytkowych", w granicach SSR (podobszar Stare Miasto-Kolegialna) funkcjonuje miejski system dotacji do remontów budynków (także niewpisanych do rejestru), służący poprawie standardu substancji w historycznym centrum. Nabory prowadzone są co roku (grudzień), a poziom dofinansowania wynosi do 50% nakładów koniecznych. Do tej pory przeprowadzono 8 naborów i przyznano łącznie 74 dotacje na ok. 2,8 mln zł. Zasady (uchwała nr 67/III/2024) i ogłoszenia o naborach publikowane są w serwisie miejskim.

Znaczenie dotacji dla ochrony i promocji dziedzictwa

- Poprawa stanu substancji zabytkowej. Stały program dotacyjny umożliwia realizację prac pilnych i planowych, w tym ratunkowych i zabezpieczających, przy obiektach o najwyższej wartości kulturowej. Efekty są cyklicznie dokumentowane w komunikatach miejskich (roczne zestawienia dotacji).

- Porządkowanie ładu i wizerunku historycznego centrum. Dotacje (w tym SSR) przekładają się na rewaloryzację elewacji i pierzei, poprawę detalu, dachów i stolarki – co wspiera cele GPOZ w zakresie krajobrazu kulturowego i ekspozycji wartościowych zespołów.
- Włączenie mieszkańców i właścicieli. Mechanizm grantowy aktywizuje wspólnoty mieszkaniowe, parafie i instytucje, wzmacniając społeczną opiekę nad zabytkami i budując świadomość wartości dziedzictwa. Ogłoszenia naborów i przewodniki na stronie miasta ułatwiają udział w programie.

VI. Plan ogólny Miasta Płocka (etap prac)

Plan ogólny Miasta Płocka – wprowadzany nowelizacją ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym – zastąpi dotychczasowe Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Jest to dokument polityki przestrzennej gminy, który wyznaczy ramy kształtowania ładu przestrzennego, w tym ochrony terenów cennych przyrodniczo i kulturowo. Miasto prowadzi dedykowaną stronę poświęconą pracom nad planem.

Obecnie (lipiec 2025 r.) plan ogólny jest w toku – Urząd Miasta zbierał wnioski od 14 kwietnia do 28 czerwca. Zgodnie z informacją miejską, plan ogólny powinien zostać uchwalony do końca czerwca 2026 r. (termin wynikający z przepisów przejściowych).

GPOZ 2026–2029 wyznacza kierunki i zasady ochrony dziedzictwa, stanowiąc punkt odniesienia (wytyczną) dla ustaleń planu ogólnego. Zaleca się stałą współpracę przy jego sporządzaniu, aby podstawowe wartości i cele ochrony ujęte w Programie znalazły odpowiednie odzwierciedlenie w dokumentach planistycznych gminy.

VII. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (MPZP) na obszarze Miasta Płocka

MPZP są podstawowym narzędziem planowania miejscowego, określają przeznaczenie terenów, zasady zabudowy i zagospodarowania oraz mechanizmy ochrony wartości przyrodniczych i kulturowych. Miasto utrzymuje publiczny wykaz planów obowiązujących oraz planów w opracowaniu. Na koniec 2024 r. w granicach Miasta Płocka

obowiązywało 57 MPZP o łącznej powierzchni około 2671 ha, co stanowi około 30% powierzchni Miasta, ze względu na lokalizację terenów zamkniętych.

Wnioski dotyczące zapisów związanych z dziedzictwem kulturowym

1) Ochrona historycznych układów i krajobrazu.

- W planach obejmujących strefy staromiejskie powtarzają się zapisy nakazujące zachowanie układu ulic i pierzei, ciągłości linii zabudowy oraz parametrów sprzyjających utrzymaniu sylwety i dominant. Wprowadzane są ograniczenia wysokościowe i gabarytowe oraz ustalenia dot. kształtowania dachów (spadki, kalenice). (Przykład rozwiązań – plan „Śródmieście–Wschód").

2) Strefy ochrony konserwatorskiej i archeologicznej.

- Plany wyznaczają strefy ochrony konserwatorskiej i archeologicznej (m.in. ciąg skarpy, Stare Miasto), zwykle z odwołaniem do trybu uzgodnień z WUOZ przy robotach budowlanych, a w przypadku archeologii – do obowiązku badań i nadzorów. (Przykłady: plany śródmiejskie 2018–2021).

3) Zróżnicowanie precyzji zapisów.

- Widoczne są różnice szczegółowości między starszymi a nowszymi planami: w części starszych MPZP zapisy ochronne są ogólne (np. „kształtować zabudowę w nawiązaniu do historycznych parametrów"), podczas gdy nowsze akty wprowadzają konkretne parametry (wysokości, kąty nachylenia dachów, linie zabudowy, standardy parterów). To przekłada się na różną jakość ochrony w poszczególnych kwartałach.

4) Luki tematyczne występujące w części planów.

- Widoki i korytarze widokowe: brak konsekwentnej, jednolitej siatki osi/punktów widokowych w całym historycznym rdzeniu miasta; zapisy bywają fragmentaryczne.
- Parcelacja i rytm działek: rzadziej spotykane są mapy parcelacyjne jako podstawa ochrony rytmu pierzei (ważne zwłaszcza w otoczeniu Tumskiej i Sienkiewicza).
- Dachy i dominanty: niespójności w dopuszczeniu dachów płaskich w wybranych lokalizacjach w stosunku do historycznego kontekstu – ryzyko rozchwiania sylwety.

VIII. Zintegrowany Plan Inwestycyjny (ZPI)

Zintegrowany Plan Inwestycyjny (ZPI). ZPI jest szczególną formą miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego uchwalaną przez Radę Miasta na wniosek inwestora; obejmuje obszar inwestycji głównej i uzupełniającej, a jego wejście w życie powoduje utratę mocy obowiązującej planów miejscowych w objętym terenie. W Płocku ZPI w rejonie ulic Maszewskiej i Dobrzyńskiej wszedł w życie 13 czerwca 2025 r.

IX. Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Miasta Płock na lata 2025–2029

Dokument został uchwalony Uchwałą Nr 151/VII/2024 Rady Miasta Płocka z 28 listopada 2024 r.

Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Miasto Płock 2025-2029 jest dokumentem operacyjnym polityki mieszkaniowej i remontowej zasobu komunalnego. W części dotyczącej innych działań przewiduje m.in. wsparcie wspólnot mieszkaniowych z udziałem gminy w pozyskiwaniu środków na remonty i rewitalizację zabytkowych obiektów (w tym poprzez miejskie dotacje), choć nie wydziela odrębnego modułu dedykowanego zabytkom. Z uwagi na lokalizację części zasobu w strefach ochrony, jego wdrażanie ma bezpośredni wpływ na stan i wizerunek dziedzictwa w śródmieściu.

X. Polityka kulturalna Płocka do 2030 r.

„Polityka kulturalna Płocka do 2030 r.” jest oficjalnym dokumentem miejskim, który porządkuje cele, kierunki i narzędzia polityki kulturalnej do roku 2030.

W strukturze polityki kulturalnej dziedzictwo kulturowe stanowi podstawę budowania tożsamości i marki miasta oraz ważny zasób dla edukacji i turystyki. Dokument osadza działania lokalne w szerszym układzie strategii regionalnych i krajowych, wskazując na potrzebę skoordynowanego wykorzystania potencjału historycznego Płocka (w tym krajobrazu nadwiślańskiego i rdzenia staromiejskiego).

Kierunki i narzędzia, które wspierają GPOZ:

- Ochrona i upowszechnianie dziedzictwa – włączenie zasobu zabytkowego w programy edukacyjne i ofertę instytucji kultury (muzea, biblioteka, POKiS, teatr), rozwój narracji o miejscu (trasy, wystawy plenerowe, interpretacja wartości).
- Rozwój oferty kulturalnej w centrum – wzmacnianie wydarzeń i infrastruktury w strefie staromiejskiej jako dźwigni aktywizacji społecznej i gospodarczej.
- Cyfryzacja i dostępność – digitalizacja zbiorów, e-usługi kultury i poszerzanie dostępności odbioru treści.
- Ambicje promocyjne miasta – wykorzystanie dziedzictwa w staraniach o duże przedsięwzięcia promocyjne (m.in. deklarowany zamiar ubiegania się o Europejską Stolicę Kultury), co wymaga spójnych standardów jakości w przestrzeniach historycznych.

Program opieki nad zabytkami wzmacnia cele polityki kulturalnej w warstwie dziedzictwa: zachowanie i rewaloryzację zasobu, jego udostępnianie oraz budowanie kompetencji i tożsamości mieszkańców. Działania GPOZ w historycznym centrum (układy, ekspozycje, standardy estetyczne) stanowią zaplecze dla wydarzeń i projektów kulturalnych.

XI. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktów zbrojnych i sytuacji kryzysowych

Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Miasta Płocka został opracowany w 2015 r., zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2004 Nr 212, poz. 2153). Dokument stanowi podstawę wdrażania procedur zabezpieczenia zasobów dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym. Z uwagi na zmiany legislacyjne i rosnące zagrożenia geopolityczne wymaga corocznej aktualizacji i dostosowania do aktualnych potrzeb i standardów ochrony.

Na dzień opracowania Programu brak jest planów indywidualnych dla obiektów zabytkowych na terenie Miasta Płocka, w tym dla budynków należących do gminy miasto Płock.

3. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO MIASTA PŁOCKA

3.1. ZARYS HISTORII MIASTA[1]

Historia Płocka rozpoczęła się już we wczesnym średniowieczu. Pierwsze osadnictwo rozwijało się w pasie najbliższego sąsiedztwa skarpy wiślanej, który przez ukształtowanie terenu podzielony był na trzy rejony. Najważniejszy z nich zajmował centralne wzniesienie Wzgórza Tumskiego i przylegającą do niego otwartą przestrzeń.

W końcu X lub na pocz. XI w. na terenie Wzgórza powstał warowny, otoczony wałem gród, związany z działalnością Mieszka I. W owym czasie Płock pełnił funkcję stolicy Mazowsza, a dzięki korzystnemu położeniu na szlaku handlowym z Rusi do Gdańska odgrywał dużą rolę gospodarczą.

Już w 1075 r. utworzono w Płocku biskupstwo. Na przełomie XI i XII w. w grodzie rezydował Władysław Herman i Bolesław Krzywousty. Jako stolica Polski, Płock pełnił wówczas funkcję ośrodka władzy książęcej i kościelnej. Wtedy to na terenie Wzgórza powstał zapewne pałac z kaplicą, zaś z fundacji biskupa Aleksandra z Malonne w latach 1130-1144 wybudowano romańską katedrę. W ciągu XIII w. poza grodem, w rejonie dzisiejszego Placu Narutowicza, rozwijało się podgrodzie z pierwszym placem targowym Płocka. Osadnictwo rozwijało się liniowo, wzdłuż skarpy i traktu z Dobrzynia do Czerwińska, a także w rejonie kolegiaty św. Michała (obecnie Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Małachowskiego).

W 1237 roku książę Konrad I nadał Płockowi przywileje lokacyjne na prawie polskim – jako pierwszemu miastu na Mazowszu. Dokument lokacyjny wyznaczał granice miasta

1 oprac. na podstawie: A.J. Nowowiejski, Płock: monografia historyczna, Płock 1931; M. Sołtysiak, Płock i jego zabytki, Płock 1963; Dziesięć wieków Płocka, Płock 1967; Z. Sokołowski, Sołtysiak, M., Płock urbanistyka i architektura, Warszawa 1975; W. Szafrański, Płock we wczesnym średniowieczu, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1983; K. Askanas, Sztuka Płocka, Płock 1985; I. Galicka, H. Sygietyńska, Katalog zabytków sztuki w Polsce, Tom X Dawne województwo warszawskie, Zeszyt 15 Okolice Płocka, Warszawa 1992; A. Gieysztor [red. nauk.], Dzieje Płocka, Płock 1978; M. Kallas [red. nauk.], Dzieje Płocka, Tom I, Historia miasta do 1793 r., Płock 2000; M. Krajewski [red. nauk.], Dzieje Płocka, tom II, Dzieje miasta w latach 1793-1945, Płock 2006; A. Gołembnik (red. nauk.), Płock wczesnośredniowieczny, Warszawa: Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk, Wydawnictwo Trio, 2011; G. Szumlicka – Rychlik, Nekropolie Płocka do końca XX wieku, Płock 2016; T. Kordala, Badania wykopaliskowe na cmentarzysku wczesnośredniowiecznym przy ul. 1 maja w Płocku w 2019 roku, [w:] Nasze Korzenie, nr 16, Płock 2019; G. Gołębiewski, T. Piekarski, [red. nauk.], Dzieje Płocka, tom III, Historia miasta w latach 1945-2020 , Płock 2020; T. Borkowski, T. Kordala, Odkrycie wczesnośredniowiecznego cmentarzyska przy ul. 1 maja 3/5 w Płocku, [w:] Nasze Korzenie, s. 18-25; W. Serafimowicz, Z dziejów architektury i budownictwa w Płocku. Historycznie i aktualnie, maszynopis – wersja robocza, Płock 2023; Studium krajobrazowe Skarpy Płockiej wraz z uwzględnieniem ochrony wartości kulturowych obszaru, Płock-Toruń 2023; karty ewidencyjne zabytków nieruchomych; źródła internetowe.

w rejonie dzisiejszych ulic Kościuszki, Małachowskiego i Jerozolimskiej. Obszar lokacji zajmować mógł 14-20 ha i prawdopodobnie całkowicie lub częściowo należał do biskupa. W 1247 r. Książę Bolesław Kondradowic zawarł z biskupem Piotrem umowę, aby ten zezwolił na osiedlenie się mieszczan na placach kanoników w przypadku zagrożenia najazdem. Może to potwierdzać zatem istnienie obronnego podgrodzia.

Do końca XIII wieku Płock posiadał już rozbudowaną strukturę przestrzenną: otoczony wałem gród na Wzgórzu Tumskim, również otoczone wałem biskupie podgrodzie po jego północno-zachodniej stronie, osady książęce, dominikańskie przedmieścia i osadę rybacką z portem. Istniały liczne budowle sakralne, jak kościół katedralny, kolegiata św. Michała ze znajdującą się obok szkołą czy kościół dominikański.

Płock późnośredniowieczny zawdzięcza swój kształt nowej lokacji Bolesława II z przełomu XIII i XIV w. Objęła ona teren na północ od dzisiejszej ul. Teatralnej i przyjęła formę regularnego prostokąta o wymiarach ok. 210 × 420 metrów. Centralnym punktem był rynek, z którego odchodziły ulice dzielące miasto na dziewięć prostokątnych kwartałów. W północnej części rynku znajdował się ratusz, a całość miała typową dla średniowiecza strukturę urbanistyczną. Miasto było otoczone drewniano-ziemnymi umocnieniami.

W 1351 r. królem Polski i księciem płockim został Kazimierz Wielki. Dwie inwestycje zrealizowane z jego inicjatywy miały istotny wpływ na zmianę kształtu miasta. Pierwszą z nich był zlokalizowany w bloku na zachód od rynku kościół parafialny pw. Św. Bartłomieja (konsekrowany w 1356 r.). Drugą inwestycją była budowa murów obronnych. Objęły one Rynek Kanoniczny (dawne podgrodzie) nie zmieniając jego statusu, natomiast od strony północno – zachodniej obszar miasta został powiększony poprzez przesunięcie jego granicy o 80-90 m, na krawędź naturalnego jaru. Fortyfikacje miejskie o łącznej długości około 1700 m posiadały liczne baszty i poprzedzone były fosą. Wjazdu do miasta strzegły trzy bramy: Dobrzyńska, Bielska i Wyszogrodzka. Pełny ciąg murów otaczający miasto od północnego wschodu i północnego zachodu widoczny jest jeszcze na planach miasta z 1793 r. i 1798 r.

Około połowy XIV w. centralnym punktem szachownicowego układu ulic był Stary Rynek, z narożników którego rozpoczynały się ulice wylotowe. Zapewne już w XIV w. w jego południowo-wschodniej części wzniesiono ratusz.

Przez całe średniowiecze dominowała w Płocku zabudowa drewniana. W XIV i XV w. pojawiły się pierwsze murowane domy gotyckie - wybudowany w 1390 r. dom prepozyta

kapitulnego, tzw. dom przy murze, późniejszy Dom pod Trąbami (nazwany tak w XVIII w. od herbu Radziwiłłów na szczycie, dobudowany do murów obronnych w okolicach bramy Wyszogrodzkiej), czy też pochodzący z ok. 1445 r. dom – obecna siedziba Towarzystwa Naukowego Płockiego oraz dwór biskupi.

Odrębną część od miasta stanowił zamek. Zespół osadniczy na Wzgórzu Tumskim, którego wnętrze mieściło dwór książęcy, katedrę, klasztor i kościół Benedyktynów, został otoczony murem ceglanym przed połową XIV w. W trakcie budowy murów miejskich w 3 ćw. XIV w. zamek otoczono drugim, zewnętrznym obwodem obronnym z basztami. Później Wzgórze Tumskie zostało podzielone na część królewską i biskupią. Do dziś z zamku ocalały jedynie wieża Szlachecka (zwana także Wysoką lub Bramną, która była główną bramą wjazdową) i Zegarowa (wybudowane zapewne ok. 1353 r.) oraz część łączącego je muru obwodowego.

Od XV w. rozpoczął się pomyślny okres dla Płocka. W 1435 r. z nadania księcia Władysława I miasto otrzymało pełne prawa chełmińskie. Po zawarciu pokoju toruńskiego w 1466 r. było ważnym ośrodkiem handlowym nad Wisłą. Czerpano korzyści z handlu na szlaku Toruń – Włodzimierz i ze spływu zboża i drewna do Gdańska. Rozbudowywane były porty nad Wisłą. Czynne były także wytwórnie płótna i sukna, wzniesiono młyny, spichrze, gorzelnie i browary, na skarpie zakładano winnice. Przy bramie Bielskiej wybudowano kościół szpitalny św. Ducha, zaś w dzielnicy żydowskiej, przy północnej linii murów miejskich powstała bożnica i łaźnia.

Na przełomie XV i XVI w. zamek przestał pełnić funkcję rezydencji książęcej, przez co stopniowo popadał w ruinę. W 1532 r. część zamku z kamienicami stojącymi nad urwiskiem skarpy w rejonie katedry, zapewne na skutek powodzi, która podmyła zbocza wzgórza, runęła do rzeki. Król Zygmunt Stary przekazał pozostałą część dawnego zamku głównego Benedyktynkom. Główną rezydencję przeniósł do odbudowanego i rozbudowanego zamku za katedrą nad urwiskiem.

Szesnastowieczny rozkwit Płocka zahamowały liczne klęski żywiołowe, m. in. pożary w 1511 r. i 1545 r., które zniszczyły szereg ulic: Dobrzyńską, Piekarską i Nadwiślańską. Wynikało to z faktu, że w początkach XVI w. wciąż przeważała zabudowa drewniana. Dzięki zamożności mieszczan i pomocy króla miasto szybko jednak się odbudowywało. Na skutek obsuwania się skarpy wiślanej częściowemu zniszczeniu uległ kościół św. Trójcy, wtedy to

znajdujący się obok klasztor został zlikwidowany. Obok wcześniej istniejącego już kościoła przy drodze do Wyszogrodu wzniesiono w 1570 r. nowy zespół klasztoru dominikańskiego.

Od XVII w. następował schyłek świetności Płocka. W wyniku kolejnych pożarów, m.in. w 1616 r. spaliło się 3/4 miasta. Spłonęła doszczętnie fara, ul. Bielska z kościołem św. Ducha, Rynek, ul. Grodzka, ul. Świętomichalska. W 1733 r. kościół farny poddano odbudowie. W wyniku obsunięcia się skarpy skrócono korpus kościoła, a fasadę założono od strony wschodniej, w miejscu dawnego prezbiterium. Wtedy też przeniesiono kolegiatę z kościoła św. Michała do kościoła św. Bartłomieja. Kościół św. Michała podarowano jezuitom. Ostateczny upadek miasta przyniosły wojny szwedzkie w latach 1656-1657 i wojna północna w latach 1700-1721. Walki i przemarsze wojsk, mordy, rabunki, liczne pożary i zarazy wyniszczyły i wyludniły miasto.

Pod koniec XVIII w. rozbudowano pałac biskupi oraz przeniesiono seminarium do dawnego klasztoru benedyktynów.

W 1793 roku, po drugim rozbiorze Polski, Płock znalazł się pod panowaniem Prus i miał zostać stolicą regencji Nowych Prus Wschodnich. W układzie miasta wciąż czytelne było rozplanowanie średniowieczne, otoczone mocno już zniszczonymi murami obronnymi.

Władze pruskie po zajęciu miasta założyły szeroki program przekształceń i rozbudowy miasta, tzw. pruską regulację Płocka. W okresie ich rządów (1793-1807) powstał szereg projektów rozbudowy. Oparta była ona na trzech kolejnych planach z lat 1793, 1798, 1803. Nastąpiły duże zmiany w układzie przestrzennym: obszar miasta powiększył się w kierunku wschodnim, przez uporządkowanie i przyłączenie przedmieść, zmieniło się znaczenie i funkcje poszczególnych dzielnic i ulic.

Pierwszy plan regulacyjny pochodzący z 1793 r. wykonany został przez pruskiego mierniczego Göppnera. Zachowywał on układ średniowieczny, ale przewidywał adaptację istniejących dróg wokół murów obronnych, minimalne zmiany w układzie placu Kanonicznego, a także likwidację ulicy łączącej osiedle żydowskie z bramą Wyszogrodzką. Główną zmianą było założenie powstania poza murami miejskimi nowej dzielnicy, z zabudową na obrzeżach nowo projektowanego placu i nowej arterii łączącej go w linii prostej z zespołem klasztoru Reformatów. Pośrodku placu przewidziany był gmach przeznaczony na siedzibę władz.

Kontynuacją przyjętych założeń był następny plan z 1798 r. autorstwa T. W. Schoenwalda, który utrzymywał powstanie nowej dzielnicy. Włączał do niej tereny na

północny wschód od starego miasta, z zabudową podzieloną na kwartały otaczające nowo projektowany plac opatrzony nazwą Placu Panieńskiego.

Koncepcje pruskiej przebudowy Płocka znalazły ostateczny wyraz i realizację w planie sporządzonym przez budowniczego Schmida w 1803 roku. Objął on większy obszar, dochodzący do dzisiejszych alei Floriana Kobylińskiego i Jana Kilińskiego. Plan nie zakładał już arterii pomiędzy nowo projektowanym placem a klasztorem Reformatów, a wytyczał w tym miejscu nowe ulice: dzisiejszą Kościuszki, Kolegialną, Sienkiewicza. Plac Panieński został przemianowany na Collegien Platz, a jego północną pierzeję zamknięto monumentalnym neoklasycystycznym gmachem kamery pruskiej zbudowanym w 1803 r. według projektu Dawida Gilly. Reprezentacyjną ulicą została dzisiejsza ul. Kościuszki. Plan przewidywał też rozbiórkę zachodniego skrzydła murów obronnych i tych od strony skarpy wiślanej, co wykonano w latach 1803-1816. Poprzez zasypanie fosy wytyczono w jej miejscu nowe ulice – dzisiejszą ul. Okrzei oraz ul. Szeroką (obecnie Kwiatka) wraz ze stanowiącą jej przedłużenie ul. Kolegialną. Ulica ta, obok istniejącego od średniowiecza równoległego do Wisły traktu biegnącego ulicami: Dobrzyńską, Grodzką, Warszawską, stała się główną arterią łączącą Stare Miasto z nowym ośrodkiem władzy. Pojawiła się także ulica „Dohm Strasse", która jako ul. Tumska w XIX i XX stała się główną ulicą handlową.

Wszystkie powyższe pruskie plany miały charakter poglądowy. Jednak przeprowadzona w okresie XIX w. regulacja zmieniła nieco średniowieczny układ urbanistyczny, zlikwidowała odrębności między dwiema partiami miasta oraz stworzyła nowe centrum administracyjne na wschód od starego miasta, umożliwiając rozwój urbanistyczny w tym kierunku. W nowej dzielnicy osiedlali się sprowadzeni pruscy wojskowi urzędnicy, dla których wzniesiono wiele domów na ulicach Kościuszki, Kolegialnej i Sienkiewicza.

W XIX wieku rozebrano już większość murów miejskich, pozostawiając jedynie fragmenty, a materiał z rozbiórki wykorzystano do budowy nowych domów. Zlikwidowano kościół św. Trójcy (przekształcony w koszary), a kościół dominikanów zamieniono na ewangelicki, klasztor zaś na mieszkania prywatne.

W 1806 r. zakończyła się pruska okupacja Płocka. W okresie Wielkiego Księstwa Warszawskiego miasto było siedzibą departamentu płockiego, którym zarządzał Rajmund Rembieliński. Pod jego kierownictwem uporządkowano miasto, wybrukowano ulice oraz poszerzono drogę nad Wisłą (późniejsza ul. Nadwiślańska/Mostowa). W 1809 r. założono drukarnię i przekształcono kościół św. Trójcy w teatr.

W czasach Królestwa Kongresowego, za rządów Floriana Kobylińskiego (1816-1834), miasto intensywnie się rozbudowywało. W 1817 r. rozebrano stary ratusz, pozostałe obwarowania miejskie i uporządkowano Wzgórze Tumskie. Na place i ulice wprowadzono zieleń. Około 1825 r. powstały rogatki miejskie projektu Jakuba Kubickiego. Płock zyskał klasycystyczny charakter, a jego nowy obszar wyznaczały linie tzw. Wielkich Alei. W latach 1824 – 1827 wzniesiono nowy, klasycystyczny ratusz według projektu Jakuba Kubickiego przy zachodniej granicy Rynku. W połowie XIX w. przyłączono do niego dwie kamienice – od strony południowej (pochodzącą z 1809 r.) i kamienicę narożną od strony północnej po 1870 roku. Około 1830 r. Rynek Kanoniczny przekształcono na skwer łączący zamek z miastem. Otoczony został jednolitą klasycystyczną zabudową, która przetrwała do dziś. Na placu wyróżniał się wzniesiony po 1837 r. odwach, wśród kamienic narożny Dom pod Opatrznością z 1832 r. z dwiema reprezentacyjnymi elewacjami (obecnie Biblioteka im. Zielińskich).

W 1837 r. przemianowano województwa na gubernie, a Płock zgodnie z decyzją caratu stał się stolicą guberni płockiej. Po upadku powstania listopadowego nastąpiło ograniczenie działalności urbanistycznej. W latach 1836-1838 wybudowano na Wiśle most łyżwowy, łącząc Płock z lewobrzeżnym Radziwiem. W 1846 r. obok dawnego gmachu więziennego wzniesiono nowy wg projektu Henryka Marconiego. W XIX w. nastąpił także wzrost zabudowy na skarpie, gdzie powstawały spichlerze, w których magazynowano zboże. W 1843 r. przebudowano dawny gmach kolegium jezuickiego (obecne liceum) w stylu późnoklasycystycznym. Miasto liczyło już ok. 14 tys. mieszkańców, a ulice i rynki były wybrukowane. Stary Rynek był centrum handlowym i administracyjnym, z hotelami i sklepami. W mieście powstały też parki, w tym dwa w formie ogrodów spacerowych w stylu angielskim na wzgórzach obok klasztoru podominikańskiego. Trzecie miejsce spacerowe powstało z inicjatywy gubernatora Sergiusza Tołstoja w latach 50. na Wzgórzu Tumskim wokół katedry.

Druga połowa XIX w. to okres zagęszczenia zabudowy Starego Miasta, gdzie w miejscu najczęściej parterowej, drewnianej zabudowy powstawały czynszowe kamienice z oficynami. W 1866 r. na potrzeby sądów rozbudowano pałac biskupi, a Stary Rynek w latach 1877-1878 przekształcono w skwer. Nowym centrum handlowym stał się Nowy Rynek z jatkami i placem targowym.

Po powstaniu styczniowym (1863 r.) nastąpiły represje i rusyfikacja – zbudowano cerkiew prawosławną (rozebraną w 1929 r.), koszary wojskowe i wille dla urzędników rosyjskich. Mimo represji miasto rozwijało się gospodarczo: powstały drobne fabryki, czynny był młyn, browar, rozwijała się żegluga parowa. Wybudowano wodociągi (1892-1895) i dwie elektrownie (1908). Liczba mieszkańców wzrosła do 30 tys.

Jednym z ważniejszych przedsięwzięć budowlanych tego okresu była restauracja katedry w latach 1901-1903 przez Stefana Szyllera. Architekt usunął neoklasycystyczną fasadę Dominika Merliniego, przebudowując ją w stylu neorenesansowym. Z okazji przebudowy kościoła katedralnego uregulowano prowadzącą do niego ulicę i utworzono chodniki. Za sprawą gubernatora Nejdhardta możliwe stało się wygodne zejście od miasta nad Wisłę – przy ul. Mostowej wybudowano chodnik, urządzono schody prowadzące nad Wisłę oraz bulwar nad Wisłą nazwany później bulwarem Nejdhardta.

Po wybuchu I wojny światowej, w lutym 1915 r. Płock został zajęty przez wojska niemieckie. Wojna i okupacja położyły cień na życie mieszkańców, samo miasto jednak nie zostało zniszczone. W zabudowie miejskiej okupanci nie wprowadzili większych zmian, jedynie w 1916 r. wybudowali na Wiśle stały most drewniany. Płocczanie rozbroili garnizon niemiecki w listopadzie 1918 r., ale jeszcze w 1920 r. miała miejsce obrona miasta przed wojskami bolszewickimi.

Po odzyskaniu niepodległości miasto zachowało dotychczasowy układ przestrzenny. Brak planu regulacyjnego powodował, że zabudowa stawała się coraz bardziej chaotyczna.

W latach 1918–1939 Płock był już tylko siedzibą władz miejskich i powiatowych. W 1923 r. do miasta włączono lewobrzeżne Radziwie, gdzie wybudowano port, co zmniejszyło znaczenie spichrzów po prawej stronie Wisły. Ruch budowlany odbywał się głównie w nowych dzielnicach, poza ścisłym centrum miasta. Miasto zyskało połączenie kolejowe przez Kutno i Sierpc oraz nowy, stalowy most na Wiśle.

W latach 30. rozpoczęto prace nad nowym planem miasta z funkcjonalnym układem ulic pod kierunkiem Władysława Wieczorkiewicza, ale zostały przerwane wybuchem II wojny światowej.

Po wybuchu wojny, 1 września 1939 r., Płock został zbombardowany, a 9 września zajęły go wojska niemieckie. Okupanci przeprowadzili wysiedlenia ludności żydowskiej i części polskiej. Północne tereny miasta wcielono do Prus Wschodnich, a lewobrzeżną część do okręgu nadwarciańskiego (Warthegau). Do Płocka zaczęto sprowadzać osadników

niemieckich i zmieniono nazwę miasta na Schröttersburg. Polskie nazwy ulic zastąpiono niemieckimi, często nawiązującymi do niemieckich bohaterów narodowych (np. Stary Rynek przemianowano na Horst-Wessel-Platz). Zabudowa dzielnicy żydowskiej została w dużej mierze zniszczona i wyburzana; utworzono getto na obszarze między ulicami Kwiatka, Jerozolimską i Synagogalną. Wielką Synagogę rozebrano już po wojnie. Ofiarą wojny padła około jedna trzecia mieszkańców, w tym około 8 tys. Żydów płockich.

Płock miał stać się wzorcowym niemieckim miastem o charakterze tkackim i portowym. Jednym z priorytetowych zadań było więc nadanie miejskiej architekturze niemieckiego charakteru. W tym czasie rozbudowie uległ Ratusz – aby powstał jeden okazały i reprezentacyjny gmach przyłączono do niego sąsiednią kamienicę. Zmianie uległ także sam plac przed ratuszem, z którego usunięto drzewa, tworząc skwer z alejkami spacerowymi. Całkowicie zmieniono także wygląd Rynku Kanonicznego - usunięto niemal wszystkie drzewa i wybudowano stację benzynową. W 1941 r. rozebrano teatr miejski przy ul. Piekarskiej.

Wyzwolenie miasta nastąpiło 21 stycznia 1945 r., przy czym wycofujące się wojska niemieckie wysadziły oba mosty.

W latach 1945–1960 Płock powoli odbudowywał się gospodarczo i kulturalnie. Liczba ludności wzrosła do ponad 29 tys. Miasto rozrastało się na nowe osiedla. Charakter miasta zmieniał się z administracyjno-usługowego na przemysłowo-usługowy.

W okresie powojennym zmieniono również nazwy ulic, nawiązując do symboli władzy komunistycznej. W 1960 r. rozpoczęto budowę kombinatu rafineryjno – petrochemicznego, co okazało się być momentem przełomowym w rozwoju miasta. W związku z realizacją inwestycji konieczne było m.in. stworzenie nowych dzielnic mieszkaniowych. Główny układ komunikacyjny w tym czasie stanowiły Aleje Jana Kilińskiego, Stanisława Jachowicza i Floriana Kobylińskiego otaczające śródmieście i to w ich okolicach zaczęto lokować istotne dla rozwoju miasta budynki.

W latach 1960-1961 w miejscu rozebranego przez hitlerowców teatru przy ul. Piekarskiej wybudowany został Dom Wycieczkowy PTTK z widokową kawiarnią zaprojektowany przez architekta Marka Leykama. Oryginalna bryła i konstrukcja obiektu, stała się mocnym akcentem w panoramie miasta kontrastującym z zespołem katedralno-zamkowym.

W latach 60. i 70. prowadzono modernizacje ulic (np. Rybaki, Małachowskiego) oraz adaptowano historyczne obiekty, takie jak zespół zamkowy na muzeum czy Dom pod Trąbami na kawiarnię. Powstał amfiteatr na skarpie (1968–1971). W tym czasie uporządkowano także tereny nad Wisłą, tworząc parki i promenady. W 1973 r. rozpoczęto prace nad przebudową ul. Tumskiej na pasaż pieszy. Kolejne przekształcenia i uzupełnianie zabudową usługową przekształciły ją w główny ciąg handlowy miasta. Podobnemu zabiegowi poddano ulicę Grodzką, gdzie w parterach kamienic przywrócono funkcje handlowe.

W latach 90. XX w. w układzie przestrzennym Starego Miasta nie zachodziły większe zmiany. W pierzejach staromiejskich ulic wprowadzano plombową zabudowę w miejscu wyburzonych lub zniszczonych kamienic. Jedną z większych inwestycji tego okresu była przebudowa w latach 1997-1998 ratusza oraz Starego Rynku. Plac podzielony został na trzy strefy – rekreacyjną, handlową i reprezentacyjną. Ułożona została nowa nawierzchnia, a w jego centralnej części usytuowano fontannę. Sam ratusz został powiększony przez dodanie w połowie 1999 r. wyremontowanych kamienic przy ul Zduńskiej. Kolejne powiększenie miało miejsce w 2007 r. po odkupieniu i wyremontowaniu starego biurowca PERN przy ul. Kazimierza Wielkiego.

W XXI w. w obrębie skarpy wiślanej powstał nowy amfiteatr (2004–2006) z nowoczesnym dachem, rozbudowano Liceum im. St. Małachowskiego.

Jedną z ostatnich zmian w układzie przestrzennym miasta było utworzenie Placu Książęcego w bezpośrednim sąsiedztwie fary. Plac rozpoczynający się przy ul. Piekarskiej zakomponowano jako dużą przestrzeń widokową o nawierzchni mineralnej, otwierającą się na panoramę Wisły. W 2012 r. odsłonięto na nim pomnik Bolesława Krzywoustego. W 2019 r. oddano do użytku po remoncie bulwary wiślane. Przebudowano wtedy nabrzeże i ulicę Rybaki, wybudowano m.in. port jachtowy oraz promenadę z obiektami gastronomicznymi i placem zabaw.

3.2. KRAJOBRAZ KULTUROWY

Zgodnie z Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, krajobraz kulturowy jest definiowany jako: „Przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca produkty cywilizacyjne oraz elementy przyrodnicze" (art. 3 pkt 14). Oznacza to, że krajobraz kulturowy obejmuje zarówno zabytkowe budowle, układy urbanistyczne i wiejskie, jak i naturalne ukształtowanie terenu oraz elementy przyrody, które współtworzą unikalny charakter danej przestrzeni. Definicja wskazuje, że krajobraz kulturowy to nie tylko zbiór budowli, zabytków czy elementów przyrody, ale przede wszystkim właśnie przestrzeń, która odzwierciedla historię, tradycję, działalność człowieka i relacje między naturą a kulturą. Aby przestrzeń ta była wartościowa i funkcjonalna, musi charakteryzować się ładem przestrzennym i harmonijną całością.

Przestrzeń krajobrazu kulturowego to miejsce, w którym spotykają się historia, natura i współczesność. W takim ujęciu obejmuje on: obszary miejskie – historyczne centra miast, rynki, place, starówki oraz współczesne dzielnice, które muszą harmonizować z istniejącą zabudową, obszary wiejskie – wsie, gospodarstwa rolne, tradycyjną architekturę drewnianą, a także krajobraz pól i lasów, który został ukształtowany przez działalność człowieka, szlaki komunikacyjne – drogi, mosty, trakty handlowe, które od wieków wpływają na rozwój miast i wsi, obszary sakralne i historyczne – miejsca kultu religijnego (kościoły, kapliczki, cmentarze), dawne pola bitew, zamki, pałace, kopalnie czy twierdze, które odgrywały istotną rolę w dziejach regionu.

Przestrzeń krajobrazu kulturowego jest dynamiczna, co oznacza, że ulega ciągłym zmianom, ale jej kształtowanie powinno odbywać się w sposób świadomy i zgodny z zasadami ochrony dziedzictwa.

Ład przestrzenny to harmonijne współistnienie elementów krajobrazu, które pozwala na zachowanie wartości estetycznych, historycznych i funkcjonalnych danej przestrzeni. W kontekście krajobrazu kulturowego ład przestrzenny oznacza: zachowanie historycznej tkanki urbanistycznej – ochronę dawnych układów miast i wsi oraz unikanie chaotycznej zabudowy, regulacje dotyczące reklam i zabudowy – ograniczenie ingerencji współczesnych form architektonicznych, takich jak wielkoformatowe reklamy czy niepasujące do otoczenia budynki, integrację z naturą – dbałość o to, by nowe inwestycje nie niszczyły walorów krajobrazowych (np. unikanie budowy wieżowców w pobliżu historycznych zespołów

staromiejskich, parków, lasów), spójność estetyczną – stosowanie materiałów budowlanych zgodnych z lokalną tradycją (np. drewno, kamień, cegła zamiast betonu i plastiku w obszarach zabytkowych), planowanie zgodne z tożsamością miejsca – rozwój miast i wsi w taki sposób, by zachować ich unikalny charakter, a nie kopiować schematy z innych regionów. Brak ładu przestrzennego prowadzi do chaosu architektonicznego, degradacji krajobrazu i utraty jego wartości kulturowej.

Harmonia w krajobrazie kulturowym oznacza: spójne współistnienie elementów przyrodniczych i kulturowych, tak by tworzyły one logiczny, estetyczny i funkcjonalny układ. Jest to także równowaga między tradycją a nowoczesnością – współczesne budynki mogą powstawać w zabytkowych miastach, ale powinny nawiązywać do lokalnej architektury. To również dopasowanie do otoczenia – nowoczesne inwestycje powinny uwzględniać kontekst historyczny, np. poprzez użycie odpowiednich materiałów i form architektonicznych. W kontekście harmonii należy mieć także na uwadze zachowanie krajobrazu naturalnego – rzeki, wzgórza, parki i lasy powinny być traktowane jako integralna część krajobrazu kulturowego, a nie jedynie jako „puste przestrzenie" do zabudowy. Harmonijna całość oznacza, że krajobraz nie jest przypadkowy, lecz wynika z przemyślanych działań, w których uwzględnia się historię, funkcjonalność i estetykę.

Krajobraz kulturowy to żywa przestrzeń, która powinna być kształtowana zgodnie z zasadami ładu przestrzennego i harmonii. Odpowiedzialne podejście do planowania przestrzeni i ochrony dziedzictwa pozwala zachować unikalny charakter miast i wsi, tworząc miejsca atrakcyjne zarówno dla mieszkańców, jak i turystów.

Krajobraz kulturowy odbierany jest ponadto wszystkimi zmysłami. Składają się na niego zarówno elementy naturalne i historyczne jak zieleń, widoki, panoramy, wygląd ulic i zabytków, ale także niejako dodane do niego elementy związane z funkcjonowaniem w tej przestrzeni człowieka, jak znaki, szyldy czy reklamy. Oprócz zmysłu wzroku, postrzegamy go także słuchowo oraz węchowo. Krajobraz kulturowy tworzą bowiem także lokalnie występujące dźwięki – m.in. lokalna gwara, muzyka, dźwięki określonej natury, a także zapachy – wody w przypadku występowania jezior, morza, gospodarstw czy przemysłu. Ochronę krajobrazu pojmować zatem należy w szerszym kontekście – poprzez ochronę nie tylko samego cennego dla nas obiektu, ale także jego otoczenia, badanie jego sąsiedztwa i wzajemnych wpływów.

Zgodnie z powszechnie stosowaną w Polsce regionalizacją fizycznogeograficzną Jerzego Kondrackiego, Płock położony jest na pograniczu kilku jednostek, jednak jego główna część oraz centrum administracyjne należą do Kotliny Płockiej. Szczegółowa przynależność Płocka w hierarchii regionów fizycznogeograficznych wygląda następująco: prowincja: Niż Środkowoeuropejski, podprowincja: Pojezierza Południowobałtyckie, makroregion: Pradolina Toruńsko – Eberswaldzka, mezoregion: Kotlina Płocka (o numerze 315.35). Kotlina Płocka jest szerokim, charakterystycznym rozszerzeniem doliny Wisły. Została ukształtowana przez wody topniejącego lądolodu w czasie ostatniego zlodowacenia. W jej krajobrazie dominują terasy rzeczne, a na lewym brzegu Wisły, na południe od Płocka, występuje kompleks lasów i jezior, znany jako Pojezierze Gostynińskie, które również wchodzi w skład Kotliny Płockiej. Warto zaznaczyć, że historyczna, prawobrzeżna część Płocka, ze Wzgórzem Tumskim, leży na wysokiej skarpie wiślanej, na krawędzi Pojezierza Dobrzyńskiego (należącego do makroregionu Pojezierza Chełmińsko – Dobrzyńskiego). Jednakże dla celów ogólnej klasyfikacji całe miasto przypisuje się do Kotliny Płockiej, która jest dominującą formą terenu w tym obszarze. Warunki fizycznogeograficzne miały zdecydowany wpływ m.in. na rozwój osadnictwa i urbanistyki Płocka. Miasto rozwinęło się jako strategiczny ośrodek handlowy i obronny nad Wisłą, wykorzystując dogodne warunki naturalne rzeki, jako szlaku komunikacyjnego i handlowego.

W nowej typologii krajobrazów Polski, opracowanej przez zespół pod kierownictwem prof. Tymoteusza Chmielewskiego, Płock klasyfikowany jest w sposób bardziej złożony. Nowa typologia kładzie nacisk na krajobraz aktualny, czyli wynik interakcji czynników przyrodniczych i działalności człowieka. Pozwala też na bardziej precyzyjne określenie i analizę krajobrazów miejskich, wiejskich i przyrodniczych. Płock ze względu na swoje charakterystyczne położenie, jest doskonałym przykładem miasta leżącego na styku kilku różnych typów krajobrazu.

Główną grupą, do której należy przypisać miasto są *krajobrazy kulturowe*, w których struktura i funkcja są w pełni ukształtowane przez działalność ludzką. W tej grupie wyróżniamy kilka typów krajobrazów – Płock zaliczyć należy w głównej mierze do typu *wielkomiejskiego*. Wyróżnić w nim można kilka podtypów, wśród nich: *zespoły urbanistyczne o zachowanych założeniach historycznych*. Są to historyczne, wielkopowierzchniowe zespoły miejskie z wykształconym przestrzennie centrum, gdzie występują obiekty użyteczności publicznej o typowej dla określonej epoki historycznej

architekturze, wielokondygnacyjna, kwartałowa zabudowa, często o charakterze zabytkowym, o funkcjach mieszkaniowych i usługowych. Płock posiada klasyczny układ średniowiecznego miasta lokacyjnego, który do dziś kształtuje jego przestrzeń. Najważniejsze jego elementy to: Wzgórze Tumskie, pełniące funkcję dominanty krajobrazowej z katedrą, zamkiem i dawnym opactwem benedyktyńskim; Stare Miasto z rynkiem – historyczny układ ulic i kamienic klasycystycznych; kościoły i zabytkowe budowle – m.in. Katedra pw. Wniebowzięcia NMP, kościół pw. Św. Bartłomieja, Ratusz, itd.

Miasto w dużej mierze można przypisać także do podtypu obszary zabudowy mieszkaniowej. Poza terenem Starego Miasta i dawnego centrum, głównie na północ i na wschód od tej części miasta rozwinęły się współczesne osiedla mieszkaniowe składające się z bloków mieszkalnych lub domków jednorodzinnych. Największym osiedlem mieszkaniowym Płocka, stale się rozwijającym stało się osiedle Podolszyce Północ i Południe. Można też tu wymienić osiedla takie jak Międzytorze, Skarpa czy Łukasiewicza.

Kolejnym dominującym i wyróżniającym się elementem płockiego krajobrazu jest kompleks rafineryjny Orlen S.A. Z tego względu miasto należy przypisać do typu *krajobrazów przemysłowych*, podtypu *duże kompleksy przemysłowe*. Są to wielkopowierzchniowe kompleksy przemysłowe, położone w mieście lub poza nim. Tereny zwartej zabudowy o charakterystycznej architekturze przemysłowej, obejmującej m.in. wysokie kominy, wielkogabarytowe hale produkcyjne i inne obiekty o zbliżonej funkcji. Orlen jest integralnym, choć kontrowersyjnym komponentem krajobrazu kulturowego Płocka. Zakłady powstałe w latach 60. XX wieku wywarły długotrwały wpływ na przestrzeń miasta, strukturę społeczną i percepcję tożsamości kulturowej. Przemysł petrochemiczny znacząco przekształcił krajobraz miasta, dominując szczególnie nad jego północno-wschodnią częścią. Charakterystyczna sylwetka wież i instalacji rafineryjnych, widoczna z wielu punktów miasta wprowadza nowoczesny, przemysłowy element do historycznego pejzażu, nierzadko postrzegany jako dysonans wizualny. Z drugiej strony, obecność zakładów Orlen stanowi element lokalnej tożsamości przemysłowej i historycznej, wpisując się w szerszy kontekst dziedzictwa industrialnego. Rozbudowa zakładów i związane z nią procesy urbanizacyjne przyczyniły się do rozrostu przedmieść oraz zmiany charakteru zabudowy mieszkaniowej, zwłaszcza w rejonach Borowiczek, Podolszyc i Radziwia. Przemysł ten wpłynął również na układ komunikacyjny miasta, kształtując ciągi drogowe i infrastrukturę techniczną w sposób służący potrzebom transportu surowców i produktów petrochemicznych.

Jak w większości miast, tak i w Płocku występują obszary przemysłowe i usługowe, które spełniać mogą kryteria podtypu *wielkie centra handlowe, logistyczne i składowo-magazynowe*. Można tu przypisać obszary znajdujące się na terenie dzielnicy Podolszyce, gdzie obok siebie znajdują się dwie największe galerie handlowe Mazovia i Wisła, wielkopowierzchniowe sklepy spożywcze czy budowlane. Do tego podtypu zaliczyć także należy rejon ul. Przemysłowej i ul. Bielskiej, gdzie również zlokalizowane są galerie handlowe i duże sklepy budowlane. Wśród terenów, które pełnią funkcje logistyczne, usługowe i składowo-magazynowe wymienić można przede wszystkim dalszy odcinek ulicy Przemysłowej czy rejon ul. Kostrogaj, a także teren Płockiego Parku Przemysłowo-Technologicznego.

W Płocku znajdują się także tereny należące do podtypu *duże tereny sportowo-rekreacyjne*. Przede wszystkim wymienić należy tutaj rozciągające się wzdłuż korony skarpy tereny spacerowe i tzw. „Park na Tumach" oraz teren rozciągający się wzdłuż Wisły z rozległą plażą oraz kąpieliskiem miejskim „Sobótka". Pomiędzy ulicami J. Kochanowskiego, A. Mickiewicza i Sportową znajduje się Stadion miejski im. Bernarda Szymańskiego. W północnej części miasta przy ul. Łukasiewicza znajdują się: Stadion Wisły Płock im. Kazimierza Górskiego, boiska treningowe, korty tenisowe oraz hala widowiskowo-sportowa Orlen Arena, gdzie rozgrywane są głównie mecze piki ręcznej. Z terenów znajdujących się poza centrum miasta wymienić należy znajdujący się w dzielnicy Podolszyce przy ul. Walecznych „Park Północny" oraz towarzyszące mu Centrum Sportów Ekstremalnych.

Ostatnim podtypem, którym można opisać część krajobrazu miasta są *wielkie nekropolie – wyodrębnione (grodzone) wielkopowierzchniowe cmentarze z obiektami architektury typu sakralnego i sepulkralnego (kaplice, grobowce), o uporządkowanym układzie zieleni komponowanej*. W Płocku znajduje się kilka wielkopowierzchniowych cmentarzy, w tym zabytkowych, stanowiących świadectwo różnych epok i kultur, które kształtowały miasto. Cmentarze Płocka stanowią cenne elementy kulturowego krajobrazu miejskiego – dokumentują etapy rozwoju społeczności miejskiej oraz wielowyznaniowej historii. Nekropolie wyznań innych niż katolickie – żydowska, prawosławna i mariawicka – świadczą o pluralizmie religijnym i demograficznej mozaice miasta. Zachowane elementy architektury, nagrobki i dokumenty epigraficzne stanowią ważne źródło dla badań kultury materialnej i pamięci lokalnej społeczności. Największym obiektem jest Cmentarz

Komunalny znajdujący się przy ul. Bielskiej. Nie zakłóca on krajobrazu miasta, zlokalizowany jest bowiem tuż przy granicach miasta, przy arterii „wylotowej" w kierunku Bielska. Wśród nekropolii zabytkowych wymienić należy przede wszystkim cmentarze zabytkowe „stary" i „nowy" przy al. Kobylińskiego. Stary Cmentarz katolicki wyróżnia się wyjątkową rolą jako najstarsza pozamiejska nekropolia w Polsce. Cmentarze te znajdują się w centrum miasta, jednak ich zabytkowy charakter z licznymi nagrobkami z XIX i pocz. XX w., prezentującymi często wysoki kunszt artystyczny oraz występujący na ich terenie starodrzew sprawia, że są one spójnym elementem kompozycji przestrzennej. Mniejszym obiektem jest cmentarz ewangelicko – augsburski przy ul. Kazimierza Wielkiego. Jego położenie w bezpośrednim sąsiedztwie parku miejskiego, liczne zachowane nagrobki, towarzystwo starych, wysokich drzew oraz panorama Wisły sprawiają, że jest to obiekt o wysokich wartościach krajobrazowych. Cmentarz jest nadal użytkowany; wymaga jednak podjęcia działań konserwatorskich i uporządkowania ze względu na pogarszający się stan zachowania nagrobków oraz zarastającą teren roślinność. Z kolei śladem obecności społeczności żydowskiej jest znajdujący się przy ul. Mickiewicza XIX-wieczny cmentarz. W części południowej znajduje się pomnik „Męczenników i ofiar hitleryzmu" oraz ściana z wmurowanymi fragmentami nagrobków pochodzących zarówno z Nowego, jak i ze Starego cmentarza żydowskiego w Płocku. Całość założenia jest obecnie w złym stanie zachowania, sprawia wrażenie zapomnianej i niezagospodarowanej. Betonowa aleja i ławki potęgują to wrażenie. Niestety krajobraz i charakter tego miejsca został zaburzony poprzez lokalizację w jego bezpośrednim otoczeniu współczesnych bloków mieszkalnych z tzw. wielkiej płyty. Tłem dla cmentarza stały się wysokie wieżowce, budynki garażowe oraz parkingi.

W krajobrazie Płocka jednym z najbardziej dominujących elementów jest rzeka Wisła. Od początku istnienia miasta kształtowała ona jego strukturę przestrzenną, sprzyjała rozwojowi osadnictwa, żeglugi i handlu wzdłuż jej brzegów. Pomimo to dolina rzeki, z jej rozlewiskami, licznymi łachami (kępami) oraz szeroką piaszczystą plażą, nad którą góruje wysoka skarpa poprzecinana jarami - pozostała w dużej mierze krajobrazem naturalnym. Z tego względu miasto można zaliczyć również częściowo do grupy *krajobrazów przyrodniczych, kulturowo (zazwyczaj ekstensywnie) użytkowanych, funkcjonujących głównie w wyniku działania procesów naturalnych, jedynie w różnym stopniu modyfikowanych przez działalność człowieka*, typu *wód powierzchniowych*, podtypu *Systemy wód płynących.* Są to naturalne odcinki koryt dużych rzek, lub ich systemy, wraz z wyspami, łachami

piaszczystymi, nanosami mułowymi itp., a także tereny systematycznie zalewane wodami roztopowymi i powodziowymi.

Podsumowując, w ujęciu nowej typologii Płock nie jest krajobrazem jednorodnym. Jego tożsamość krajobrazowa wynika z położenia na styku dwóch jednostek; płaskiej, szerokiej doliny rzeki i wznoszącej się nad nią stromo wysoczyzny polodowcowej. Ta dwoistość definiuje miasto wizualnie, tworząc spektakularne panoramy ze Wzgórza Tumskiego na dolinę Wisły, oraz funkcjonalnie – rozdziela miasto na część górną i dolną, co historycznie miało i nadal ma znaczenie dla jego rozwoju przestrzennego, komunikacji i rozmieszczenia poszczególnych funkcji. Unikalny charakter miasta wynika z położenia na wysokiej skarpie wiślanej oraz wielowiekowej historii i dziedzictwa. Zachował historyczny układ urbanistyczny, z centralnie położonym rynkiem otoczonym zabytkowymi kamienicami. Historyczne centrum odzwierciedla rozwój urbanistyczny od średniowiecza po współczesność.

Krajobraz miasta uległ znaczącym przeobrażeniom w XIX i XX wieku, zwłaszcza w okresie zaborów i industrializacji, co wpłynęło na zabudowę peryferii miasta oraz wprowadzenie nowych funkcji przemysłowych i komunikacyjnych. Mimo tego, rdzeń historycznego układu urbanistycznego i związane z nim struktury przestrzenne zachowały ciągłość kulturową, będąc dziś przedmiotem ochrony konserwatorskiej poprzez wpis do rejestru zabytków.

W przestrzeni miejskiej tylko w niewielkim stopniu odnaleźć można ślady obecności innych kultur i wyznań. W XIX i na początku XX wieku funkcjonowała tu liczna społeczność żydowska, czego świadectwem jest zachowany budynek dawnej synagogi (obecnie Muzeum Żydów Mazowieckich) i mykwy (obecnie Płocka Galeria Sztuki), a także cmentarze i domy modlitwy. W historii miasta niezwykle ważną rolę odegrał klasztor Mariawitów, a ich Świątynia Miłosierdzia i Miłości jest unikatowym budynkiem w skali kraju. Do 1929 r. na obecnym Placu Obrońców Warszawy znajdowała się także cerkiew prawosławna.

W przypadku Płocka ochrona krajobrazu kulturowego wiąże się ze stałym rozwojem inwestycyjnym miasta. Celem ochrony winno być pogodzenie potrzeb inwestorów w zakresie planów rozwoju nowoczesnego budownictwa z walorami dziedzictwa kulturowego oraz zachowania jego historycznej panoramy i sylwety. Formy ochrony krajobrazu zgodnie z Ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym winny być określane w miejscowych planach zagospodarowania. W planowaniu i zagospodarowaniu

przestrzennym uwzględnia się przede wszystkim wymagania ładu przestrzennego, w tym urbanistyki i architektury; walory architektoniczne i krajobrazowe; wymagania ochrony środowiska, w tym gospodarowania wodami i ochrony gruntów rolnych i leśnych oraz wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Zasięg planów zagospodarowania przestrzennego wciąż jest niewystarczający. Ich brak otwiera drogę do niekontrolowanych, często nieodwracalnych przekształceń krajobrazu, likwidacji zabytkowego budownictwa, niszczenia panoram oraz powstawania chaosu przestrzennego. Widoczne to jest często na przedmieściach miast czy w dzielnicach usługowo-przemysłowych, gdzie, tak jak w przypadku Płocka, rozwija się niekontrolowana zabudowa o najróżniejszych formach, przeplatana reklamami.

Krajobraz historycznego centrum pozostaje w dużej mierze spójny i czytelny. W ostatnich latach w pierzei ul. Piekarskiej pojawiły się jednak współczesne obiekty, które w pewnym stopniu modyfikują charakter miejsca oraz panoramę miasta od strony Wisły.

Im dalej od Starego Miasta tym bardziej historyczny krajobraz uległ przekształceniom. Przykładem może być zabudowa w rejonie ulic Królewiecka, Nowy Rynek, gdzie pośród wciąż jeszcze zachowanych licznych kamienic występuje współczesne budownictwo mieszkalne i usługowe. Lokalnie widoczne połączenie słabiej utrzymanych obiektów historycznych, zabudowy współczesnej oraz reklam może tworzyć wrażenie wizualnego nieuporządkowania.

Aby przeciwdziałać degradacji krajobrazu kulturowego Płocka i ograniczyć niekontrolowaną ekspansję reklamy zewnętrznej, 27 sierpnia 2020 r. Rada Miasta przyjęła uchwałę w sprawie ustalenia zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń (Uchwała Nr 381/XXII/2020) – tzw. uchwałę krajobrazową. We wrześniu 2024 r. upłynął 4-letni termin na dostosowanie nośników reklamowych istniejących przed przyjęciem uchwały krajobrazowej. Nie wszystkie zostały dostosowane lub usunięte; w takich przypadkach wszczynane są postępowania wyjaśniające oraz postępowania mogące zakończyć się wymierzeniem kary pieniężnej na podstawie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Rada Miasta Płocka 25 września 2025 r. podjęła Uchwałę nr 313/XVII/2025, zmieniającą Uchwałę Nr 381/XXII/2020 z 27 sierpnia 2020 r. w sprawie ustalenia zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabarytów,

standardów jakościowych oraz rodzajów materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane na obszarze Miasta Płocka.

Wiele wnętrz urbanistycznych zdominowanych jest wciąż przez chaos elementów wyposażenia ulicy tj. infrastrukturalnych i drogowych. Kolejnym przykładem jest także m.in. ulica Grodzka, gdzie lokalizowane są głównie lokale gastronomiczne i sklepy. Oprócz stosowanych przez nie wyrazistej kolorystyki witryn sklepowych i dużych formatów szyldów, problemem są także zewnętrzne ogródki gastronomiczne, które w większości przypadków ustawione są w sposób bezpośrednio przylegający do elewacji budynków. Ponadto ich obecna forma jest zbyt zabudowana. Sprzyja temu zadaszenie – pod markizą, gęsty podział na słupki wsporcze, wysokie i mało przezierne ogrodzenie, uformowane gzymsy oraz elementy wystroju sugerujące obecność okien tj.: firanki, zasłonki. Skutkuje to zawłaszczaniem przestrzeni ulicy, przewężaniem powierzchni oraz zasłonięciem większości płaszczyzn elewacji. Podobna sytuacja dotyczy płyty Starego Rynku.

Wśród pozytywnych zjawisk należy przytoczyć rozwiązania wprowadzone na jednej z płockich galerii handlowych w dzielnicy Podolszyce, gdzie na elewacjach budynku zrezygnowano z kolorowych, krzykliwych reklam sklepów znajdujących się w jej wnętrzu, na rzecz spójnych kolorystycznie, czarno-białych szyldów.

Obecnie jako główne wyzwania Płocka w kontekście ochrony krajobrazu kulturowego należy wymienić integrację ochrony dziedzictwa z rozwojem przestrzeni miejskiej pod względem urbanistycznym i turystycznym. Problemem są także zaniedbane zabytki – wiele kamienic wymaga renowacji, ich obecny stan źle wpływa na odbiór całości krajobrazu. Dużym zagrożeniem są reklamy i chaos wizualny. Pomimo uchwały krajobrazowej, reklamy wciąż dominują w przestrzeni miejskiej. Wyzwanie stanowi także ochrona zieleni miejskiej – zachowanie parków i bulwarów przy rosnącej urbanizacji. Przede wszystkim jednak największym wyzwaniem krajobrazowym jest ochrona skarpy wiślanej i widoku na zabytkową część miasta i jego dominant z lewego brzegu Wisły. Największą inwestycją w obrębie skarpy wiślanej ostatnich lat była budowa nowego amfiteatru. W miejscu starego obiektu powstała nowa budowla mogąca pomieścić 3500 osób na widowni. Nad obiektem rozpięto wachlarzowy dach-membranę, którego nowoczesny wygląd i konstrukcja znacząco wpłynął na panoramę miasta. Stał się on obiektem dominującym o odziaływaniu negatywnym ze względu na krzykliwość formy. Jego parametry i forma powodują, że wybitne przykłady architektury stanowią tło i kontekst sylwety. W ostatnim czasie widok sylwetowy skarpy

płockiej został częściowo zmieniony i zaburzony poprzez pojawienie się nowej dominanty w sąsiedztwie wieży dawnej kolegiaty pw. św. Michała (obecnie obserwatorium w Liceum im. Marszałka Stanisława Małachowskiego), powstałej w wyniku rozbudowy Sanktuarium Bożego Miłosierdzia. W bryle nowego kościoła zaprojektowano wysoką wieżę o współczesnej formie zwieńczoną wysokim, podświetlonym nocą krzyżem.

Wyzwaniem jest także rosnące zapotrzebowanie na miejsca parkingowe w mieście, przez co lokalizowane są one w przestrzeni historycznej. Za negatywne przykłady należy uznać możliwość parkowania samochodów na Wzgórzu Tumskim, tuż obok katedry i dawnego opactwa benedyktyńskiego, w sąsiedztwie kościoła farnego, a także w południowo-wschodniej części Starego Rynku.

3.3. ZABYTKI NIERUCHOME

Podstawową formą ochrony zabytków w Polsce jest wpis do rejestru zabytków. Wpisu danego obiektu do rejestru dokonuje się na mocy decyzji wydanej przez właściwego dla danego województwa Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Rejestr prowadzony jest na mocy art. 8 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. oraz Rozporządzenia Ministra Kultury w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych i wywiezionych za granicę z dnia 14 maja 2004 r.

Na terenie miasta Płocka tą formą ochrony prawnej aktualnie objęte są 174 obiekty i zespoły. Oprócz obiektów sakralnych, mieszkalnych czy użyteczności publicznej, zasób ten stanowią również budynki reprezentujące zabytki techniki, jak młyny czy elektrownie, a także cmentarze. Są to także wpisy obszarowe, jak historyczny układ urbanistyczny miasta czy stanowisko archeologiczne na Wzgórzu Tumskim. W rejestrze zabytków znajduje się także jeden park oraz fragment murów miejskich. Szczegółowy wykaz umieszczono w formie tabeli w punkcie 4.2. niniejszego opracowania (część obiektów została połączona w jeden punkt jako zespół).

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada także na gminy obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy. Powinna ona zawierać zarówno zabytki wpisane do rejestru, jak też inne zabytki znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz zabytki wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta)[2]. W Załączniku nr 1 w tabeli umieszczono wszystkie obiekty ujęte w gminnej ewidencji miasta Płocka. Znajduje się w niej blisko 400 obiektów. Prócz 174 obiektów chronionych na podstawie wpisu do rejestru zabytków, część obiektów objętych jest opieką konserwatorską poprzez usytuowanie na terenie zespołu urbanistyczno-architektonicznego wpisanego do rejestru zabytków (116 obiektów) oraz na podstawie zapisów miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (14 obiektów).

Płock, jedno z najstarszych miast w Polsce, odgrywało istotną rolę w dziejach państwowości, pełniąc w średniowieczu funkcję stolicy państwa Piastów. Jego bogata,

2 Ostatni punkt uznany za niezgodny z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej z dniem 18 maja 2023 r. w zakresie, w jakim ogranicza prawo własności nieruchomości przez dopuszczenie ujęcia nieruchomości jako zabytku nieruchomego w gminnej ewidencji zabytków, bez zapewnienia właścicielowi gwarancji ochrony prawnej przed dokonaniem takiego ograniczenia, na podstawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 maja 2023 r. sygn. akt P 12/18 (Dz. U. poz. 951).

sięgająca ponad tysiąca lat historia znajduje odzwierciedlenie w licznych zabytkach nieruchomych, stanowiących trwały element dziedzictwa architektonicznego i urbanistycznego regionu. Obiekty sakralne, mieszkalne oraz użyteczności publicznej, zachowane w różnorodnych stylach – od romańskiego po klasycystyczny – świadczą nie tylko o wysokim poziomie artystycznym dawnych epok, lecz także o znaczeniu, jakie Płock od wieków pełnił jako centrum religijne, administracyjne i edukacyjne. Celem niniejszej części opracowania jest przedstawienie najważniejszych zabytków nieruchomych miasta, z uwzględnieniem ich wartości historycznej, artystycznej i funkcjonalnej. Wspomniane wyżej liczby i dołączone tabele szczegółowo ukazują bogaty zasób dziedzictwa architektonicznego, którego nie sposób ująć w niniejszym opracowaniu w całości. Poniżej wymieniono zatem tylko wybrane obiekty.

Krajobraz architektoniczny najstarszej części Płocka zdominowany jest przez Wzgórze Tumskie. Jego wyjątkowe historyczne znaczenie dla kultury podkreśla uznanie go za Pomnik Historii. Naturalnie ukształtowana wysoka skarpa wiślana od wieków pełniła funkcję centrum osadniczego, religijnego i politycznego. To właśnie tutaj znajdują się jedne z najcenniejszych zabytków miasta, tworząc unikalny zespół architektoniczny. Już w XI wieku na Wzgórzu Tumskim znajdował się ufortyfikowany gród książęcy, który w latach 1079–1138 pełnił funkcję stolicy państwa Piastów. Historia tego terenu związana jest z m.in. z Bolesławem II Śmiałym, który w 1075 r. ustanowił w Płocku biskupstwo i najprawdopodobniej zainicjował budowę pierwszej katedry, oraz z Władysławem Hermanem i Bolesławem Krzywoustym, dla których w sąsiedztwie świątyni wzniesiono kamienne palatium.

Dominantą architektoniczną Wzgórza Tumskiego jest Bazylika katedralna pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, wzniesiona w latach 1130–1144 z inicjatywy biskupa Aleksandra z Malonne. W jej wnętrzu znajduje się krypta książąt mazowieckich, m.in. Władysława Hermana i Bolesława Krzywoustego, co czyni świątynię miejscem o wyjątkowym znaczeniu historycznym. Szczególną wartość artystyczną posiada kopia tzw. Drzwi Płockich – romańskich wrót odlanych w brązie, których oryginał w wyniku bliżej nieznanych wydarzeń znajduje się obecnie w soborze w Nowogrodzie Wielkim. Wnętrze zdobią również imponujące polichromie autorstwa Władysława Drapiewskiego.

Po pożarze w 1530 r. romańska katedra została rozebrana. Na jej miejscu, z inicjatywy biskupa płockiego Andrzeja Krzyckiego wzniesiono renesansową świątynię według projektu

włoskiego architekta Bernardina Zanobiego de Gianotis, przy współpracy z Giovannim Cini i Filipem da Fiesole. Nową trójnawową bazylikę z transeptem wzniesiono na planie poprzedniej, wykorzystując materiał z rozbiórki. W kolejnych latach budowla była sukcesywnie rozbudowywana: w 1550 r. dostawiono kaplice, a w latach 1556-1563 Jan Baptysta z Wenecji przeprowadził jej dalszą rozbudowę. W 1787 r. dodano klasycystyczny portyk kolumnowy. W latach 1900-1903 przeprowadzono gruntowną restaurację świątyni, którą nadzorował Stefan Szyller. Wtedy to klasycystyczną fasadę zastąpiono rekonstrukcją odnoszącą się do stanu z XVI w. W sąsiedztwie katedry Szyller wzniósł także budynek Muzeum Diecezjalnego, pierwszy tego typu obiekt w Królestwie Polskim.

Niezwykle cennym obiektem, m.in. ze względu na czytelne nawarstwienia historyczne, jest położony naprzeciw katedry zespół zamku książęcego i dawnego opactwa benedyktynów, z zachowanymi reliktami romańskimi oraz reliktami późnogotyckiego kościoła i przebudowanych w XVII w. zabudowań klasztornych. Prawdopodobnie z fundacji Bolesława Krzywoustego powstało w tym miejscu w XII w. drewniane opactwo benedyktynów pw. św. Wojciecha. Pod koniec XIII w. wzniesiono na wzgórzu murowany zamek otoczony od strony Wisły murami obronnymi. W latach 1351-1370 Płock przeszedł we władanie króla Kazimierza III Wielkiego, który odrestaurował i ufortyfikował zamek, otaczając go dodatkowymi murami i fosą. W XVI w. po osunięciu się skarpy część zamku runęła do Wisły. Rezydencję książąt przeniesiono do południowej części, reszta budowli od 1538 r. pozostała własnością benedyktynów. Na zamku w latach 1538-1545 wzniesiono gotycki kościół pw. św. Wojciecha, rozbudowany wraz z klasztorem w 1632 r. wg projektu Giovanniego Battisty Gisleniego. Po 1803 r., w czasie zaboru pruskiego, rozebrano resztki murów obronnych, a teren wzgórza splantowano i uporządkowano. Do dziś z założenia zamkowego pozostały jedynie dwie gotyckie wieże: Wieża Zegarowa i Baszta Szlachecka oraz fragment murów obronnych. W latach 1850-1864 dawne opactwo przebudowano na seminarium duchowne. Kościół pw. św. Wojciecha zlikwidowano i przebudowano na żeńskie państwowe gimnazjum, działające do 1914 r. W 1866 r. z inicjatywy gubernatora Sergiusza hrabiego Tołstoja założono na skarpie park z alejkami i tarasami.

W literaturze wskazywano na relikty rotundy zlokalizowane na Wzgórzu Tumskim, w sąsiedztwie katedry, datowane hipotetycznie na XI wiek i interpretowane jako budowla o planie centralnym o funkcji sakralnej. Nowsze badania nie potwierdzają jednak

jednoznacznie tej interpretacji – zarówno datowanie, jak i funkcja obiektu pozostają kwestią otwartą i wymagają dalszych analiz.

Płock swą wyjątkową wartość zawdzięcza swojemu malowniczemu położeniu, ale także zachowanemu układowi urbanistycznemu. Stanowi on wyjątkowy przykład dobrze zachowanego i wciąż dobrze czytelnego układu średniowiecznego miasta sprzężonego ze Wzgórzem Tumskim, czyli dawnym grodem. W przestrzeni miasta czytelne są także kolejne fazy rozwoju, począwszy od lokacji grodu i później rozwiniętego podgrodzia, przez lokację miasta w 1237 r. i powstanie głównego placu rynkowego, do tzw. pruskiej rozbudowy miasta mającej miejsce po 1793 r., kiedy to na skutek wyburzenia murów miejskich miasto zaczęło rozbudowywać się poza granice Starego Miasta, powstała nowa dzielnica dla pruskich urzędników oraz nowe reprezentacyjne arterie jak ul. Kwiatka (na miejscu zasypanej fosy) czy ul. Tumska. Potwierdzeniem wartości jest wpis historycznego układu urbanistycznego miasta do rejestru zabytków pod numerem 51/182/59 W z dnia 16.11.1959 r.

Spośród najważniejszych zabytków sakralnych na terenie miasta wymienić należy Kolegiatę pw. św. Bartłomieja (tzw. farę płocką). Ten usytuowany tuż przy skarpie wiślanej kościół wzniesiono na planie prostokąta z jednonawowym wnętrzem. Zbudowany został przez biskupa Klemensa z fundacji Kazimierza Wielkiego i konsekrowany w 1356 roku. Jest przykładem późnogotyckiej architektury sakralnej. Pierwotnie fasada kościoła zwrócona była w kierunku Wisły, zaś prezbiterium znajdowało się od strony rynku. W XVI w. świątynię rozbudowano w stylu renesansowym, pod nadzorem Jana Baptysty Wenecjanina. Rozebrano średniowieczne sklepienia i filary, na miejscu których założono nowe sklepienie kolebkowe wsparte na filarach bocznych z arkadami, które stworzyły płytkie kaplice. W XVII w. obok świątyni, na miejscu zniszczonej w wielkim pożarze miasta w 1616 r. dzwonnicy wybudowano nową. Rozebrano ją w ostatnich latach XVIII w. i zastąpiono nową w 1884 r. Brak funduszy na remonty i ruchy skarpy wiślanej doprowadziły na początku XVIII w. do katastrofy budowlanej. Obecny wygląd kościół zawdzięcza przebudowie z lat 1740-1775 w stylu późnobarokowym, która całkowicie zmieniła wygląd kościoła. Rozebrano wówczas sklepienia, wszystkie kaplice oraz całkowicie przeorientowano kościół, zakładając prezbiterium od strony Wisły. W latach 1939-40 we wnętrzu wykonano polichromię według projektu Władysława Drapiewskiego. Jednym a najcenniejszych elementów wyposażenia jest marmurowy ołtarz główny pochodzący z XVII w., przeniesiony do fary w 1856 r. ze zlikwidowanego kościoła św. Wojciecha.

W 1225 r. z polecenia księcia Konrada Mazowieckiego do Płocka sprowadzony został zakon dominikanów. Z wydarzeniem tym wiąże się usytuowany na tzw. „Górkach" i wzniesiony w latach 1227-1237 kościół pw. św. Dominika. W tym samym czasie przy kościele wybudowano klasztor, przez co powstał czworobok zabudowań z wirydarzem pośrodku. Obiekty uległy zniszczeniu w wyniku pożaru, który wybuchł w 1243 r. W latach 1573-1590 kościół przebudowano w stylu renesansowym, zaś w 1 połowie XVIII w. wnętrze przebudowano w stylu późnobarokowym. W 1805 r. wojsko pruskie zajęło kościół i klasztor a dominikanów usunięto. Do 1945 r. kościół i klasztor pełniły rolę zboru protestanckiego. Przeprowadzono wówczas daleko idącą przebudowę.

Z obiektów sakralnych powstałych w późniejszym czasie wymienić należy XVIII-wieczny Kościół pw. św. Jana Chrzciciela wraz z całym zespołem budynków należących do zespołu klasztornego. Kościół powstał na potrzeby osiedlonych w Płocku w 1755 r. reformatów, sprowadzonych przez bpa F. Kanigowskiego. W 1864 r. klasztor uległ kasacie, a do budynków klasztornych przeniesiono Seminarium Duchowne, które funkcjonuje w tym miejscu do dziś. We wnętrzu kościoła na uwagę zasługuje jednorodne wyposażenie, w tym ołtarze barokowe wykonane z drewna dębowego.

Wyjątkowym obiektem sakralnym w skali nie tylko miasta, ale i całego kraju jest Świątynia Miłosierdzia i Miłości - główna i zarazem jedyna mariawicka katedra w Polsce oraz najważniejszy ośrodek liturgiczny i administracyjny Kościoła Starokatolickiego Mariawitów. Budowa świątyni została zrealizowana w latach 1911–1914 z inicjatywy Marii Franciszki Kozłowskiej – założycielki ruchu mariawickiego. W skład kompleksu wchodzą również klasztor – stanowiący siedzibę władz Kościoła – oraz ogród otaczający zabudowania. Sama świątynia została zaprojektowana, jako trójnawowa bazylika na planie prostokąta. Architektura obiektu reprezentuje styl neogotycki, z charakterystycznymi dla tego nurtu ostrołukowymi oknami, podcieniami oraz detalami ornamentalnymi. Fasada świątyni zwieńczona jest trzema wieżami w stylu gotyckim, dekorowanymi symbolicznymi koronami: wieża centralna posiada trzy korony, natomiast boczne po jednej. Kopuła wieńcząca prezbiterium została zwieńczona monstrancją o znacznych rozmiarach, adorowaną przez cztery anioły, z których każdy mierzy około 1,2 metra wysokości. Zarówno świątynia, jak i klasztor oraz otaczające je ogrodzenie utrzymane są w kolorystyce szaro-błękitnej, co symbolizuje habit mariawickiego duchowieństwa. Wystrój wnętrza utrzymany jest zaś w jasnej, stonowanej kolorystyce – dominują biel, odcienie kości słoniowej oraz złoto – a liczne

stiuki nadają wnętrzu elegancji i umiaru. Katedra w Płocku pełni funkcję najważniejszego sanktuarium mariawickiego, będąc miejscem pielgrzymek wiernych Kościoła Starokatolickiego Mariawitów z całej Europy. Największe zgromadzenia wiernych mają miejsce corocznie 15 sierpnia, podczas uroczystości Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, będącej jednocześnie rocznicą konsekracji świątyni.

Wśród obiektów sakralnych wymienić także należy jedyny drewniany kościół z terenu Płocka – kościół parafialny pw. św. Aleksego znajdujący się w dzielnicy Trzepowo. W sąsiedztwie świątyni znajduje się także drewniana dzwonnica z 1719 r. i cmentarz. Kościół wybudowany został prawdopodobnie jeszcze pod koniec XV lub na początku XVI w., lecz jego obecna forma pochodzi z ok. 1740 r. Budowla składa się z jednonawowego korpusu, prezbiterium, kruchty i kaplicy. Nad nawą wznosi się ośmiokątna sygnaturka, zwieńczona blaszanym cebulastym dachem. We wnętrzu znajduje się m.in. barokowy ołtarz główny z figurami św. Piotra i Pawła. W polu głównym ołtarza znajduje się krucyfiks z przełomu XVII i XVIII w., a po konserwacji zasuwę stanowi obraz św. Antoniego. W kościele przechowywane są również relikwie św. Aleksego.

Świadectwem dawnej wielokulturowości miasta i świadectwem obecności społeczności żydowskiej jest znajdująca się przy ul. Kwiatka dawna synagoga. Zbudowana została w 2. połowie XIX wieku. Obiekt ten, zachowany w stylu klasycystycznym, został zaadaptowany na potrzeby muzealne i obecnie mieści Muzeum Żydów Mazowieckich – instytucję dokumentującą historię i kulturę Żydów mieszkających na terenie Mazowsza. W przestrzeni muzeum zachowano oryginalne elementy architektoniczne, w tym Aron ha-Kodesz, a także ekspozycję dotyczącą zwyczajów i codziennego życia płockich Żydów.

Oprócz licznych przykładów obiektów o charakterze sakralnym w Płocku znajdują się także wyjątkowe przykłady architektury użyteczności publicznej.

Przede wszystkim wymienić w tym miejscu należy budynek Ratusza, znajdujący się w północno-zachodniej pierzei Starego Rynku. Wzniesiony w latach 1824–1827 według projektu Jakuba Kubickiego, ratusz płocki stanowi cenny przykład klasycystycznej architektury. W 1837 roku do bryły budynku dodano ośmioboczną wieżę zegarową. W latach 1843 i 1928 włączono sąsiednie XIX-wieczne kamienice, adaptując je na potrzeby administracji miejskiej – dzięki temu ratusz dzisiaj zajmuje całą pierzeję rynku.

Ten sam architekt, przy współudziale Antonio Corazziego i Ludwika Mahna zaprojektował w tym samym okresie także rogatki miejskie. Do dziś zachowały się trzy

z czterech wybudowanych par rogatek: przy drogach na Dobrzyń nad Wisłą, Płońsk i Warszawę. Rogatki bielskie powstały około roku 1824 i jako jedyne nie przetrwały do dziś. Zostały zniszczone podczas I wojny światowej przez wojska bolszewickie. Od strony północnej i południowej przy trakcie prowadzącym do Warszawy (ob. ul. Wyszogrodzka) w latach 1824-1827 zbudowano rogatki warszawskie (zwane również wyszogrodzkimi). Od strony zachodniej miasta, przy trakcie do Dobrzynia w 1825 r. zbudowano rogatki dobrzyńskie. Budynki założono na planie symetrycznym, skupionym, w formie rotundy, z łukowatymi wnękami oraz gzymsem wspartym na toskańskich kolumnach, półkolumnach i pilastrach. Rogatki płońskie, wybudowane w roku 1825, są skromniejsze od pozostałych. Jako jedyne nie stanowią symetrycznych budowli. Rogatka północna jest znacznie mniejsza, wybudowana na planie kwadratu. Natomiast południowa została wzniesiona na planie prostokąta. Obydwie zwrócone są do siebie wejściami, które to są schowane w podcieniach, ograniczonych przez dwie pary kolumn w porządku doryckim. Budynki rogatek stanowiły pierwotnie siedzibę urzędników pobierających opłaty celne i drogowe. Rogatki płockie poprzez zastosowanie portyków kolumnowych oraz pilastrów czy boniowanych elewacji, stanowią także wyjątkowy przykład architektury klasycystycznej w mieście.

Przy Placu Narutowicza znajduje się zespół budynków obecnie mieszczących siedzibę Sądu Okręgowego. Okazały gmach powstał już w XVII w. jako Pałac Biskupi. Zbudował go biskup Wojciech Baranowski. Pałac był wielokrotnie remontowany i rozbudowywany. Pod koniec XVII wieku zaczął go odnawiać biskup Hieronim Szeptycki, a dokończył biskup Jerzy Michał Poniatowski, najmłodszy brat Stanisława Augusta Poniatowskiego. Powstał wtedy murowany, piętrowy pałac o dwóch fasadach, otoczony oficynami i stajniami, kryty dachówką. W 1779 r. pałacowe stajnie i wozownie zajęto na składy zboża. Nieco później w pałacu utworzono lazaret wojskowy i piekarnię. W 1812 roku zamieniono go w koszary i szpital, co przyczyniło się do jego dewastacji. W latach 30. XIX wieku wydzierżawiono budynek na sądownictwo byłego województwa, a potem Guberni Płockiej, po upadku powstania styczniowego ukazem carskim gmach przejęły władze rządowe. W swojej obecnej formie jest to jeden z największych obiektów zabytkowych w mieście. Jest to zespół kilku budynków o klasycystycznych elewacjach z zastosowaniem pilastrów w wielkim porządku.

W Płocku znajduje się także kilka ważnych obiektów, które związane są z historią płockiego szkolnictwa. Pod tym względem najważniejszym budynkiem jest gmach Liceum

im. Marszałka Stanisława Małachowskiego. Szkoła uznawana jest za najstarszą placówkę edukacyjną w Polsce funkcjonującą nieprzerwanie w tym samym miejscu od XII wieku. Obecny zespół budynków składa się z kilku części powstałych w różnych epokach. Najstarsza, zabytkowa część szkoły składa się z dwóch skrzydeł: dawnej kolegiaty pw. św. Michała powstałej prawdopodobnie w 1180 r. wraz z dobudowaną w okresie gotyckim wieżą oraz dawnego kolegium jezuitów. Gmach pojezuicki w kształcie litery "L" łączy się pod kątem z prostokątną bryłą dawnego kościoła. W podziemiach obecnego liceum można dostrzec relikty romańskie i gotyckie. Na szczególną uwagę zasługują gotyckie schody w wieży, późnoklasycystyczna elewacja z półkolistą wnęką i pilastrami autorstwa Antonio Corazziego oraz XX w. polichromie w auli autorstwa Władysława Drapiewskiego. Wśród absolwentów Liceum wymienić można takie postacie jak m.in. Ignacy Mościcki, Tadeusz Mazowiecki, Jan Zumbach i Tony Halik.

Drugim najstarszym liceum w Płocku jest Liceum im. Władysława Jagiełły. W 1906 r. w wynajętym gmachu przy ul. Królewieckiej założono Gimnazjum Polskie Polskiej Macierzy Szkolnej w Płocku. W 1912 roku zainicjowano budowę gmachu szkolnego na gruncie zakupionym przy dawnej ul. Królewieckiej (obecnie ul. 3 Maja). Pieczę nad budową gmachu sprawował Aleksander Maciesza, Władysław Czechowski, Ludwik Gałkowski, Józef Radzimiński, Czesław Zambrzycki. 3 września 1913 r. nastąpiło oficjalne otwarcie gmachu, który służy szkole do dziś.

Jednym z ciekawszych w architekturze miasta budynków jest gmach dawnego Narodowego Banku Polskiego, obecnie siedziba Prokuratury Rejonowej. Autorem budynku powstałego w 1905 r. przy obecnym Placu Obrońców Warszawy był architekt Bolesław Zienkiewicz. Dwukondygnacyjny budynek z lekko wysuniętymi ryzalitami bocznymi, w których umieszczono wysokie okna zwieńczone półkoliście flankowane przez wysokie pilastry zdecydowanie wyróżnia się w pierzei placu.

W 1902 r. przy ul. Kościuszki wzniesiony został gmach Płockiej Dyrekcji Szczegółowej Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego. Obecnie mieści się w nim największa płocka biblioteka publiczna – Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego. Budynek zaprojektowany w stylu eklektycznym, z dekoracyjną elewacją frontową z boniowanym parterem i pilastrami w wielkim porządku nosi znamiona rezydencji ziemiańskiej.

Wśród okazałych gmachów użyteczności publicznej należy wymienić znajdujące się przy ul. Sienkiewicza budynki więzienia – „nowe” i „stare”. W 1803 r. przy ulicy zwanej

Sądową (obecnie Sienkiewicza) władze pruskie wybudowały duży dwupiętrowy budynek przeznaczony na więzienie publiczne, zaprojektowany przez Dawida Gilly. Budynek i otoczenie ogrodzone było murem na kształt fortecy, utrzymanym w stylu pruskiego neoklasycyzmu. Z powodu niedostatecznego miejsca dla osadzonych podjęto decyzję o budowie nowego gmachu. W 1846 r. obok dawnego budynku z czasów pruskich wzniesiono nowy wg projektu włoskiego architekta Henryka Marconiego, noszący znamiona gotyku angielskiego. W latach 30. XX wieku więzienne muru wzbogacone zostały o strażnice.

Kolejnym niezwykle ważnym architektonicznie i historycznie obiektem jest gmach dawnej kamery pruskiej – obecnie siedziba Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego. Klasycystyczny, monumentalny budynek wzniesiony został w 1802 r. według projektu Davida Gilly. W 1844 roku władze guberni rozbudowały go, dodając po obu stronach skrzydła zwieńczone tympanonami. Powstanie budynku związane było z tzw. pruską regulacją Płocka - szerokim programem przekształceń i rozbudowy miasta, opartym na trzech planach z lat 1793, 1798, 1803. Jedną z głównych zmian było powstanie w ich wyniku poza murami miejskimi nowej dzielnicy, z zabudową na wokół nowo projektowanego placu. Placem ten jest obecny Plac Obrońców Warszawy pomiędzy ulicami Kościuszki i Kolegialną. Jego północną pierzeję zamknięto reprezentacyjnym gmachem przeznaczonym na siedzibę nowych władz.

W Płocku znajdziemy także kilka przykładów obiektów związanych z dziedzictwem techniki. Na wstępie wymienić należy wyróżniający się w panoramie miasta Most im. Legionów Józefa Piłsudskiego – stalowy, drogowo-kolejowy most z lat 30. XX wieku, będący swoistym arcydziełem inżynierii międzywojennej. Posiada on bowiem unikalną konstrukcję, ze względu na pochylenie terenu. Blisko 700-metrowa przeprawa wnosi się z płaskiego lewego brzegu dzielnicy Radziwie ku wysokiej skarpie. Różnica między przyczółkami mostu wynosi aż 8 m. Z tego powodu każde przęsło mostu zaprojektowane zostało indywidualnie.

Z kolei z historią płockich wodociągów miejskich związana jest wybudowana na pocz. XX w. ceglana wieża ciśnień. Stanowiła ona jeden z najważniejszych elementów systemu urządzeń wodociągu miejskiego zrealizowanego w latach 1892 – 1894. Pięciopiętrowa, ośmioboczna wieża ciśnień wzniesiona została przy końcu ul. Warszawskiej. Zbiornik umieszczony na najwyższej kondygnacji miał pojemność siedmiu tysięcy wiader. Dach

w obecnej formie wykonany jest ze szkła na konstrukcji stalowej, wykorzystywany jako taras widokowy.

Na terenie położonej na lewym brzegu rzeki dzielnicy Radziwie znajduje się budynek dawnej elektrowni miejskiej. Wybudowana została w latach 1927-1929 przez Radę Miasta Płocka w celu rozwiązania konfliktu między prywatnymi przedsiębiorcami dostarczającym energię elektryczną dla miasta. W czasie II wojny światowej obiekt przejęty został przez Niemców, a od 1954 r. powoli tracił swoje znaczenie z powodu powstałej na Podolszycach nowocześniejszej stacji elektroenergetycznej. Ostateczny koniec jej funkcjonowania miał miejsce w 1960 r. Od tego roku wielokrotnie zmieniał się sposób użytkowania obiektu. Obecnie nie jest on użytkowany i pomimo objęcia ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków jest w złym stanie zachowania. Budynek wyróżnia się na tle okolicy swoimi surowymi, ceglanymi elewacjami oraz wysokim kominem.

Niedaleko elektrowni znajduje się kolejny przykład zabytku techniki, który również został wpisany do rejestru zabytków, mianowicie młyn motorowo-elektryczny powstały w latach 20.-30. XX wieku. Ze względu na zachowane w jego wnętrzu kompletne wyposażenie produkcyjne jest obiektem unikatowym w skali miasta i regionu. W 2023 r. budynek przekazany został Muzeum Mazowieckiemu w Płocku. W planach Muzeum jest całkowita rewitalizacja budynku.

Śladem po dawnej działalności gospodarczej i handlowej miasta związanej z handlem rzecznym i magazynowaniem zboża są zachowane na skarpie wiślanej XIX-wieczne spichlerze. Niegdyś stanowiły większą część zabudowy skarpy w rejonie ulicy Piekarskiej i obecnej Kazimierza Wielkiego. Do dziś w pełni zachowały się jedynie trzy obiekty tego typu, z czego dwa pełnią funkcje muzealne i archiwalne – jeden z nich jest siedzibą Oddziału Etnograficznego Muzeum Mazowieckiego, drugi Archiwum Państwowego. Przy ulicy Piekarskiej, w sąsiedztwie budynku Hotelu Tumskiego, znajduje się jeszcze jeden spichlerz. Ten niewielkich rozmiarów, niepozorny obiekt jest jedyną pozostałością dawnego kompleksu spichlerzy znajdujących się na tym terenie. Architektura spichlerzy, choć prosta, posiada wysoką wartość historyczną, jako przykład budownictwa przemysłowego z epoki rozwoju XIX-wiecznego Płocka. Jeszcze w połowie XX w. Spichlerze płockie zachowane były w głównej mierze jeszcze w połowie XX w. stanowiąc charakterystyczny element panoramy miasta.

Prócz reprezentacyjnych gmachów sakralnych i publicznych i architektury przemysłowej należy zwrócić uwagę na niezwykle bogaty zasób zachowanej architektury mieszkalnej. Zdecydowaną większość tego typu zabudowy miasta stanowią liczne kamienice.

Najstarsze obiekty pochodzą z XV-XVII w. Wymienić tutaj należy sięgającą XV w. dawną kanonię przy Placu Narutowicza 8. Jest ona przykładem nielicznych w Płocku ocalałych gotyckich budowli w doskonałym stanie technicznym. Obecnie mieści się w niej siedziba Towarzystwa Naukowego Płockiego. Przy ul. Mostowej 1 znajduje się tzw. „Dom Pod Trąbami" – dobudowany w końcu XIV w. lub w XV w. do murów miejskich (o czym świadczy mur o grubości 160 cm oraz wschodnia ściana pozbawiona okien). We wnętrzu zachowane są gotyckie sklepienia. Obecna nazwa pochodzi od umieszczonego w szczycie budynku herbu Radziwiłłów, który umieszczono tam na pamiątkę pobytu księcia Karola Radziwiłła.

Obecność reliktów gotyckich stwierdzono także podczas badań prowadzonych w latach 80 XX w. na terenie Starego Rynku. Pozostałości gotyckich piwnic odnaleziono przy Starym Rynku 2, 10, 12, 14, 16,20 i 21 oraz w domu usytuowanym na rogu rynku pod adresem Grodzka 2a. Najstarszym płockim murowanym domem mieszczańskim może być kamienica związana z posesją o współczesnym adresie Stary Rynek 12 (fragmenty fundamentów wykonane z cegły układanej w wątku polskim).

Styl barokowy reprezentują w Płocku jedynie dwie kamienice – pod adresem Stary Rynek 17 i Grodzka 2a (szczytem zwrócona w stronę Starego Rynku). Pierwsza z nich powstała w 3 ćw. XVII w. Narożna kamienica przy ul. Grodzkiej powstała w XVIII w. Obie z nich posiadają charakterystyczne barokowe szczyty.

Najliczniejsza grupa kamienic powstała głównie w XIX wieku. Był to okres przełomowy w kształtowaniu się oblicza architektonicznego Płocka. Wtedy bowiem w wyniku zmian związanych z zaborem pruskim i prowadzoną na szeroką skalę przebudowę miasto całkowicie zmieniło swoje oblicze i zyskało jednolity klasycystyczny wygląd. Kamienice przy ul. Tumskiej i Kolegialnej, prezentują bogactwo form i detali klasycystycznych. Pojawiają się w nich elementy zdobnicze takie jak: wykusze, dekoracje sztukatorskie czy balkony z kutego żelaza. Wymienić tu należy także zabudowę Starego Rynku, ul. Grodzkiej oraz Placu Narutowicza. Pierzeje tych ulic tworzą wyjątkowy, jednolity stylowo kompleks. Jako przykłady wymienić można kamienicę pod adresem Grodzka 13 z 1

poł. XIX w., z charakterystycznymi lizenami i prostokątnymi obramieniami okien czy kamienicę pod numerem 5 z elementami neorenesansu.

Przy ulicy Kościuszki warto zwrócić uwagę na dom pod nr 20, zaprojektowany przez Bolesława Zienkiewicza w 1905 r. Fasada otrzymała charakterystyczny ryzality oraz eklektyczny detal.

Dominująca w architekturze europejskiej na przełomie XIX i XX wieku secesja, znalazła także swoje odzwierciedlenie w kilku obiektach na terenie Płocka, jednak w formie zdecydowanie skromniejszej i geometrycznej. Wymienić należy przede wszystkim zabudowę ul. Pięknej – kamienice pod nr 1/3 oraz znajdującą się po drugiej stronie ulicy pod numerem 4. Obiekty te datowane na 1914 i 1912 r. r. stanowią przykład secesji geometrycznej z elementami modernistycznymi. Cechuje je asymetria, geometryczna sztukateria i klinkierowe elewacje.

Do stylu secesyjnego, jednak już w mocno zmodernizowanej formie jest okazała kamienica przy ul. 1 Maja 3/5. Zaprojektowana przez Bolesława Zienkiewicza wybudowana została w 1905 r. Był to budynek mieszkalny, dwupiętrowy z bardzo bogato zdobionymi elewacjami (frontową i boczną). Znajdziemy tu motywy dekoracyjne w postaci ornamentów roślinnych, zdobionych konsoli i masek ludzkich.

Do schyłkowego okresu secesji przypisać należy jedną z najciekawszych płockich kamienic, jaką jest kamienica czynszowa pod adresem Tumska 8. Wybudowana została w latach 1915-1918 dla znanego płockiego przedsiębiorcy Stanisława Górnickiego. Na elewacji frontowej odnajdziemy liczne detale w postaci motywów geometrycznych, dekoracyjne obramienia okienne, wykusze oraz ozdobne kraty żelazne i ażurową metalową attykę. Obecnie jest to główna siedziba Muzeum Mazowieckiego w Płocku.

W dwudziestoleciu międzywojennym oraz w okresie PRL-u pojawiły się budynki modernistyczne: proste bryły, rytmiczne okna, funkcjonalne rozwiązania. Dotyczy to zarówno zabudowy mieszkaniowej, jak i instytucji publicznych. W Płocku jako przykład architektury w tym nurcie należy wymienić budynek dawnego dworca autobusowego przy ul. Jachowicza. Otwarto go latem 1939 roku, tuż przed II wojną światową, jako najnowocześniejszy dworzec autobusowy w Polsce. Gmach jest dwupiętrowy, z 14 osiami okiennymi, idealnie symetryczny. Środkowa część fasady to stylizowany modernistyczny portyk z pionowymi lizami. Elewacje wykonano z tynku imitującego płyty kamienne, niższe kondygnacje wyłożono cegłą klinkierową jako boniowanie. Analogicznym przykładem, choć w nieco

zmienionej formie, jest budynek po drugiej stronie skrzyżowania (obecnie Hotel Płock), a także gmach przy ul. 1 Maja 1, zaliczany do miejscowej realizacji modernizmu międzywojennego.

Najwybitniejszym przykładem architektury modernistycznej w Płocku jest zlokalizowany na skarpie Dom Turysty PTTK (obecnie Hotel Starzyński). Budynek z widokową kawiarnią powstał w latach 1957–1962 według projektu Marka Leykama w miejscu rozebranego przez hitlerowców teatru przy ul. Piekarskiej. Oryginalna bryła i konstrukcja obiektu, stała się mocnym akcentem w panoramie miasta. Dziś budynek ten jest mocno przebudowany i rozbudowany, niestety z utratą pierwotnej proporcji i elegancji.

Wśród modernistycznej architektury mieszkalnej warto wymienić wolnostojącą willę znajdującą się przy ulicy Misjonarska 3 pochodzącą z 20-lecia międzywojennego.

Analizując zabudowę mieszkaniową miasta należy także wspomnieć o zachowanym przykładzie miejskiej zabudowy willowej. Jest nim powstałe w latach 20. XX w. osiedle urzędnicze przy ul. Zalesie, pierwotnie nazwane „Kolonią Urzędniczą". Jest to zespół 8 domów w otoczeniu ogrodowym, utrzymanych w modnym wówczas stylu dworkowym, wybudowanych wzdłuż niewielkiej ulicy na obecnym osiedlu Wyszogrodzka. Nazwa ulicy pochodzi od inicjatora budowy osiedla – Eligiusza Zaleskiego. Wszystkie domy z powodu podobieństwa zaprojektowane zostały prawdopodobnie przez jednego architekta. Przed 1939 r. część mieszkań w nowo wybudowanych obiektach pełniło funkcję kwater dla oficerów Wojska Polskiego. W czasie wojny budynki zostały zarekwirowane na potrzeby oficerów wojska niemieckiego, a ulicę przemianowano na „Landhaus Strasse".

Niezwykle ważny element dziedzictwa kulturowego miasta stanowią także zachowane zabytkowe cmentarze. Odzwierciedlają one wielokulturową historię Płocka, upamiętniając dawnych mieszkańców i stanowiąc świadectwo obecności różnych wyznań.

Wymienić tu należy zabytkowe cmentarze „stary" i „nowy" zlokalizowane po dwóch stronach ulicy Kobylińskiego. Stary Cmentarz katolicki powstały w 1780 r. jest najstarszą pozamiejską nekropolią w Polsce, starszą od warszawskich Powązek. Liczne zachowane nagrobki z XIX i pocz. XX w., prezentują wysokie wartości artystyczne. Najstarszy jest grób Teresy z Krajewskich Rodzickiej, zmarłej w 1828 roku. Nowy cmentarz założono ok. 1876 r. w celu przedłużenia dotychczasowego cmentarza. Na osi głównej bramy w 1901 r., z fundacji Stanisława Górnickiego wzniesiono neogotycką kaplicę. Zachowane zabytkowe nagrobki prezentują często wysokiej wartości rzeźby z XIX i XX w.

Przy ul. Kazimierza Wielkiego znajduje się cmentarz ewangelicko – augsburski powstały na początku XX w. Jest to jedyny cmentarz, na terenie którego znajdują się grobowce z napisami w języku polskim, niemieckim, rosyjskim i francuskim. Najstarszy pochodzi z 1825 r. i należy do Ewy Marianny Janiszewskiej. Na cmentarzu tym spoczywają także znani obywatele miasta, m.in. Władysław Sztromajer (zm. w 1933 r.). Na cmentarzu znajduje się także kaplica, zaś od strony ulicy murowane ogrodzenie z dwiema bramami. Dawny cmentarz ewangelicki znajduje się także przy ul. Kalinowej oraz ul. Nizinnej, który pochodzi z 2. poł. XIX w. Najstarszy nagrobek pochodzi z 1884 roku.

Świadectwem obecności społeczności żydowskiej jest znajdujący się przy ul. Mickiewicza XIX-wieczny kirkut. W czasie II wojny światowej został zniszczony przez Niemców, którzy wykorzystywali macewy do budowy dróg, a także schodów prowadzących ze Wzgórza Dominikańskiego nad Wisłę. W części południowej znajduje się wzniesiony w 1949 r. pomnik „Męczenników i ofiar hitleryzmu" oraz ściana z wmurowanymi fragmentami nagrobków pochodzących zarówno z Nowego, jak i ze Starego cmentarza żydowskiego w Płocku. Cmentarz ten funkcjonował do 1968 roku. Do ok. 1870 r. funkcjonował jeszcze jeden cmentarz żydowski, założony ok. 1570 r., jednak doszczętnie zniszczony podczas niemieckiej okupacji. Do dziś zachował się jedynie fragment muru cmentarnego.

Z 2. ćw. XIX w. pochodzi znajdujący się przy ul. Norbertańskiej cmentarz prawosławny. Najstarszym nagrobkiem jest nagrobek generała majora Jefrem (?) Stepanowicz Wysockij zmarłego w 1844 r. Na terenie cmentarza znajduje się wzniesiona w XIX w. na planie krzyża kaplica pw. św. Michała Archanioła. W bezpośrednim sąsiedztwie znajduje się także cmentarz mariawicki, założony w 1906 r. Na terenie cmentarza pochowana została siostra Anna Kozłowska – matka założycielki Mariawityzmu, zmarła w 1921 r. Najstarszym nagrobkiem jest grób zmarłego w 1917 r. Czesława Marii Macieja Czerwińskiego.

Po drugiej stronie ulicy znajduje się wojskowy cmentarz garnizonowy, na którym znajduje się ponad 50 mogił pojedynczych oraz mogiły zbiorowe. Cmentarz ten założony został w XIX w. przez Rosjan. W latach 1914-18 grzebano tu żołnierzy wszystkich armii. Pochowanych jest tu także około 50 żołnierzy armii niemieckiej. W pobliżu głównej bramy znajduje się mogiła zbiorowa, gdzie znajdują się prochy poległych obrońców Płocka z 1920 r. W najstarszym z oznaczonych grobów znajdują się prochy wachmistrza Pułku Ukraińskiego

w Płocku Skubajewa, zmarłego w 1902 r. Wiele grobów oficerów carskich prezentuje wysokie wartości artystyczne.

Na zakończenie wspomnieć także należy o zachowanych fragmentach dawnych obwarowań miejskich. Przy ul. Okrzei zachowała się do dziś w całości jedyna baszta, pochodząca z XIV w. W wieku XVIII baszta została przebudowana na dom mieszkalny, dzięki czemu przetrwała do dzisiejszych czasów. Od 1891 r. do drugiej wojny światowej w baszcie i sąsiedniej kamienicy mieścił się żydowski przytułek. Dolna część czworobocznego budynku, którą stanowią nieotynkowane mury z czerwonej cegły, świadczą o średniowiecznym rodowodzie budowli. Obecnie w baszcie mieszczą się biura płockiej delegatury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków. Niewielki fragment murów miejskich zachowany został także przy skrzyżowaniu ulic Bielskiej i Kwiatka.

Analiza stanu zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru, wskazuje na ogólnie umiarkowany poziom ich kondycji, z dominacją stanów dobrego i dość dobrego (około 60% zabytków), co świadczy o dotychczasowych wysiłkach konserwatorskich, szczególnie w przypadku obiektów sakralnych i instytucjonalnych. Najliczniejszą grupę stanowią budynki w stanie przeciętnym – noszące ślady zużycia materiałów, lecz niewymagające jeszcze interwencji ratunkowych. Stosunkowo niewiele obiektów utrzymuje się w stanie bardzo dobrym, co wskazuje na ograniczony zasięg kompleksowych remontów. Z drugiej strony, stan zły lub bardzo zły, dotyczy wąskiej grupy zabytków, m.in. dawnego dworu przy ul. Kobylińskiego 23 oraz zabytkowej elektrowni przy ul. Kolejowej 8.

Szczególnie niepokojący jest stan kamienic w pierzejach Starego Rynku, stanowiących własność prywatną, a sam Stary Rynek stanowi centrum miasta i ważny element jego dziedzictwa urbanistycznego – wiele z tych kamienic wykazuje zły lub bardzo zły stan zachowania, z problemami takimi jak brak stolarki, znaczne ubytki elewacji, zachowane jedynie fragmenty ścian czy nieukończone remonty, co nie tylko obniża estetykę i wartość historyczną tego miejsca, ale także stanowi wyzwanie dla rewitalizacji całego obszaru.

Najczęstsze problemy techniczne to zastępowanie oryginalnej stolarki elementami PCV, ubytki tynków, powszechne stosowanie płytek jako okładziny fasad, osłabione pokrycia dachowe, a także zanieczyszczenia i graffiti. Ponadto powtarzającym się problemem są zawilgocenia, zniszczenia detalu architektonicznego oraz nietrafione przekształcenia

estetyczne (np. tynki strukturalne typu „baranek” czy przypadkowy dobór kolorystyki). Problemy te koncentrują się szczególnie w historycznym centrum z uwagi na największą gęstość zabytkowej zabudowy i silną presję urbanistyczną.

Ponadto na szczególne podkreślenie zasługuje stan płockiego dziedzictwa techniki – dawne obiekty przemysłowe, infrastrukturalne i hydrotechniczne znajdują się przeważnie w złym stanie technicznym lub są całkowicie wyłączone z użytkowania. Braki w konstrukcji stalowych i żelbetowych, korozja elementów metalowych, rozszczelnione dachy oraz postępujące zawilgocenia murów sprawiają, że ten segment zabytków należy uznać za jeden z najbardziej zagrożonych. Wymaga on odrębnego programu ratunkowego – obejmującego zarówno zabezpieczenie konstrukcji, jak i adaptację do nowych funkcji – aby ocalić unikalne świadectwa historii rozwoju gospodarczego Płocka.

Priorytetowym zadaniem działań konserwatorskich powinno zatem być wzmocnienie działań remontowych dla ulic o największym skupisku problemów, jak ul. Kwiatka, Stary Rynek czy Grodzka oraz dla obiektów technicznych z naciskiem na zachowanie oryginalnych materiałów, regularne przeglądy oraz edukację właścicieli w celu minimalizacji niekorzystnych modernizacji, co pozwoli na długoterminową ochronę dziedzictwa kulturowego miasta.

W zasobie nieruchomości będących własnością Gminy Miasta Płocka znajduje się 31 obiektów objętych ochroną konserwatorską – zarówno wpisanych do rejestru zabytków, jak i ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Własność Gminy Płock dotyczy zarówno budynków użyteczności publicznej, takich jak ratusz, szkoły, biblioteki czy obiekty kultury (np. Ratusz na Starym Rynku, Liceum im. Władysława Jagiełły), jak i infrastruktury historycznej (rogatki warszawskie i płońskie, most drogowo-kolejowy im. Legionów Piłsudskiego), oraz kamienic mieszkalnych i domów, w których udział Gminy bywa pełny lub częściowy (np. w ramach współwłasności wspólnot mieszkaniowych).

Ze względu na swój status własnościowy i funkcję publiczną, obiekty te powinny być traktowane priorytetowo w zakresie planowania działań remontowo-konserwatorskich oraz długofalowego zarządzania zasobem. Ich lokalizacja w obszarach o wysokiej wartości krajobrazu kulturowego dodatkowo podkreśla potrzebę stosowania spójnych i uwzględniających uwarunkowania konserwatorskie rozwiązań przestrzennych i funkcjonalnych.

3.4. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Najważniejszą formą ochrony stanowisk archeologicznych jest wpis do rejestru zabytków. Dla zabytków archeologicznych prowadzona jest odrębna księga pod lit. „C". Zabytki archeologiczne także podlegają krajowej ewidencji zabytków. Ewidencja tworzona jest na podstawie informacji z Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Jest to rozpoczęty w 1978 r. program badawczo – konserwatorski ewidencjonujący stanowiska archeologiczne na terenie Polski metodą badań powierzchniowych. Na potrzeby programu obszar Polski podzielono na prostokątne obszary o określonej powierzchni, które zostały opatrzone dwucyfrowym numerem i kolejno przebadane. Na tej podstawie tworzone były karty ewidencji zabytku archeologicznego (KEZA). Wyniki badań AZP przekształcone zostały w wojewódzką i krajową ewidencję zabytków archeologicznych. Jest ona podstawowym narzędziem służącym do ochrony dziedzictwa archeologicznego we wszelkich procesach inwestycyjnych. Zbiór dokumentacji AZP, reprezentujący ewidencję zasobów archeologicznych, jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania terenu. Do zbioru włączane są wszelkie informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, a także wszystkie bieżące informacje weryfikujące lub uzupełniające dotychczasowe zebrane dane. W ten sposób dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP może być źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie i zabytkach archeologicznych.

O tym czy planowana inwestycja znajduje się na terenie stanowiska archeologicznego lub w strefie ochrony konserwatorskiej zgodnie z art. 7 Ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami decydują formy ochrony zabytków. Prócz wpisu do rejestru zabytków, jest to także wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego czy ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Ponadto informacje o ochronie danego terenu powinny być zawarte w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, o warunkach zabudowy, o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na gminę miasta Płock obowiązek sporządzenia ewidencji zabytków archeologicznych znajdujących się na terenie miasta. Na ich podstawie powinna zostać założona ewidencja zabytków archeologicznych dla

miasta Płocka, którą należy na bieżąco uzupełniać o nowe dane nt. wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości, niezależnie od charakteru badań oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP.

Płock o udokumentowanej metryce sięgającej wczesnego średniowiecza stanowi obszar o intensywnym nagromadzeniu reliktów archeologicznych. Najcenniejszym zabytkiem jest grodzisko wczesnośredniowieczne zlokalizowane na Wzgórzu Tumskim. Wartość stanowiska podkreślona została poprzez wpis do rejestru zabytków pod nr 581/824 W z dnia 7.06.1969 r. Grodzisko i osady wokół Wzgórza Tumskiego potwierdzają ciągłość zamieszkania od kultury łużyckiej po okres piastowski, a także znaczenie Płocka jako węzła politycznego i sakralnego już od X wieku. W trakcie wykopalisk odkryto pozostałości struktur obronnych i warstw kulturowych z różnych epok. Badania potwierdzają obecność przedpiastowskiego osadnictwa na Wzgórzu. Znalezione struktury wiązane są z fundamentami pierwszych zabudowań sakralnych i rezydencjonalnych, które rozwijały się wraz z powstaniem biskupstwa – m.in. już za panowania Mieszka I, a później Władysława Hermana i Bolesława Krzywoustego.

Oprócz stanowiska na Wzgórzu Tumskim, na terenie miasta znajdują się 271 stanowisk archeologicznych, określonych na podstawie Archeologicznego Zdjęcia Polski, w tym część bez lokalizacji. Opisane stanowiska archeologiczne ujęto w tabelach w części 4.2. oraz 4.3. niniejszego opracowania. Zasięg stanowisk archeologicznych wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych, nie zawsze jednak dokładnie musi odpowiadać zasięgowi występowania reliktów archeologicznych. Dlatego, należy go traktować orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne występują także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Przebudowa układów urbanistycznych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym, wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie epizodów osadniczych na tym terenie. Pozwalają skorygować, uszczegółowić i potwierdzić dane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

W ostatnich latach w Płocku przeprowadzono istotne badania archeologiczne, szczególnie skoncentrowane na obszarze pomiędzy ulicami Kolegialna a Sienkiewicza,

głównie na terenie związanym z cmentarzyskiem zlokalizowanym przy ulicy 1 Maja 3/5 i Kolegialnej 9. Badania archeologiczne wykazały, że na terenie posesji o obecnym numerze 764, w miejscu dawnych garaży milicji i policji (w budynku pod adresem 1 Maja 3/5 w okresie II wojny światowej stacjonowało gestapo, później NKWD, w latach 1945-1956 mieścił się tu Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego, od lat 50-tych Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej, następnie Komenda Wojewódzka Policji) w okresie od schyłku XI w. co najmniej do końca XIII w. funkcjonował cmentarz. Odkrycie to było przełomowe, ponieważ jego lokalizacja nie była znana ze źródeł historycznych. Na obecność w tym miejscu średniowiecznego cmentarza natrafiono w 2016 r. podczas badań prowadzonych przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji Instytutu Pamięci Narodowej, mających na celu odnalezienie szczątków ofiar zbrodni komunistycznych. Badania te były kontynuacją prac rozpoczętych w roku 2015. W wyniku prac przeprowadzonych na terenie dziedzińca i dawnych garaży, które w latach 80. XX wieku należały do płockiej Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej odkryto m.in. groby szkieletowe czy skupiska przemieszanych szczątków ludzkich.

Rozpoczęte przez IPN badania stały się przyczynkiem do kontynuowania i rozszerzenia badań archeologicznych na tym terenie, które prowadzone były w latach 2019-2020, 2022- 2023 i 2024 r. przez Muzeum Mazowieckie w Płocku. Odkryty cmentarz zajmować mógł powierzchnię ok. 10 arów i mieścić ok. 400-500 pochówków. Podczas badań odkryto także ślady osadnictwa z tego okresu. Teren ten znajduje się w znacznej odległości od granic miasta lokowanego w średniowieczu oraz murów miejskich. Odnalezione akcesoria kupieckie wskazywać mogły na dokonywanie w tym miejscu także transakcji handlowych. Funkcjonowanie w tym samym czasie targu w sąsiedztwie cmentarza pozwoliło na przypuszczenie o istnieniu w tej okolicy kościoła. Oprócz pochówków odnaleziono także fragment wybrukowanej drogi, która mogła być alejką cmentarną lub drogą prowadzącą właśnie do kościoła św. Idziego, który pierwotnie lokalizowany był ok. 300 m dalej na północ.

Na terenie Płocka największymi zagrożeniami dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych jest rozwój przemysłu, turystyki, budownictwa mieszkaniowego – wszelkie inwestycje, których zakres związany jest z zagospodarowywaniem danego terenu. Wprowadzanie nowego budownictwa, budowa dróg itp. wymagają prowadzenia prac ziemno-budowlanych, często związanych z wykonywaniem niwelacji terenu, które bez wiedzy o ich

istnieniu bezpowrotnie mogą naruszyć lub zniszczyć nawarstwienia kulturowe. Należy bezwzględnie pamiętać, że zasoby dziedzictwa archeologicznego są nieodnawialne i niezwykle narażone na zniszczenie przez człowieka i przyrodę. Wyniki badań archeologicznych niejednokrotnie są jedynym źródłem wiedzy o przeszłości danego terenu oraz o kulturze materialnej byłych mieszkańców.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych, w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach Mazowieckiego Konserwatorem Zabytków.

3.5. ZABYTKI RUCHOME

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością. Muszą one stanowić świadectwo minionej epoki lub zdarzenia, a ich zachowanie powinno leżeć w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Na podstawie art. 6, ust. 1, pkt 2 ww. ustawy, ochronie i opiece podlegają zabytki ruchome niezależnie od ich stanu zachowania, będące w szczególności:

a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,

b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,

c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,

d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393),

f) instrumentami muzycznymi,

g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,

h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Ponadto do rejestru zabytków ruchomych mogą być wpisane części nieruchomości, tj. elementy architektoniczne i dekoracyjne o wartości artystycznej, takie jak polichromie, sztukaterie, epitafia, kominki, piece czy rzeźby ogrodowe. Wpisywane są także nie wymieniane w ustawie obiekty, których „ruchomość” jest problematyczna, jak detale czy

dekoracje architektoniczne, połączone na stałe z podłożem elementy wyposażenia wnętrz (epitafia, struktury ołtarzowe, kominki, piece) oraz elementy małej architektury w postaci rzeźb ogrodowych, wodotrysków, kapliczek, krzyży przydrożnych czy nagrobków cmentarnych.

Do rejestru zabytków ruchomych nie wpisuje się zaś obiektów chronionych na podstawie odrębnych przepisów, takich jak:

- Ustawa o muzeach z dnia 21 listopada 1996 r. (Dz.U. z 1997 r. nr 5, ze zm.),
- Ustawa o bibliotekach z dnia 27 czerwca 1997 r. (Dz.U. nr 85, poz. 539, ze zm.),
- Ustawa o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach z dnia 14 lipca 1983 r. (Dz.U. z 2002 r. nr 171, poz. 1396 i nr 241, poz. 2074),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 19 kwietnia 2004 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz.U. nr 84, poz. 789).

Do rejestru zabytków ruchomych miasta Płocka wpisane zostały przede wszystkim elementy wyposażenia kościołów i klasztorów – kościoła katedralnego pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, kościoła farnego pw. św. Bartłomieja, kościoła podominikańskiego pw. Maksymiliana Kolbego, kościoła poreformackiego pw. św. Jana Chrzciciela, Starokatolickiego kościoła Mariawitów, kościoła parafialnego pw. św. Jakuba w Imielnicy, kościoła parafialnego pw. św. Benedykta na Radziwiu, drewnianego kościoła parafialnego pw. św. Aleksego w Trzepowie, a także cerkwi prawosławnej. Ponadto wpisem objęto także pochodzącą z 1882 r. kapliczkę Matki Boskiej Skępskiej przy ul. Asnyka. Wymienione zabytki opisane zostały dokładniej w rozdziale 4.4. niniejszego opracowania.

W Gminnej ewidencji zabytków miasta Płocka nie ujęto obiektów ruchomych lub takich, których pojęcie „ruchomości" jest niejednoznaczne, tj. pomników, krzyży czy figur. W przypadku obiektów sakralnych, jak katedra, kościół pw. św. Benedykta, kościół farny, zespół sakralny podominikański, kościół pw. św. Jana Chrzciciela, ewidencją objęto także wyposażenie wnętrza i/lub otoczenie. Podobnie w przypadku cmentarzy – w ewidencji ujęto obszar cmentarzy wraz z zabytkowymi nagrobkami i/lub towarzyszącą zielenią.

Wyjątkowym obiektem na liście oraz unikatowym w skali miasta jest młyn motorowy elektryczny przy ul. Kolejowej 32, wraz z zachowanym wyposażeniem w postaci linii technologicznej i urządzeń produkcyjnych. W 2023 r. budynek przekazany został Muzeum Mazowieckiemu w Płocku. W planach Muzeum jest całkowita rewitalizacja budynku oraz

utworzenie w nim oddziału Muzeum, gdzie powstanie m.in. ekspozycja obrazująca proces mielenia zboża oraz poświęcona lewobrzeżnej części miasta.

W przestrzeni miejskiej prócz rosnącej liczby współczesnych pomników, zwłaszcza upamiętniających wybitnych Płocczan, zachowało się niewiele zabytkowych obiektów ruchomych, takich jak np. wolnostojące kaplice, figury czy krzyże.

Jednym z najstarszych obiektów tego typu jest figura św. Jana Nepomucena, usytuowana na skarpie w dzielnicy Imielnica, przy ulicy Harcerskiej, w pobliżu starorzecza. Pochodzi ona najprawdopodobniej z przełomu XVIII i XIX wieku. Ze względu na dużą wartość i unikatowość jest cenna kulturowo i historycznie. Figura ustawiona jest na wysokim ceglanym cokole. W 2024 r. opracowany został program prac konserwatorskich, a następnie obiekt przeszedł konserwację (zrealizowanej w ramach Budżetu Obywatelskiego Płocka).

Niezwykle cennym obiektem, nie tylko ze względu na wartości artystyczne, ale i historyczne (pomimo, że rzeźba jest kopią z 2021 r.) jest figura Matki Boskiej przy ul. Mostowej. Pierwotna rzeźba powstała w 1882 r. i ufundowana została przez Felicję i Stanisława Górnickich przy ul. Mostowej jako wdzięczność za ocalenie życia Stanisława przy przeprawie przez Wisłę. Stanisław Górnicki był niezwykle ważną postacią w historii miasta. Był filantropem i jednym z najważniejszych przedsiębiorców przełomu XIX i XX wieku. Był właścicielem pierwszej płockiej elektrowni, a także cegielni, co znacząco wpłynęło na rozwój techniczny miasta. Należały do niego także liczne kamienice w mieście, m.in. secesyjna kamienica przy ul. Tumskiej 8. Pod koniec XIX w. założył firmę Żegluga Parowa na Wiśle. Pierwotnie figurze towarzyszyły żeliwne latarnie i ogrodzenie. W latach 1940-50 została ona usunięta przez władze komunistyczne pod pretekstem budowy schodów nad Wisłę. Postument ocalał i trafił na cmentarz, gdzie niszczał przez lata. W 2021 r. powstała wierna rekonstrukcja figury, wykonana według zachowanych zdjęć, z użyciem oryginalnego XIX-wiecznego cokołu. Staraniem Towarzystwa Technicznego i lokalnych władz figura została ustawiona w pobliżu pierwotnej lokalizacji.

Na placu przed kościołem farnym pw. św. Bartłomieja uwagę zwracają dwie figury – Matki Bożej oraz św. Barbary. Obie pochodzą prawdopodobnie z XX w. Pierwsza z nich umieszczona na niewielkim cokole, przedstawia Maryję w tradycyjnej pozie modlitewnej. Pełni funkcję votum i symbol duchowej opieki nad parafią, wpisując się w sakralny charakter tego miejsca. W sąsiedztwie znajduje się figura św. Barbary – postawiona na pokaźnych

rozmiarów otoczaku wyłowionym z dna Wisły w 1910 roku. Święta ta jest patronką flisaków, co przypomina o związku Płocka z Wisłą i żeglugą rzeczną.

Nad wejściem głównym do kościoła pw. św. Jana Chrzciciela uwagę zwracają umieszczone w niszach figury św. Piotra i Pawła. Podczas II wojny światowej kościół i klasztor zajęły niemieckie oddziały SS urządzając w nich magazyn. W tym czasie wiele wyposażenia świątyni uległo zniszczeniu, w tym pierwotne figury, które w późniejszym czasie zastąpiono identycznymi rzeźbami z piaskowca.

Należy także wymienić znajdujące się w Płocku przykłady związane z zabytkami techniki, m.in. znajdującą się w pobliżu kościoła katedralnego dawną pompę ręczną, tzw. abisynkę pochodzącą z przełomu XIX/XX w. Warto zwrócić uwagę na znajdujące się w Płocku zegary, wśród których przede wszystkim wymienić należy znajdujący się na płycie Starego Rynku, otoczony żeliwnym ogrodzeniem zegar słoneczny pochodzący z 1793 roku. Tarcza i podstawa zegara są oryginalne, niestety gnomon został wymieniony w późniejszym czasie. Na znajdującej się na Wzgórzu Tumskim Wieży Zegarowej, znajduje się najstarszy zachowany płocki zegar mechaniczny – zegar tumski. Zamówił go w 1793 roku kanonik Wargawski, prokurator kapituły u Fallinera w Wielborgu. W chwili obecnej jego mechanizm jest częściowo zdemontowany, by nie uległ uszkodzeniu. Wymienić także można zegar znajdujący się na wieży ratuszowej. Pierwszy zegar zainstalowany został zaraz po wzniesieniu ratusza, ok. 1826 r. Zapewne ok. 1883 r. został on wymieniony na nowy.

Szczególnym miejscem przechowywania i prezentacji ruchomego dziedzictwa kulturowego Płocka, przede wszystkim znaczącej kolekcji detali architektonicznych jest Muzeum Diecezjalne, a dokładnie budynek „starego" Muzeum zaprojektowany przez architekta Stefana Szyllera na pocz. XX w. Powstanie placówki związane było z prowadzoną w owym czasie przebudową katedry. Do budowy gmachu muzeum wykorzystano granitowe ciosy oraz fragmenty i detale architektoniczne odnalezione podczas restauracji katedry. Na nieotynkowanych, ceglanych elewacjach, w specjalnych niszach oraz w murze, umieszczono lapidarium romańskich, gotyckich i renesansowych detali architektonicznych. Są to m.in. romańskie i gotyckie elementy – kolumienki, kapitele, maswerki, fragmenty portali czy rzeźbionych gzymsów. W niszach w sąsiedztwie wejścia do budynku umieszczono kamienne rzeźby, m.in. figury aniołów, Matki Boskiej, Chrystusa Frasobliwego czy św. Antoniego.

Na zakończenie należy także wspomnieć o jednym z najbardziej rozpoznawalnych zabytków ruchomych na terenie Płocka, jakim są *Drzwi Płockie*, znajdujące się w katedrze

płockiej. Oryginalny obiekt, z niewiadomych do dziś przyczyn, znajduje się obecnie w soborze św. Sofii w Nowogrodzie Wielkim w Rosji, gdzie trafił już w 1 poł. XV wieku. Odlane zostały dla katedry w Płocku w latach 1152-1154 w Magdeburgu. Składają się z dwóch skrzydeł o wymiarach około 3,6 m wysokości każda i szerokości około 1,2 m, pokrytych 26 kwaterami i 49 scenami przedstawiającymi motywy biblijne i apostolskie Credo. W głównym wejściu do świątyni płockiej znajduje się ich wierna brązowa kopia, odlana w latach 1978–1981, poświęcona w 1982 r. Oryginalne Drzwi Płockie są starsze od Drzwi Gnieźnieńskich i uchodzą za jedno z najwybitniejszych dzieł tego typu w XII-wiecznej Europie. Ich wartość artystyczna wynika z precyzyjnie opracowanego układu kwater, bogatej ikonografii opartej na Credo Apostolorum oraz mistrzowskiego wykonania. Stanowią również cenne źródło do badań nad rozwojem sztuki europejskiej, a ich monumentalna forma i unikatowość świadczą o wysokiej randze katedry płockiej w średniowieczu. Choć oryginał znajduje się dziś w Nowogrodzie Wielkim, ich kopię w katedrze płockiej zdecydowanie należy uznać za symbol ciągłości duchowej tradycji miasta i ślad dawnej świetności Mazowsza.

3.6. DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE

Zgodnie z Konwencją UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, sporządzoną w Paryżu dnia 17 października 2003 r. (Dz. U. 2011 nr 172 poz. 1018): *„Niematerialne dziedzictwo kulturowe oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności."*

Jak wynika z powyższej sentencji w centrum działań związanych z dziedzictwem niematerialnym jest człowiek. W przeciwieństwie do dziedzictwa materialnego, dziedzictwo niematerialne nie jest związane stricte z fizycznymi obiektami, lecz żywą kulturą - przejawami aktywności ludzkiej społecznej i duchowej. Buduje ono tożsamość kulturową i poczucie przynależności do społeczności lokalnej czy też narodowej, łączy pokolenia i wzmacnia więzi, chroni różnorodność kulturową, jest dynamiczne i zmieniające się w czasie, jednocześnie zachowujące tradycje i korzenie. Według Konwencji UNESCO obejmuje ono:

- Tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego – m.in. legendy, opowieści, baśnie, pieśni, przysłowia oraz gwary i dialekty,
- Sztuki widowiskowe – m.in. muzyka, taniec, teatr ludowy, śpiew tradycyjny, widowiska karnawałowe, religijne,
- Zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne – m.in. ceremonie religijne i świeckie, obrzędy przejścia (np. wesela, pogrzeby), zwyczaje odpustowe,
- Wiedzę i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata – m.in. tradycyjną medycynę, zielarstwo, ekologię ludową,
- Umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym - np. kowalstwo, hafciarstwo, rusznikarstwo, garncarstwo, koronkarstwo.

Ratyfikowana przez Polskę Konwencja nakłada obowiązek ochrony, inwentaryzacji i prowadzenia rejestrów dziedzictwa niematerialnego znajdującego się na terytorium kraju zgodnie z jej zaleceniami i standardami. W Polsce od 2013 r. prowadzona jest Krajowa Lista Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego, za którą odpowiedzialny jest Narodowy Instytut Dziedzictwa. Stanowi ona formę dokumentacji, ochrony oraz promocji polskich tradycji, przekazów ustnych, zwyczajów, obrzędów czy wiedzy związanej z rzemiosłem. Decyzja o wpisie na Listę Krajowego Dziedzictwa Niematerialnego podejmowana jest przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na wniosek grup, wspólnot i organizacji pozarządowych, czyli Depozytariuszy danego elementu dziedzictwa, na podstawie rekomendacji Rady ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Płock nie posiada jeszcze oficjalnych wpisów na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, ale instytucje takie jak Muzeum Mazowieckie, Towarzystwo Naukowe Płockie, archiwa, biblioteki i stowarzyszenia lokalne (np. Płocka Lokalna Organizacja Turystyczna) dokumentują i popularyzują tradycje. Organizowane są warsztaty rzemiosła, rekonstrukcje historyczne, dni folkloru i wydarzenia lokalne, takie jak Dni Historii Płocka czy Jarmark Tumski. W kalendarzu ważnych wydarzeń odbywających się w mieście na trwałe zapisały się także obchody Obrony Płocka z 1920 r. - bitwy stoczonej przez oddziały polskiego II pododcinka Grupy Dolnej Wisły z bolszewickim 3 Korpusem Kawalerii w dniach 18–19 sierpnia 1920 roku, w ramach walk na północnym Mazowszu podczas Bitwy Warszawskiej. Co roku odbywają się kilkudniowe uroczystości upamiętniające te wydarzenie, w tym często inscenizacja rekonstrukcyjna.

Działające w mieście instytucje muzealne promują dziedzictwo kulturowe miasta i regionu, przyczyniają się do kultywowania i zachowywania dziedzictwa niematerialnego regionu. Wymienić tutaj należy Spichlerz przy ul. Kazimierza Wielkiego – jeden z oddziałów Muzeum Mazowieckiego gromadzi bogate kolekcje tkanin ludowych, wycinanek, ceramiki i strojów regionalnych. Zbiory te dokumentują i popularyzują lokalne dziedzictwo mieszkańców Mazowsza Północnego, m.in. promując rzemiosło haftu, wycinankarstwo i dawne techniki dekoracyjne. Oddział Muzeum Żydów Mazowieckich funkcjonujący w dawnej synagodze przy ul. Kwiatka stanowi istotny element niematerialnego dziedzictwa. Multimedialna ekspozycja przypomina kulturę żydowską na Mazowszu – tradycje świąteczne, obyczaje, sztukę użytkową oraz pamięć o zagładzie i odbudowie tożsamości.

Płock jest siedzibą najstarszej diecezji na Mazowszu, założonej w 1075 roku, co przekłada się na długą tradycję liturgiczną pielęgnowaną przez lokalną wspólnotę kościelną. Wspomnieć w tym miejscu należy o mało znanym zabytku języka polskiego, jakim są tzw. *Tropy Płockie*. Były to pieśni wielkanocne wykonywane podczas rezurekcji w katedrze płockiej, które spisano w XIV wieku. Jedną z nich jest pieśń tropiczna „Krystus z martwych stał je", spisana w 1365 r., która jest najstarszym znanym zapisem tekstu poetyckiego w języku polskim. Manuskrypt został wywieziony przez Niemców do Królewca w 1940 r., dziś znamy ją dzięki przedwojennym przedrukom.

Tradycje muzyczne kultywowane są poprzez organizowany w płockiej katedrze Festiwal Muzyki Jednogłosowej, który należy do wąskiego grona najbardziej prestiżowych i najstarszych świąt muzyki dawnej w Europie. Prezentuje on najstarsze zabytki chrześcijańskiej kultury muzycznej.

Należy zwrócić także uwagę na rozwój kultu wokół Sanktuarium Miłosierdzia Bożego. Żywy ruch pielgrzymkowy przyciąga coraz większą liczbę uczestników, czego świadectwem jest potrzeba rozbudowy Sanktuarium. Kolejnym przykładem może być także obecność kościoła i klasztoru Mariawitów oraz corocznie kultywowana Uroczystość Przenajświętszego Sakramentu w dniu 15 sierpnia. Jest to najważniejsze święto Mariawitów przyciągające do Płocka każdego roku wiernych z całego kraju.

W Płocku działa najstarszy dziecięcy zespół w Polsce – Harcerski Zespół Pieśni i Tańca „Dzieci Płocka". Ten dziecięcy i młodzieżowy harcerski zespół artystyczny założony został w 1946 roku z inicjatywy druha Wacława Milke. Obecnie, działając pod opieką Stowarzyszenia Przyjaciół Zespołu, skupia ponad 500 dzieci i młodzieży w wieku od 5 do ok. 20 lat. Zespół prezentuje bogaty program obejmujący polskie tańce narodowe, jak polonez, mazur, krakowiak, oberek, suity regionalne i historyczne, programy związane z obrzędami ludowymi oraz wykonuje pieśni patriotyczne i religijne. Zespół ma charakter wielopokoleniowy – dzieciństwo w „Dzieciach Płocka" często kończy się kontynuacją w innych zespołach ludowych, wojskowych czy w strukturach organizacji harcerskich. Działalność zespołu chroni i propaguje polskie tańce ludowe, pieśni, formy obrzędowe oraz wartości harcerskie i patriotyczne. Pełni też rolę integrującą lokalną społeczność, a także rolę ambasadora kultury – rozpoznawalność miasta w kraju i za granicą wzmacnia tożsamość Płocka. Charakterystyczna dla zespołu jest działalność w zgodzie z harcerską metodą edukacyjną, której celem jest wychowanie przez taniec, muzykę i pracę zespołową. Zespół

"Dzieci Płocka" wpisał się na trwałe w dzieje Płocka. Za wkład w jego rozwój Rada Miasta w 50 - lecie istnienia Zespołu przyznała mu medal "Zasłużony dla Płocka".

Jednym z elementów dziedzictwa niematerialnego są tradycje kulinarne. Lista Produktów Tradycyjnych, prowadzona przez MRiRW, gromadzi wyroby o udokumentowanej, co najmniej 25-letniej tradycji wytwarzania. Częściowo związane z Płockiem są wpisane na Listę Produktów Tradycyjnych: kiełbasa tumska i baleron płocki (wpis: 14.05.2019 r.). Nazwa kiełbasy nawiązuje do Wzgórza Tumskiego. Receptura oparta jest na peklowaniu na sucho i naturalnych przyprawach, rozwijana była przez płockich rzemieślników od początku lat 90. XX w. Receptura baleronu wywodzi się z praktyk miejscowych masarzy i jest trwale kojarzona z północno-zachodnim Mazowszem.

3.7. ZABYTKI W ZBIORACH MUZEALNYCH

Prócz licznych zabytków architektury, niezwykle cenne dla miasta obiekty można również odnaleźć wśród eksponatów znajdujących się w muzeach. Wyjątkowe dziedzictwo miasta i regionu znajduje odzwierciedlenie w znajdujących się na jego terenie placówkach, które gromadzą i prezentują zbiory związane z historią, sztuką, rzemiosłem i kulturą regionu.

Za najważniejszą placówkę należy uznać Muzeum Mazowieckie w Płocku - jedną z najstarszych instytucji muzealnych w Polsce. Jego początki sięgają roku 1821, kiedy to z inicjatywy Towarzystwa Naukowego Płockiego utworzono pierwsze muzeum publiczne. Formalnie muzeum powołano do życia w 1825 roku jako Muzeum Publiczne przy Szkole Wojewódzkiej Płockiej, a jego organizacją i rozwojem zajmował się wybitny działacz i uczony ksiądz Wojciech Szczepański. Instytucja ta miała charakter regionalny, gromadząc zabytki historyczne, archeologiczne i przyrodnicze z terenów Mazowsza. Muzeum kilkukrotnie zmieniało lokalizację, a jego działalność była zawieszana w okresach zaborów, wojen oraz kryzysów politycznych. W 1928 r. instytucja otrzymała nazwę „Muzeum Mazowsza Płockiego im. Prof. Ignacego Mościckiego". Od 2005 roku główną siedzibę muzeum umieszczono w zabytkowej kamienicy secesyjnej przy ul. Tumskiej 8, zmodernizowanej i przystosowanej do funkcji ekspozycyjnych. Znajdują się tutaj najważniejsze wystawy muzeum, mianowicie „Secesja" oraz „X wieków Płocka" – ekspozycja poświęcona historii miasta. Oddziały muzeum zlokalizowane są również w innych historycznych obiektach Płocka, m.in. w kamienicy przy ul. Kolegialnej 6 – najmłodszy oddział, w którym prezentowane są zbiory art déco, w Spichlerzu, gdzie prezentowane są m.in. zbiory etnograficzne oraz w budynku dawnej bożnicy gdzie ulokowano Muzeum Żydów Mazowieckich. Muzeum Mazowieckie ponadto posiada swe oddziały poza granicami miasta, tj. Skansen Osadnictwa Nadwiślańskiego w Wiączeminie Polskim, Muzeum Wisły Środkowej i Ziemi Wyszogrodzkiej w Wyszogrodzie oraz Muzeum Ziemi Gostynińskiej w Gostyninie.

Do zakresu działania Muzeum należy gromadzenie, przechowywanie, konserwacja, opracowywanie i udostępnianie zbiorów obejmujących dyscypliny takie jak historia, etnografia, archeologia, przyroda i numizmatyka związane z Płockiem i Mazowszem Płockim oraz sztuki europejskiej od przełomu XIX i XX w. do pocz. XXI w.

Secesyjna kolekcja Muzeum jest jedną z najbogatszych kolekcji secesji w Polsce, a zarazem jedną z najbardziej reprezentatywnych w Europie Środkowo-Wschodniej. Dział

Sztuki liczy około 14500 obiektów, z czego ponad 5500 należy do secesji, a 601 do neosecesji. Zbiory te obejmują sztukę użytkową, malarstwo, rzemiosło artystyczne i wzornictwo, prezentowane w aranżacjach wnętrz mieszczańskich z przełomu XIX i XX wieku. Na szczególną uwagę zasługują meble, ceramika, szkło, biżuteria, tkaniny, lampy oraz wyroby jubilerskie z takich ośrodków jak Wiedeń, Paryż czy Nancy.

W strukturze muzeum funkcjonują poszczególne działy, które gromadzą eksponaty z danej dziedziny:

- Archeologii – gdzie wśród około 6000 zabytków znajdują się regionalne znaleziska z północnego Mazowsza, m.in. znaleziska z epoki brązu i okresu wpływów rzymskich,
- Gabinet Numizmatyczny – który gromadzi ponad 37000 obiektów, jak monety, banknoty i medale, w tym rzadkie okazy jak denary z XII-XIII w. wybite w płockiej mennicy,
- Malarstwa polskiego i europejskiego – z dziełami takich twórców jak Jacek Malczewski, Józef Brandt, Władysław Podkowiński czy Wojciech Weiss,
- Etnografii – mający swą siedzibę w zabytkowym spichlerzu, posiada obecnie ok. 9500 obiektów obejmujących tradycyjne stroje ludowe, ceramikę, narzędzia, rzeźbę ludową oraz tkaniny z siedmiu subregionów Mazowsza,
- Historii regionalnej – w tym dokumenty, fotografie, pamiątki związane z historią Płocka i ziemi mazowieckiej.

W secesyjnej kamienicy przy ul. Tumskiej prezentowane są aranżacje wnętrz mieszkalnych, sale prezentujące rzemiosło artystyczne jak szkło, ceramika, metal i biżuteria, czy galeria malarstwa. Wśród najbardziej wartościowych i rozpoznawalnych obiektów zgromadzonych w zbiorach Muzeum Mazowieckiego w Płocku znajdują się: kolekcja Alfonsa Muchy, z oryginalnymi litografiami i plakatami artysty; meble i wyposażenie wnętrz w stylu art nouveau, pochodzące z najlepszych europejskich manufaktur; rzeźby Wacława Szymanowskiego – znanego m.in. z pomnika Chopina w Warszawie. Wśród unikatowych prac znajdują się dzieła Jacka Malczewskiego („Sława i sztuka", autoportret z 1911), Stanisława Wyspiańskiego („Madonna wiejska" z 1904), meble z Miśni projektu H. van de Velde i srebra Tiffany'ego oraz Fabergé.

Utworzona w 2010 r. ekspozycja „X Wieków Płocka" prezentuje tysiąc lat historii Płocka: m.in. makietę miasta z około 1800 r. oraz liczne eksponaty historyczne, archeologiczne i numizmatyczne. Znajduje się tu m.in. unikatowa fidel płocka – instrument z

XVI wieku czy Skarb z Bodzanowa – jedno z największych odkryć archeologicznych w regionie, zawierające monety i ozdoby z okresu wpływów rzymskich.

W Spichlerzu udostępnione są stałe wystawy: „Kultura Mazowsza w ludowej wizji świata" ukazująca stroje ludowe, tradycyjne obrzędy czy dekoracje, prezentowana w trzech przestrzennych strefach symbolicznych; „Sztuka Dalekiego Wschodu" – unikatowa kolekcja egzotycznych dzieł, w tym m.in. drzeworyt Hokusai „Wielka Fala w Kanagawie" czy eksponaty związane m.in. z kulturą buddyjską czy koreańską.

Muzeum prowadzi także działalność naukową, wydawniczą i edukacyjną. Organizuje wystawy czasowe, konferencje, lekcje muzealne oraz współpracuje z instytucjami w kraju i za granicą. Jego działalność przyczynia się do popularyzacji wiedzy o dziedzictwie kulturowym Mazowsza i znacząco wzbogaca ofertę kulturalną regionu.

Kolejną niezwykle ważną placówką, działającą na terenie miasta, jest Muzeum Diecezjalne. Zostało założone w 1903 r. z inicjatywy ówczesnego rektora Seminarium Duchownego, księdza Antoniego Juliana Nowowiejskiego, późniejszego biskupa płockiego. Była to pierwsza placówka muzealna diecezji katolickiej w Królestwie Polskim. Zbiory muzealne zapoczątkowano dzięki paramentom pochodzącym z katedry płockiej oraz niewykorzystanym przez Stefana Szyllera do odbudowy świątyni detalom romańskim i renesansowym. Obecnie muzeum mieści się w dwóch obiektach: „starym" budynku zaprojektowanym przez Szyllera oraz od roku 2008 w dawnym opactwie benedyktyńskim. W budynku autorstwa Szyllera zgromadzono m.in. rękopisy i starodruki (między innymi dokument księcia Konrada Mazowieckiego z 1230 r., graduał bpa Erazma Ciołka, dyplom lokacyjny Płocka z 1237 r. czy objawienia św. Brygidy z roku 1400); kolekcję malarstwa (m.in. „Matka Boska Polna" Jacka Malczewskiego, obrazy Vlastimila Hofmana: „Zdrowaś Maryjo" i „Pod figurą"); eksponaty archeologiczne, numizmaty, broń białą, metaloplastykę i przedmioty etnograficzne pochodzące m.in. z wypraw misyjnych. Na szczególną uwagę zasługuje bogaty zbiór (niemal 100 szt.) jedwabnych pasów kontuszowych – jedna z większych kolekcji w Polsce, umieszczonych w specjalnie zaprojektowanej szafie.

W budynku dawnego opactwa znajduje się Skarbiec – zawierający eksponaty sztuki złotniczej. Zbiory wyróżniają się najwyższej klasy wartościami artystycznymi i mają wyjątkowe znaczenie dla kultury i dziedzictwa narodowego. Jednym z najcenniejszych i najbardziej reprezentatywnych zabytków polskiej sztuki późnoromańskiej przechowywanym w Muzeum Diecezjalnym jest kielich mszalny wraz z paterą fundacji księcia Konrada

Mazowieckiego z ok. 1240 roku. Do powszechnie znanych dzieł należy także relikwiarz hermowy św. Zygmunta, fundacji króla Kazimierza III Wielkiego z 2. poł. XIV w., ukoronowany autentycznym diademem piastowskim wysadzanym szafirami, rubinami i perłami, puszka czerwińska z XII-XIII w., kielich Karola Ferdynanda Wazy czy kielich i ołtarzyk polowy z kolekcji Wazów Konstancji Austriaczki wykonany w Augsburgu przez Matthausa Walbauma (XVII w.). W budynku znajdują się także wystawy: „Chrystus w sztuce" (gdzie odnaleźć można gotyckie rzeźby takie jak Pieta z Drobina z XV w. czy Chrystus Frasobliwy z Długosiodła z XVI w.), cykl malarski „Madonny w poezji polskiej" Wiesławy Kwiatkowskiej oraz ekspozycja poświęcona św. Faustynie i kultowi Bożego Miłosierdzia. Jednym z najcenniejszych zabytków rękopiśmiennych jest Biblia Płocka, pochodząca z 2. ćw. XII w. – rękopis oprawiony w dębową okładkę, składający się z 270 pergaminowych kart, odzyskany po wojnie w 1978 r.

Muzeum Diecezjalne jest nie tylko jednym z najstarszych muzeów kościelnych w Polsce, ale także dysponentem jednego z pięciu najbogatszych skarbców muzealnych w Polsce. Jego eksponaty obejmują relikty średniowiecznego tekstu, kunszt złotniczy, wartościowe rękopisy, obrazy i rzeźby, które stanowią świadectwo dziedzictwa sakralnego diecezji płockiej i całego regionu Mazowsza.

Wśród pozostałych instytucji w Płocku wymienić także można Muzeum Szkolne w Liceum im. Marszałka Stanisława Małachowskiego. Liceum, powszechnie zwane Małachowianką, uznawane jest za najstarszą szkołę w Polsce, nieprzerwanie działającą od 1180 roku. Funkcjonuje m.in. w historycznym obiekcie kolegiaty św. Michała. Muzeum szkolne zostało utworzone przy okazji jubileuszu 800-lecia istnienia szkoły w 1980 roku, w części romańsko-gotyckiej kolegiaty. Ekspozycję skupiono w podziemiach i w sąsiednich salach zabytkowego gmachu, zachowując historyczną kontekstualność budynku. W latach 2012–2014 przeprowadzono gruntowną rewitalizację i remont zabytkowych części szkoły. Projekty konserwatorskie uwzględniły prace archeologiczne, które odsłoniły XIII–XV-wieczne mury i freski Władysława Drapiewskiego. W efekcie zmodernizowano muzeum i udostępniono ścieżkę dydaktyczną umożliwiającą zwiedzanie największych zabytków szkoły. Ekspozycja obejmuje około 300 obiektów, które reprezentują ponad osiem wieków historii szkoły. Są tam dokumenty, kroniki, fotografie, tablice pamiątkowe, odznaczenia, sztandary (w tym szkolny z 1931 i harcerski z 1920 roku) oraz pomoce dydaktyczne – od tabliczek do pisania, przez ciekawą dwustronną tablicę szkolną, po mikroskopy,

horyzontarium, mikrometry czy busolę Adrianową. Położone w podziemiach kolegiaty, gabloty muzealne są osadzone obok odsłoniętych fragmentów ścian romańskich i gotyckich, tworząc niepowtarzalne muzeum architektury i szkolnictwa w jednym. Na terenie muzeum znajduje się 12 tablic pamiątkowych: m.in. jedna z 1921 roku upamiętniająca uczniów-żołnierzy poległych w wojnach 1919–1920 i druga z 1964 roku dedykowana ofiarom II wojny światowej wśród absolwentów i nauczycieli. Ekspozycja zawiera również archiwalia szkolne: świadectwa, dyplomy, medale, kroniki, dokumenty samorządowe i kołowe (np. Liga Ochrony Przyrody, harcerstwo, PTTK) oraz bogaty zbiór fotografii i wydań szkolnych .

W Płocku funkcjonuje także Płocka Galeria Sztuki, która powstała w 1980 roku jako Biuro Wystaw Artystycznych, przekształcone w 1993 r. w instytucję państwową, a obecnie działa jako samorządowa instytucja kultury miasta Płocka. W październiku 2006 roku galeria przeniosła swoją siedzibę do odrestaurowanego obiektu dawnej mykwy żydowskiej przy ul. Sienkiewicza 36. Budynek został zaadaptowany na cele wystawiennicze i edukacyjne, co umożliwiło stworzenie przestrzeni warsztatowych, pracowni plastycznych oraz sal wystawowych o łącznej powierzchni ok. 600 m².

PGS pełni rolę mecenasa sztuki współczesnej, promując prace twórców lokalnych oraz ogólnopolskich. Instytucja organizuje regularne wystawy malarstwa, grafiki, rzeźby, fotografii, tekstyliów oraz nowych mediów. Galeria realizuje szeroką działalność edukacyjną – od odczytów i warsztatów plastycznych po projekcje filmowe i konferencje współorganizowane m.in. z Płockim Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli. Od początku lat 80. XX wieku Galeria systematycznie gromadzi własne zbiory, które obejmują prace polskich artystów współczesnych, reprezentujące różnorodne techniki i media: malarstwo, rysunek, grafikę, fotografię, rzeźbę oraz grafikę komputerową. Obecnie kolekcja liczy ponad 800 dzieł. W zbiorach znajdują się prace m.in.: Bronisława Chromego, Edwarda Dwurnika, Stasysa Eidrigevičiusa, Jana Dobkowskiego, Janusza Przybylskiego, Benona Liberskiego, Piotra Naliwajki, Leszka Rózgi, Andrzeja Sadowskiego, Wiesława Szamborskiego, Jana Tarasina, Mieczysława Wejmana, Władysława Jackiewicza, Kiejstuta Bereźnickiego. Wśród przykładowych dzieł wymienić należy: „Rowerzysta XI” Mieczysława Wejmana z 1964; „Kaźmierz” Edwarda Dwurnika z 1977; „Płockie dzieci: Antolek, Stasia, Czesia Gradowscy” Antoniego Fałata z 1987; „Nieskończony rejestr” Jana Tarasina z 1985 czy „bez tytułu” Janusza Eysymonta z 1986.

4. ZABYTKI OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY

4.1. POMNIK HISTORII

Lp.	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru/forma ochrony
1	Wzgórze Tumskie	1075-1776	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 20 kwietnia 2018 r. (poz. 1003) w sprawie uznania za pomnik historii

4.2. ZABYTKI NIERUCHOME WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW

Lp.	Ulica	Numer	Obiekt	Zespół	Datowanie	Nr rejestru
1.	1 Maja	3/5 i 5	kamienica		1905 r.	nr rej.: 467 z 2.11.1978
2.	1 Maja	9	zespół 4 domów dla pracowników zakładów spirytusowych		pocz. XX w.	nr rej.: 414 z 12.01.1977
3.	3 Maja	4	dawne gimnazjum męskie, obecnie Liceum im. Władysława Jagiełły		1913 r.	nr rej.: 602 z 29.12.1988
4.	Bielska	1	dawny hotel „Poznański”, ob. dom mieszkalny		XIX w.	nr rej.: 106/516/62 W z 28.03.1962
5.	Bielska	3	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 183/1270 W z 22.05.1975
6.	Bielska	5	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 184/1271 W z 22.05.1975
7.	Bielska	7	dom		1836, k. XIX w.	nr rej.: 586 z 22.03.1988
8.	Bielska	9	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 185/1272 W z 22.05.1975
9.	Bielska	13	mur „Kazimierzowski” (pozostałości murów obronnych)		XIV w.	nr rej.: 53/184/59 W z 16.11.1959
10.	Bielska	17	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 186/1273 W z 22.05.1975
11.	Bielska	25	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 182/1269 W z 22.05.1975
12.	Browarna (Ciechomice)	1	dawny dwór i oficyna wraz z otaczającym	zespół dworski	1 poł. XIX w.	nr rej.: 84/416/62 W z 22.03.1962

Lp.	Ulica	Numer	Obiekt	Zespół	Datowanie	Nr rejestru
			drzewostanem			
13.	pl. Dąbrowskiego	2b	budynek Płockiej Drukarni Akcydensowej d. Drukarni Braci Detrychów		1910-14	nr rej.: 651 z 30.05.1996
14.	Dobrzykowska (Radziwie)	2	kościół par. pw. św. Benedykta cmentarz kościelny		1892-98	nr rej.: 515 z 18.06.1979
15.	Grodzka	2	dom		XVIII w,	nr rej.: 54/185/59 W z 16.11.1959
16.	Grodzka	4	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 213/1300 W z 22.05.1975
17.	Grodzka	5	dom z oficynami		1893, 1877-79	nr rej.: A-1007 z 2.02.2011
18.	Grodzka	7	dom		1835, 1845	nr rej.: 638 z 29.03.1993
19.	Grodzka	8	ściana frontowa domu mieszkalnego		1870	nr rej.: A-1465 z 19.11.2018
20.	Grodzka	11	dom z oficynami (budynek płn. oficyny lewej (od str. zach.), oficyna pn. i łącznik oficyny prawej (od str. wsch.))		2 poł. XIX w.	nr rej.: 643 z 25.11.1993
21.	Grodzka	12	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 215/1304 W z 22.05.1975
22.	Grodzka	13	dom		1 poł. XIX w.	nr rej.: 107/517/62 W z 28.03.1962
23.	Grodzka	14	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 216/1305 z 22.05.1975
24.	Grodzka	15	dom z oficynami		2 poł. XIX w.	nr rej,: 217/1306 W z 22.05.1975 i 654 z 12.11.1997
25.	Grodzka	16	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 218/1307 W z 22.05.1975
26.	Grodzka	17	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 219/1308 W z 22.05.1975
27.	al. Jachowicza	26	dom		1920-30	nr rej.: 621 z 3.06.1991
28.	Kazimierza Wielkiego	1	kościół farny pw. św. Bartłomieja wraz z dzwonnicą i otoczeniem w promieniu 100 m		XIV – XVIII w.	nr rej.: 44/162 W z 20.01.1959
29.	Kazimierza Wielkiego	1	plebania		1882 r.	nr rej.: 612 z 7.10.1989
30.	Kazimierza Wielkiego	6	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 192/1279 W z

Lp.	Ulica	Numer	Obiekt	Zespół	Datowanie	Nr rejestru
						22.05.1975
31.	Kazimierza Wielkiego	9	dom		1814-21	nr rej.: 191/1278 W z 22.05.1975
32.	Kazimierza Wielkiego	13	spichrz		XIX w.	nr rej.: 105/515/62 W z 28.03.1962 r.
33.	Kazimierza Wielkiego	13a	spichrz		2 poł. XIX w.	nr rej.: 164/784 W z 28.03.1962
34.	Kazimierza Wielkiego	13b	spichrz		2 poł. XIX w.	nr rej.: 163/783 W z 28.03.1962
35.	Kazimierza Wielkiego	18	dom		1882 r.	nr rej.: 190/1277 W z 22.05.1975
36.	Kazimierza Wielkiego	19	dom		1820 - 29	nr rej.: 223/1312 W z 22.05.1975
37.	Kazimierza Wielkiego	24	rogatki „dobrzyńskie” (2 budynki) wraz z najbliższym otoczeniem w promieniu 50 m		1825 r.	nr rej.: 50/174 W z 20.01.1959
38.	Kazimierza Wielkiego	27	kościół (Świątynia Miłosierdzia i Miłości) i klasztor OO Mariawitów	zespół klasztorny mariawitów	1911-1913	nr rej.: 62/262/60 z 20.09.1960
39.	Kazimierza Wielkiego	35a	młyn elektryczny „Mydlarnia”		1900	nr rej.: A-1605 z 26.11.2020
40.			teren posesji		pocz. XX w.	nr rej.: A-1687 z 2.03.2022
41.	Kazimierza Wielkiego	39	cmentarz ewangelicki		1 poł. XIX w.	nr rej.: A-1031 z 29.07.2011
			brama główna met.			
			brama wewnętrzna drewn.			
			ogrodzenie			
			mur wewnętrzny			
			zieleń			
			nagrobki i płyty nagrobne (91 szt.)			
			otoczenie (50 m od murów zewnętrznych)			
42.	Kilińskiego Jana	8A	rogatki „warszawskie” 2 budynki		1824-1827 r.	nr rej.: 463 z 16.09.1978
43.	Kilińskiego Jana	12	rogatki „płońskie” (2 budynki)		1825 r.	nr rej.: 71/335/62 W z 15.01.1962
44.	Kobylińskiego	23	dwór		XIX w.	nr rej.: 546 z 30.01.1986
45.			stajnia - wozownia			
46.	Kolegialna	1	dom		1823 r.	nr rej.: 608 z 6.02.1989
47.	Kolegialna	2	dom, ob. Bank Spółdzielczy		1823, 1832 r.	nr rej.: 606 z 11.01.1989
48.	Kolegialna	5	dom z oficynami		1860-63	nr rej.: 13-A z 21.09.2001

Lp.	Ulica	Numer	Obiekt	Zespół	Datowanie	Nr rejestru
49.	Kolegialna	8	dawny hotel Polski, ob. dom mieszkalny		1854 - 57	nr rej.: 454 z 2.11.1978
50.	Kolegialna	9	pałacyk, ob. pałac ślubów		2 poł. XIX w.	nr rej.: 187/1274 W z 22.05.1975
51.	Kolegialna	15	komora celna (kamera pruska)		1802, 1844	nr rej.: 482 z 29.01.1979
52.	Kolegialna	18	dom		1904 r.	604 z 11.01.1989
53.	Kolegialna	20 i 20A	dawny hotel „Warszawski" ob. stacja sanitarno-epidemiologiczna (budynek A, budynek B, budynek C)		1840, 1901 r.	nr rej.: A-1763 z 31.07.2023
54.	Kolegialna	23	budynek główny gimnazjum żeńskiego, ob. Szkoła Muzyczna		pocz. XX w.	nr rej.: 657 z 10.09.1998
55.	Kolegialna	26	dom z otoczeniem parkowym		3 ćw. XIX w.	nr rej.: A-1240 z 25.03.2014
56.	Kolegialna	34	willa		1926 r.	nr rej.: 417 z 15.08.1977
57.	Kolejowa	32	młyn motorowo - elektryczny		1929, 1937 r.	nr rej.: A-1233 z 21.02.2014
58.	Kolejowa	8	budynek d. elektrowni miejskiej z kominem		1827-29	nr rej.: A-1636 z 16.04.2021
59.	Kościuszki	1	dom „Dziekanka"		1806 r.	nr rej.: 61/260/60 W z 18.07.1960
60.	Kościuszki	2	kamienica dom		1882-84	nr rej.: 1031/06 z 30.05.2006
61.	Kościuszki	6	gmach Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego, ob. biblioteka		1902	nr rej.: 656 z 9.03.1998
62.	Kościuszki	8	dom		1803 r., k. XIX w.	nr rej.: 180/1267 W z 22.05.1975 i 455 z 2.11.1978
63.	Kościuszki	9	dawny zajazd, ob. dom mieszkalny		pocz. XIX w.	nr rej.: 72/336/62 z 15.01.1962
64.	Kościuszki	14	dom		poł. XIX w.	nr rej.: 583 z 23.09.1987
65.	Kościuszki	16	Kościół wraz z wnętrzem i najbliższym otoczeniem, w promieniu 100m, klasztor oraz dzwonnica	zespół klasztorny podominikański	XVI-XIX w.	nr rej.: 48/171 W z 20.01.1959
66.	Kościuszki	16	plebania		3 ćw. XIX w.	nr rej. 610 z 7.10.1989

Lp.	Ulica	Numer	Obiekt	Zespół	Datowanie	Nr rejestru
67.	Kościuszki	20	dom		1906 r.	nr rej.: 605 z 11.01.1989
68.	Kościuszki	22	dom		1 poł. XIX w.	nr rej.: 108/518/62 W z 28.03.1962
69.	Kościuszki	22a	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 181/1268 W z 22.05.1975
70.	Kościuszki	24	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 169/1046 W z 28.02.1974
71.	Kościuszki	28	dawny Zbór Ariański		XVII w.	nr rej.: 41/158 W z 20.01.1959
72.	Królewiecka	12 i 12a	budynek dawnej odlewni		1910 r.	nr rej.: A-1438 z 25.07.2018
73.	Krzywa (Trzepowo)	15	kościół par. pw. św. Aleksego (drewn.) cmentarz kościelny dzwonnica (drewn.)		XVIII, XIX w.	nr rej.: 556/62 z 30.03.1962
74.	Kwiatka	1	dom		1 poł. XIX w.	nr rej.: 109/519/62 W z 28.03.1962
75.	Kwiatka	2	dom		1858 r.	nr rej.: 619 z 15.02.1991
76.	Kwiatka	3	dom		1823 r.	nr rej.: 1299 z 22.05.1975
77.	Kwiatka	5	dom		1823 r.	nr rej.: 211/1298 W z 22.05.1975
78.	Kwiatka	7	dawna synagoga		XIX w.	nr rej.: 103/51362 W z 28.03.1962
79.	Kwiatka	8	dom		1 pol. XIX w.	nr rej.: 73/337/62 z 15.01.1962
80.	Kwiatka	15	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 210/1297 W z 22.05.1975
81.	Kwiatka	17	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 209/1296 z 22.05.1975
82.	Kwiatka	19	dom		1850 r.	nr rej.: 225/1314 z 22.05.1975
83.	Kwiatka	21	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 208/1295 W z 22.05.1975
84.	Kwiatka	26	dom		1932 r.	nr rej.: 207/1294 W z 22.05.1975
85.	Kwiatka	27	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 206/1293W z 22.05.1975
86.	Kwiatka	28	dom		1890 r.	nr rej.: 204/1292 W z 22.05.1975
87.	Kwiatka	29	dom		1856 r.	nr rej.:

Lp.	Ulica	Numer	Obiekt	Zespół	Datowanie	Nr rejestru
						204/1291 W z 22.05.1975
88.	Kwiatka	30	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 203/1290 W z 22.05.1975
89.	Kwiatka	31	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 202/1289 W z 22.05.1975
90.	Kwiatka	33	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 226/1315 W z 22.05.1975
91.	Kwiatka	35	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 227/1317 W z 22.05.1975
92.	Kwiatka	37	dom		1857-64	nr rej.: 201/1288 W z 22.05.1975
93.	Kwiatka	39	dom		1856	nr rej.: 200/1827 W z 22.05.1975
94.	Kwiatka	41	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 199/1286 W z 22.05.1975
95.	Kwiatka	42	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 198/1285 W z 22.05.1975
96.	Kwiatka	43	dom		1823 r.	nr rej.: 197/1284 W z 22.05.1975
97.	Kwiatka	51	dom		poł. XIX w.	nr rej.: 196/1283 W z 22.05.1975
98.	Kwiatka	55	dom z dwoma oficynami		ok. 1904, 1927-29	nr rej.: A-1671 z 26.11.2021
99.	Małachowskiego	1	zabudowania dawnego kolegium pojezuickiego wraz z wieżą dawnego kościoła kolegiaty św. Michała, ob. Liceum „Małachowianka”		XVIII, 1843 r.	nr rej.: 47/168 W z 20.01.1959
100.	Misjonarska	1a	dom		1838, 1867 r.	nr rej.: 589 z 22.03.1988
101.	Misjonarska	7	budynek szpitala żydowskiego		1875-85	nr rej.: 607 z 6.02.1989
102.	Mostowa	1	dom „Dom Pod Trąbami”		XV, XVIII, XIX w.	nr rej.: 26/21 W z 27.06.1952
103.	Mostowa	5/7	dawny zajazd		poł. XIX w.	nr rej.: 585 z 23.02.1988
104.	pl. Narutowicza	1	dom		1827 r.	nr rej.: 74/338/62 W z 15.01.1962
105.	pl. Narutowicza	2	Dom Pod Opatrznością, ob. Biblioteka Zielińskich		1828-52	nr rej.: 42/159 W z 20.01.1959
106.	pl. Narutowicza	3	dom		1828 r.	nr rej.: 75/339/62 W z

Lp.	Ulica	Numer	Obiekt	Zespół	Datowanie	Nr rejestru
						15.01.1962
107.	pl. Narutowicza	4/6	dawny pałac biskupi, ob. sąd i prokuratura: budynek główny i skrzydła boczne		XVII,XIX w.	nr rej.: 46/164 W z 8.12.1958
108.	pl. Narutowicza	5	dom		1835 r.	nr rej.: 83/371/62 W z 10.03.1962
109.	pl. Narutowicza	8	kanonia		XV, 1865-76	nr rej,: 43/161 W z 8.12.1958
110.	pl. Narutowicza	10	Dom Biskupi wraz z najbliższym otoczeniem w promieniu 50 m		XIX w.	nr rej.: 40/157 W z 20.01.1959
111.	Norbertańska	25	kaplica na cmentarzu prawosławnym		k. XIX w.	nr rej.: 167/954 z 17.04.1972
112.	Nowowiejskiego	2	kościół pw. św. Jana Chrzciciela	zespół Seminarium Duchownego	XVIII, XIX, XX w.	nr rej.: 49/172 W z 20.01.1959
			klasztor			
			5 budynków seminarium			nr rej.: 609 z 15.05.1989
			ogród			
113.	Nowowiejskiego	13	dawna papiernia, ob. spichrz		1911-12	nr rej.: 658 z 18.12.1998
114.	Nowy Rynek	2	dom		1890 r.	nr rej.: 195/1282 W z 22.05.1975
115.	Nowy Rynek	4	dom		1825-34	nr rej.: 620 z 10.04.1991
116.	Nowy Rynek	16	dom z oficynami		1938 r.	nr rej.: 645 z 25.04.1994 r.
117.	pl. Obrońców Warszawy	1	dom		1803 r.	nr rej.: 110/520/62 W z 28.03.1962
118.	pl. Obrońców Warszawy	2	dom		1909 r.	nr rej.: 652 z 24.09.1996
119.	pl. Obrońców Warszawy	3	dom		1850 r.	nr rej.: 224/1313 W z 22.05.1975
120.	pl. Obrońców Warszawy	6 (obecnie 8)	gmach Narodowego Banku Polskiego		1905 r.	nr rej.: 481 z 29.01.1979
121.	Piekarska	1	Dom Turysty PTTK, ob. hotel „Starzyński”		1959-1962	nr rej.: A – 1449 z 24.08.2018
122.	Piękna	3	dom		1914 r.	nr rej.: 591 z 28.03.1988
123.	Piękna	4	dom		1914 r.	nr rej.: 588 z 22.03.1988
124.	Aleja Marszałka J. Piłsudskiego/ Aleja J. Kilińskiego	-	dawny park miejski Kunzmana		k. XIX w.	nr rej.: 413 z 12.01.1977
125.	Sienkiewicza	22	budynek węzienia tzw. „więzienie stare”		1803 r.	nr rej.: 601 z 29.12.1988
126.	Sienkiewicza	22	budynek wieżienia tzw. „więzienie nowe”		1844 r.	nr rej.: 102/512/62 z 26.03.1962

Lp.	Ulica	Numer	Obiekt	Zespół	Datowanie	Nr rejestru
127.	Sienkiewicza	30	dom		1907 r.	nr rej.: 594 z 6.07.1988
128.	Sienkiewicza	36	łaźnia miejska		po 1920 r.	nr rej.: 603 z 29.12.1988
129.	Sienkiewicza	40	dom		1870 r.	nr rej.: 194/1281 W z 25.05.1975
130.	Sienkiewicza	48	budynki odlewni zespołu Fabryki Maszyn Rolniczych Sarny		1884 r.	nr rej.: 412 z 25.08.1976
131.	Stary Rynek	1	ratusz		1827 r.	nr rej.: 158/728 W z 7.05.1962
132.	Stary Rynek	2	dom		XVIII, 1820 r.	nr rej.: 111/521/62 z 28.09.1962
133.	Stary Rynek	4	dom		2 poł. XIX w.	nr rej.: 112/522/62 W z 28.03.1962
134.	Stary Rynek	6	dom		k. XVIII w., 1836 r.	nr rej.: 113/523/62 z 28.03.1962
135.	Stary Rynek	7	dom		1818 r.	nr rej.: 114/524/62 W z 28.03.1962
136.	Stary Rynek	8	kamienica		1 poł. XIX w.	nr rej.: 115/525/62 W z 28.03.1962
137.	Stary Rynek	8	oficyna środkowa posesji		1857 r.	nr rej.: 615 z 10.01.1990
138.	Stary Rynek	9	dom		XVIII/XIX w.	nr rej.: 116/526/62 z 28.03.1962
139.	Stary Rynek	10b	dom (zachowana ściana frontowa)		1819 r.	nr rej.: 117/527/62 W z 28.03.1962
140.	Stary Rynek	11	dom		1803 r.	nr rej.: 118/528/62 z 28.03.1962
141.	Stary Rynek	12	dom		pocz. XIX w.	nr rej.: 119/529/62 W z 28.03.1962
142.	Stary Rynek	13	dom		1803 r.	nr rej.: 120/530/62 W z 28.03.1962
143.	Stary Rynek	14	dom	zakład dobroczynny Anioła Stróża	poł. XIX w., 1904 r.	nr rej.: 121/531/62 W z 28.03.1962
144.	Stary Rynek	16	dom			nr rej.: 123/533/62 W z 28.03.1962
145.	Stary Rynek	15	dom		1 poł. XIX w.	nr rej.: 122/532/62 W z 28.09.1962
146.	Stary Rynek	17	dom		3 ćw. XVII w., 1850 r.	nr rej.: 52/183/59 W z 16.11.1959
147.	Stary Rynek	19	dom		1803 r.	nr rej.: 124/534/62 W z 30.03.1962

Lp.	Ulica	Numer	Obiekt	Zespół	Datowanie	Nr rejestru
148.	Stary Rynek	21	dom		1823 r.	nr rej.: 125/535/62 W z 30.03.1962
149.	Stary Rynek	22	dom		1879 r.	nr rej,: 126/536/62 W z 30.03.1962
150.	Stary Rynek	23	dom		1 poł. XIX w.	nr rej.: 127/537/62 W z 30.03.1962
151.	Stary Rynek	25	dom		XVIII w., 1823 r.	nr rej.: 128/538/62 W z 30.03.1962
152.	Stary Rynek	27	dom		1818 r.	nr rej.: 129/539/62 z 30.03.1962
153.	Trzepowo	-	budynek szkoły wraz z otaczającym drzewostanem		po 1920 r.	nr rej.: 501 z 1.06.1979
154.	Tumska	1	odwach		XIX w.	nr rej.: 69/319/61 z 20.12.1961
155.	Tumska	1	katedra pw. Matki Boskiej i św. Zygmunta wraz z plastycznym i architektonicznym wyposażeniem wnętrza w promieniu 150 m	Wzgórze Tumskie	XII-XX w.	nr rej.: 38/138 z 9.06.1958
156.	Tumska	2	pozostałości rotundy	zespół dawnego opactwa benedyktynów, ob. Muzeum	XI, XII w.	nr rej.: 59/250/60 z 26.03.1960
			skrzydła klasztoru z reliktami kościoła pw. św. Wojciecha i muru obronnego zamku		k. XIV, 1540, XVIII, 2 poł. XIX	
			wieża zegarowa, ob. dzwonnica katedry		(XII), 1353, XVIII	
			baszta zamkowa „Wysoka”		1353, 1796	
157.	Tumska	3a	Muzeum Diecezjalne wraz z najbliższym otoczeniem w promieniu 50 m		pocz. XX w.	nr rej.: 45/163 W z 20.01.1959
158.	Tumska	4a	dom		1915 r.	nr rej.: 640 z 24.05.1993
159.	Tumska	6	dom		1899 r.	nr rej.: 593 z 6.07.1988
160.	Tumska	8	dom		1915-1918	nr rej.: 553 z 27.03.1985
161.	Tumska	9	dawny hotel „Angielski”, ob. muzeum		poł. XIX w.	nr rej.: 153/697/62 z 12.04.1962
162.	Tumska	9a	dom		1872-73	nr rej.: A-1803 17.06.2024 r.
163.	Tumska	10a	dom		2 poł .XIX w,	nr rej.: 179/1266 W z 22.05.1975

Lp.	Ulica	Numer	Obiekt	Zespół	Datowanie	Nr rejestru
164.	Tumska	12	dom		1864 r.	nr rej.: 178/1265 W z 22.05.1975
165.	Tumska	14	kamienica		1870 r.	nr rej.: A-890 z 3.12.2009
166.	Tumska	15	dom		1890 r.	nr rej.: 1264 z 22.05.1975
167.	Tumska	16	dom		1865 r.	nr rej.: 622 z 22.07.1991
168.	Warszawska	2	dom		1913 r.	nr rej.: A-1369 z 3.01.2017
169.	Warszawska	4	dom		po 1920 r.	nr rej.: 626 z 2.08.1991
170.	Warszawska	26	wodociągowa wieża ciśnień (miejska)		1892-94	nr rej.: 587 z 22.03.1988
171.	Wyszogrodzka/Harcerska (Imielnica)		kościół par. pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa z wyposażeniem architektonicznym cmentarz kościelny		1922-35	nr rej.: 567 z 23.02.1988
172.	Zduńska	13A	dawna baszta obronna (pozostałość murów obronnych)		XIV w.	nr rej.: 453 z 08.09.1978
173.	-	-	zespół urbanistyczno – architektoniczny oraz warstwy kulturowe miasta Płocka w granicach określonych na załączonym planie			nr rej.: 51/182/59 W z 16.11.1959
174.	Asnyka	2	kapliczka mur.		1882 r.	nr rej.: B-213 z 17.06.2009

4.3. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW

Lp.	Adres	Obiekt	Nr rejestru
1.	Wzgórze Tumskie	grodzisko wczesnośredniowieczne	581/824 W z 7.06.1969

4.4. ZABYTKI RUCHOME OBJĘTE OCHRONĄ KONSERWATORSKĄ

Zabytki ruchome to przede wszystkim obiekty wchodzące w skład wyposażenia kościołów czy kaplic. Zasoby sztuki sakralnej obejmują wszystkie kategorie zabytków: elementy „małej" architektury, jak np. ołtarze, konfesjonały, ambony, a także malarstwo, rzeźbę oraz rzemiosło artystyczne z całym jego zróżnicowaniem (złotnictwo, sprzęty stolarskie, tkaniny, szkło, witrażownictwo, ludwisarstwo, itp.). Zabytki ruchome to również elementy wystroju budowli, posiadające cechy indywidualnych wytworów artystycznych lub rzemieślniczych. Należą do nich m.in.: rzeźby, płaskorzeźby, polichromie naścienne lub stropowe, mozaiki, sztukaterie i różnego rodzaju detal architektoniczny. Za zabytki ruchome uznaje się także obiekty małej architektury, wykazujące wysoki poziom warsztatu artystycznego lub rzemieślniczego, dokumentujący historyczne trendy, np.: rzeźby ogrodowe, pomniki, obeliski, słupy, krzyże i kapliczki przydrożne, nagrobki.

Ze względów bezpieczeństwa szczegółowa lista obiektów ruchomych objętych wpisem do rejestru zabytków nie jest powszechnie udostępniana. W wykazie zabytków ruchomych miasta Płocka objętych wpisem do rejestru zabytków znajdują się przede wszystkim elementy wyposażenia pochodzące z obiektów sakralnych. Są to przede wszystkim ołtarze, nagrobki, epitafia czy obrazy i rzeźby. Poniżej w sposób ogólny opisano wybrane obiekty.

Katedra pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny przy ul. Tumskiej 1

Najważniejsza świątynia Płocka, o XII-wiecznym rodowodzie w swym wnętrzu skrywa liczne i niezwykle cenne elementy wyposażenia. Są to przede wszystkim neorenesansowe, barokowe i rokokowe ołtarze, nagrobki i epitafia. Ołtarz główny autorstwa Stefana Szyllera, odpowiedzialnego za restaurację katedry na początku XX w. pochodzi z 1903 r., posiada rokokowe antepedium z poł. XVIII wieku. Jest murowany z cegły i obłożony marmurem węgierskim, włoskim i belgijskim. Nastawa ołtarzowa z ośmioma niszami, z umieszczonymi w nich figurami świętych związanych z diecezją płocką, zwieńczona jest gzymsem. Centralne miejsce ołtarza zajmuje płaskorzeźba z wyobrażeniem Chrystusa w Ogrójcu. Znajdujący się w pobliżu wejścia do zakrystii ołtarz boczny Chrystusa Ukrzyżowanego wzniesiony został na przełomie XVI i XVII wieku, przebudowany w 1903 r. Nastawę wykonano z marmuru kieleckiego, zaś dekoracje i rzeźby, m.in. znajdującą się w

centrum grupę pasyjną z alabastru. W transepcie w 1647 r. umieszczono ołtarz Najświętszej Marii Panny (Matki Boskiej Mazowieckiej), wykonany z różnokolorowego marmuru. W wyjątkowej Kaplicy Królewskiej należy zwrócić uwagę także na barokowy ołtarz z czarnego marmuru pw. św. Kazimierza pochodzący z pocz. XVIII w.

W katedrze płockiej znajdują się także liczne, prezentujące wysokie wartości artystyczne nagrobki oraz epitafia, które reprezentują różne style, od manieryzmu, renesansu, baroku po neostyle i sztukę współczesną. Jednym z najstarszych jest manierystyczny nagrobek bpa Jakuba Buczackiego z 1549 r. Wymienić także należy okazały, piętrowy nagrobek Andrzeja i Krystyny Sierpskich z II poł. XVI w. z alabastrowymi postaciami. Z tego samego okresu pochodzą nagrobki: Wojciecha Sobiejuskiego wiązany z kręgiem Santi Gucciego oraz kanclerza Bartłomieja Niszczyckiego czy Pawła Głogowskiego. Ostatni z nich jest jednym z najciekawszych ze względu na niespotykane dla duchowieństwa szlacheckiego przedstawienie postaci. Na tle płaskorzeźbionej niszy, w bogatej oprawie umieszczono figurę prałata w trzech czwartych postaci w pozycji stojącej. Wśród dekoracji odnaleźć można delfiny, putta, symetryczne nisze z postaciami Piotra i Pawła oraz ornament włosko-niderlandzki. Z 1617 r. pochodzi znajdujący się w południowej części transeptu nagrobek Stanisława Krasińskiego wykonany w brunatnym marmurze o dwóch odcieniach. Płyta z lekko poruszoną postacią rycerza umieszczona jest pomiędzy kolumnami w trójlistnie zamkniętej niszy. Z dolną partią nagrobka związana jest kamienna ława. Równie wyjątkowy jest nagrobek biskupa Piotra Dunin - Wolskiego z płytą figuralną przedstawiającą zmarłego w pozycji frontalnej miękko opartego o poduszkę.

Najstarsze epitafia pochodzą z ok. połowy XVI w., są to m.in. renesansowa płyta nagrobna Jakuba Brzozowskiego oraz wykonane z piaskowca epitafium Stanisława i Anny Kaleckich. Nieco starsze, pochodzące z pocz. XVII w. jest niezwykle bogate epitafium Stanisława Dunin - Wolskiego. Wpisuje się ono w rozpowszechnioną na przełomie XVI i XVII wieku konwencję epitafium z wyobrażeniem klęczącej postaci adorującej krzyż.

W tym miejscu wymienić także należy jeden z najważniejszych obiektów związanych z historią miasta, jakim jest znajdujący się w Kaplicy Królewskiej sarkofag Bolesława Krzywoustego i Władysława Hermana pochodzący z 1825 r., wykonanego z czarnego marmuru.

Wnętrze katedry ozdobione jest także wyjątkową i zachwycającą bogactwem barw polichromią Władysława Drapiewskiego, którą artysta wykonał na początku XX w.

Opowiada ona m.in. dzieje ewangeliczne, sceny z życia Maryi i Chrystusa. Dekoracja sklepienia nawy głównej symbolizuje niebo. Całość z polichromią stanowić miały także witraże, z których część również zaprojektował Władysław Drapiewski.

Wewnątrz znajdują się także zainstalowane w 1949 roku zabytkowe organy, które zbudowała firma W. Sauer z Frankfurtu nad Odrą w 1907 roku. Należą do najwybitniejszych osiągnięć organmistrzostwa na przestrzeni XIX i XX wieku.

Wśród pozostałego ruchomego wyposażenia katedry należy wymienić zachowane neorenesansowe wyposażenie powstałe w trakcie gruntownej restauracji katedry na pocz. XX w. jak m.in. ambona, niezwykle rozbudowane stalle i tron biskupi wraz z fotelem, stalle kanonickie czy ławę dla celebransów.

Kościół farny pw. św. Bartłomieja

Obecny wygląd świątyni pochodzi z lat 1740-1775 kiedy to dokonano gruntownej przebudowy w stylu późnobarokowym. Wtedy to w arkadach ustawiono ołtarze boczne w stylu barokowym: św. Marcina, św. Barbary, św. Mikołaja, Matki Bożej Bolesnej, Matki Bożej Różańcowej, Serca Jezusowego, św. Bartłomieja i św. Anny Samotrzeć. Do najcenniejszego wyposażenia kościoła należy przeniesiony w 1865 r. z kościoła św. Wojciecha wczesnobarokowy, marmurowy ołtarz główny z lat 1620-1630. Wewnątrz znajdują się także m.in. barokowe obrazy czy XIX-wieczne obiekty związane z rzemiosłem artystycznym, a także liczne epitafia, w tym XVI-wieczne epitafium Apolonii Altensee, Pawła Altensee, płyta nagrobna Marcina Gajnowskiego z przełomu XVI/XVII wieku oraz wiele późniejszych, pochodzących z XIX wieku. Zwrócić także należy uwagę na ambonę i organy z XVIII w., chrzcielnicę murowaną czy na wykonaną w latach 1939-40 polichromię według projektu Władysława Drapiewskiego.

Kościół pw. św. Dominika

Przez burzliwe losy kościoła, zwłaszcza po 1805 r., kiedy to nakazem władz pruskich klasztor został zajęty przez wojsko, a kościół przekształcono na zbór protestancki (który funkcjonował do 1945 r.), oryginalne wyposażenie kościoła uległo niemal całkowitemu zniszczeniu lub rozproszeniu. Wnętrze kościoła utrzymane jest w jasnej, pastelowej tonacji bieli i żółci. Wśród zachowanych obiektów wymienić należy XVIII-wieczny ołtarz główny,

zajmujący całą wysokość prezbiterium, z przedstawieniem Chrystusa Ukrzyżowanego w zwieńczeniu, a także ambonę, krucyfiks oraz marmurową, barokową chrzcielnicę.

Kościół pw. św. Jana Chrzciciela

Kościół pw. św. Jana Chrzciciela, zbudowany w latach 1758–1771 przez zakon reformatorów w stylu późnobarokowym, charakteryzuje się ascetycznym, ale misternym wystrojem wnętrza zgodnym z regułą zakonu o ubóstwie. Ze ścianami utrzymanymi w jasnej, pastelowej kolorystyce niezwykle kontrastuje wyposażenie kościoła. Wnętrze zdobi bowiem jednolita dębowa snycerka - ołtarze, konfesjonały i ambona utrzymane w ciemno brązowym kolorze drewna, z delikatną polichromowaną na biało dekoracją rzeźbiarską. Autorami wyposażenia byli sami zakonnicy. Szczególną uwagę przyciąga barokowy ołtarz główny z przedstawieniem Ukrzyżowania w centralnej części oraz obrazem św. Jana Chrzciciela, utrzymany w surowej, tonacji drewna. Wymienić także należy ołtarze boczne poświęcone Niepokalanemu Poczęciu NMP, św. Antoniemu, Przemienieniu Pańskiemu i św. Rochowi oraz utrzymane w tej samej stylistyce konfesjonały.

Kościół pw. św. Benedykta w dzielnicy Radziwie

Neogotycką świątynię wzniesiono pod koniec XIX w. według projektu Edwarda Cichockiego. W 1945 r. kościół został niemal doszczętnie zniszczony przez wycofujące się wojska niemieckie, następnie odbudowany. Zewnętrzna bryła nawiązuje do pierwotnego wyglądu, wnętrze zaś uległo dużym przeobrażeniom i nawiązuje do architektury romańskiej. Obecne wyposażenie utrzymane w jednolitym neoromańskim stylu stanowią m.in.: drewniany ołtarz główny z obrazem Przemienienia Pańskiego, ołtarz boczny Serca Jezusowego i drugi boczny ku czci św. Stanisława Kostki – obydwa z obrazami namalowanymi przez Władysława Drapiewskiego, ambona, stalle, zegar, lichtarze i kinkiety. Wszystkie ołtarze zaprojektował ks. Marceli Molski, profesor i rektor płockiego seminarium duchownego. Na uwagę zasługują także 17-głosowe organy o trakturze pneumatycznej, wbudowane w barokowy prospekt, które zostały sprowadzone ze Śląska.

Kościół pw. św. Jakuba w dzielnicy Imielnica

Obecny murowany kościół wzniesiono w latach 1927–1935 według projektu Brunona Zborowskiego, z fundacji ks. Władysława Skierkowskiego - zastąpił drewnianą świątynię z XIX w. Budowla wpisuje się w styl międzywojennej architektury sakralnej na Mazowszu, z nawiązaniami do tradycji drewnianych kościołów regionu. Całe wnętrze świątyni zdobi bogata polichromia autorstwa Władysława Zycha, wykonana w latach 1930–1935. Motywy ornamentalno-figuralne i sceny biblijne harmonizują z architekturą i stylem wnętrza. Ołtarz główny przedstawia motyw Najświętszego Serca Jezusa - patrona kościoła. Zawiera żywe barwy i wyraźną symbolikę eucharystyczną. Wewnątrz znajduje się m.in. XVIII i XIX-wieczne wyposażenie kościoła, w tym drewniane krucyfiksy, kolumny pochodzące z dawnego ołtarza czy XVII-wieczny obraz św. Jakuba.

Kościół pw. św. Aleksego w dzielnicy Trzepowo

Jest to jedyna drewniana świątynia wpisana do rejestru zabytków miasta Płocka. Kościół wybudowany został w 1740 r., na miejscu wcześniejszego XV-wiecznego. Mimo swej prostej bryły, we wnętrzu znajduje się wiele cennych elementów. Są to m.in. XIX-wieczne obiekty związane z rzemiosłem artystycznym, obrazy oraz rzeźby. Warto zwrócić uwagę także na barokowy, XVII-wieczny ołtarz główny ozdobiony kręconymi kolumnami z krucyfiksem, XVII-wieczne ołtarze boczne, a także XIX-wieczne: konfesjonał, ambonę oraz sześcioboczną chrzcielnicę z pokrywą imitującą rybią łuskę. Wyjątkowym obiektem jest także XIX-wieczny prospekt organowy.

Świątynia Miłosierdzia i Miłości Kościoła Starokatolickiego Mariawitów

Wnętrze tego wyjątkowego kościoła ma charakter neogotycki i wpisuje się w styl całego kompleksu klasztornego. Pozbawione jest nadmiernej dekoracji i utrzymane w odcieniach bieli, kości słoniowej i złota. Jedynym ołtarzem jest zbudowany w formie konfesji ołtarz główny, pochodzący z okresu powstania świątyni.

Parafia prawosławna Przemienienia Pańskiego w Płocku

Wartościowym elementem wyposażenia jest zbiór ikon pochodzących z przełomu XIX/XX w. Stanowiły one wyposażenie dawnej cerkwi prawosławnej, która została rozebrana w 1927 roku. Wizerunki świętych wykonanych w duchu realizmu, odznaczają się wysoką wartością artystyczną.

Seminarium Duchowne w Płocku

W bogatych zbiorach Płockiego Seminarium Duchownego, jego biblioteki oraz archiwum znajduje się wiele niezwykle cennych dla polskiego piśmiennictwa sakralnego zabytków. Biblioteka seminaryjna pomimo ogromnych strat wojennych, kiedy to płockie seminarium zostało zniszczone, a hitlerowcy spalili lub wywieźli do Królewca zbiory biblioteki liczącej około 50 tys. tomów, nadal jest ważnym ośrodkiem przechowującym liczne zabytki kultury. Przed wojną jej zbiory należały do jednych z najbogatszych w kraju, zawierały m.in. księgozbiór kapituły katedralnej i archiwalia z likwidowanych klasztorów. Obecnie w zbiorach Seminarium odnaleźć można bogatą kolekcję ksiąg, stare druki i rękopisy i inkunabuły, wśród nich wiele unikalnych pozycji, pochodzących nawet z XII wieku. Przechowywane są tu także archiwalia diecezjalne i kapitulne, a także zbiory pochodzące z Pułtuska.

Oprócz powyżej wymienionych obiektów związanych ze sztuką sakralną wartościowym elementem jest także m.in. kapliczka Matki Boskiej Skępskiej przy ul. Asnyka (nr rej. B-213 z dnia 17.06.2009). Powstała ona w 1882 r. Znajduje się w pobliżu kościoła p.w. Ducha Świętego, przy drodze w kierunku Lipna i Dobrzynia. Kapliczka wzniesiona została w stylu klasycystycznym z wykorzystaniem charakterystycznych motywów dekoracyjnych, jak festony we fryzie czy wieńce laurowe. Posadowiona jest na dwustopniowym cokole, zdobionym płycinami. Składa się z aediculi z trójkątnymi szczytami, przykrytej czterospadowym, wysokim daszkiem, który zwieńczony został metalowym krzyżem na kuli. We wnęce znajduje się drewniana figurka Matki Boskiej Skępskiej. Bliźniacza kapliczka znajduje się na terenie sąsiedniej gminy Stara Biała. Kapliczka przy ul. Asnyka jest miejscem kultu miejscowej społeczności oraz punktem postojowym na trasie pielgrzymki do Sanktuarium Maryjnego w Skępem.

4.5. GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW MIASTA PŁOCKA

Na mocy Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt (burmistrz, prezydent miasta) winien prowadzić gminną ewidencję zabytków (dalej

GEZ) w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy. Zgodnie z art. 22. ust. 5 w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1 zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

2 inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3 inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Powyższy punkt 3. wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 maja 2023 r. sygn. Akt P 12/18 (Dz. U. poz. 951) uznany został za niezgodny z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej z dniem 18 maja 2023 r. w zakresie, w jakim ogranicza prawo własności nieruchomości przez dopuszczenie ujęcia nieruchomości jako zabytku nieruchomego w gminnej ewidencji zabytków, bez zapewnienia właścicielowi gwarancji ochrony prawnej przed dokonaniem takiego ograniczenia.

Prezydent Miasta Płocka, wypełniając powyższy obowiązek, Zarządzeniem nr 3107/2013 z dnia 17 maja 2013[3] roku wprowadził prowadzenie ewidencji zabytków nieruchomych, znajdujących się w granicach administracyjnych Gminy – Miasto Płock.

W Gminnej ewidencji zabytków miasta Płocka znajduje się łącznie 359 kart adresowych. Zaznaczyć należy, że w kilku przypadkach pod jednym numerem ewidencyjnym znajduje się kilka budynków, np. dom i dwie oficyny. Wykaz zawiera nie tylko zabytki nieruchome, ale także całe obszary jak np. układ urbanistyczny miasta oraz stanowiska archeologiczne, cmentarze i parki.

Prawie połowa (44%) obiektów znajdujących się na liście GEZ wpisanych jest do rejestru zabytków. Większość pozostałych objęta jest inną formą ochrony poprzez usytuowanie na terenie historycznego zespołu urbanistyczno-architektonicznego wpisanego do rejestru zabytków lub na terenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Zdecydowana większość obiektów to budynki o funkcjach mieszkalnych. Są to m.in. kamienice (określone jako domy) wraz z oficynami, dworki i wille. W wykazie znajduje się 16 obiektów o charakterze sakralnym, aż 10 cmentarzy i 1 most. Do ewidencji włączone zostały także budynki użyteczności publicznej, a także budynki przemysłowe jak młyny czy

3 Wcześniej – Zarządzenie Nr 293/2011 z dnia 04.04.2011 r.

elektrownia. Przeważają obiekty pochodzące z XIX i XX w., mniejszą ilość stanowią zabytki XVI, XVII i XVIII wieczne. Najstarszymi zabytkami są obiekty datowane na XI-XIV wiek. Większość obiektów stanowią budynki murowane, tylko kilka posiada konstrukcję drewnianą – dzwonnica podominikańskiego zespołu klasztornego przy ul. Kościuszki 16 oraz kościół pw. św. Aleksego wraz z drewnianą dzwonnicą przy ul. Krzywej 15.

W styczniu 2025 r. Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków pozytywnie zaopiniował aktualizację GEZ miasta Płocka, polegającą na wyłączeniu z niej 25 obiektów, które na przestrzeni lat 2008-2024 uległy rozbiórce. W lipcu 2025 r. umieszczono informację o zamiarze wyłączenia budynków na stronie Biuletynu Informacji Publicznej. Wyłączeniu uległy następujące obiekty: dom ul. Bielska 35, dom ul. Kolegialna 4, dom i dwie oficyny ul. Kolegialna 6, dom ul. Kolegialna 26a, dom ul. Kolegialna 28, dom ul. Kościuszki 24a, dom parterowy ul. Królewiecka 18, oficyna ul. Kwiatka 30, dom ul. Kwiatka 44, dom ul. Ostatnia 3, dom ul. Ostatnia 7, dom i oficyna ul. Padlewskiego 19, dom ul. Padlewskiego 20, dom ul. Sienkiewicza 21, dom ul. Sienkiewicza 25, dom ul. Sienkiewicza 35, oficyna zachodnia ul. Sienkiewicza 38, dom ul. Sienkiewicza 42, oficyna ul. Sienkiewicza 44, oficyna ul. Stary Rynek 16, oficyna ul. Zduńska 8, oficyna ul. Stary Rynek 23, dwie oficyny ul. Grodzka 8, dom ul. Wiatraki 16, dwie oficyny ul. Bielska 14. Ww. obiekty w większości zlokalizowane były na terenie układu urbanistyczno-architektonicznego miasta Płocka wpisanego do rejestru zabytków pod nr 51/182/59.

Aktualny szczegółowy wykaz zabytków znajdujących się w Gminnej ewidencji zabytków miasta Płocka zamieszczono w Załączniku nr 1. Dla czytelności tabeli obiekty rozmieszczono w niej alfabetycznie – według adresów. Stąd numeracja w poniższej tabeli będzie odmienna od tej w tabeli stanowiącej Załącznik nr 1 do Zarządzenie Prezydenta Miasta Płocka.

- Gminna ewidencja zabytków nieruchomych Załącznik nr 1.
- Stanowiska archeologiczne wskazane do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków archeologicznych Załącznik nr 2.

5. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Płock, jako miasto o bogatej historii, które odegrało ważną rolę w dziejach Polski, posiada wyjątkowo bogate i zróżnicowane dziedzictwo kulturowe. Obejmuje ono zarówno zabytki nieruchome, układy urbanistyczne, zabytki archeologiczne, jak i dziedzictwo niematerialne. Miasto wyróżnia się wysokim stopniem nasycenia obiektami o wartościach historycznych, estetycznych i tożsamościowych, co stanowi zarazem potencjał rozwojowy, jak i wyzwanie w zakresie skutecznego zarządzania zasobami dziedzictwa.

Mocne strony

1. Zachowany historyczny rdzeń miasta i wyjątkowy krajobraz nadwiślański
    - Wzgórze Tumskie – najstarsza część Płocka z zespołem zabytków najwyższej rangi (katedra, relikty zamku książąt mazowieckich, dawne opactwo), stanowiąca czytelny zwornik układu przestrzennego miasta.
    - Malownicza ekspozycja na skarpie wiślanej – ciąg tarasów i punktów widokowych wzdłuż krawędzi skarpy, kluczowy dla tożsamości krajobrazowej Płocka.
    - Czytelne ciągi historyczne ulic (m.in. Stary Rynek, Tumska) i powiązanie staromiejskiego układu z panoramą Wisły.
2. Różnorodność form dziedzictwa kulturowego
    - Sakralne: Bazylika katedralna Wniebowzięcia NMP – jedna z najstarszych katedr w Polsce, nekropolia książąt i miejsce wyjątkowych artefaktów; Muzeum Diecezjalne ze skarbcem sztuki.
    - Świeckie/obronne: relikty zamku książąt mazowieckich i dawne opactwo benedyktyńskie na Wzgórzu Tumskim.
    - Miejskie: historyczna zabudowa staromiejska i zespoły uliczne w obszarze rewitalizacji (*Stare Miasto, Kolegialna*).
3. Silna warstwa historyczno-symboliczna miejsca

- Płock jako średniowieczna siedziba władzy („sedes regni” u Galla Anonima) – ośrodek o znaczeniu ponadlokalnym, co wzmacnia narrację i markę dziedzictwa.

4. Doświadczone i aktywne instytucje kultury pracujące na bogatym zasobie
    - Muzeum Mazowieckie (m.in. kolekcje secesji i Art déco, oddział przy ul. Kolegialnej) – wysoka rozpoznawalność zbiorów.
    - Książnica Płocka – szeroka oferta edukacyjno-animacyjna i dostęp do zasobów (OPAC, e-usługi).
    - POKiS – program wydarzeń i projektów plenerowych, w tym w przestrzeniach historycznych.
    - MDK – edukacja kulturalna i artystyczna dzieci i młodzieży, warsztaty i przeglądy, współpraca przy wydarzeniach w przestrzeniach historycznych.
5. Ugruntowane narzędzia porządku i ochrony w prawie miejscowym
    - Uchwała krajobrazowa z podziałem miasta na 3 obszary regulacyjne – filar ładu wizualnego w strefach historycznych.
    - Specjalna Strefa Rewitalizacji na obszarze staromiejskim – realne narzędzie porządkowania i ochrony substancji.
    - Rozpoznanie zasobu tkanki zabytkowej w mieście w formie opracowanej i aktualizowanej gminnej ewidencji zabytków.
6. Funkcjonowanie Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków w strukturze Urzędu Miejskiego
    - Obecność wyodrębnionej Jednostki odpowiedzialnej za koordynację działań związanych z dziedzictwem kulturowym umożliwia skuteczniejsze zarządzanie zasobami zabytkowymi, usprawnia komunikację z instytucjami zewnętrznymi (Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków, Narodowy Instytut Dziedzictwa) oraz wspiera właścicieli i użytkowników zabytków w procedurach formalno-prawnych.
7. Stałe mechanizmy finansowania konserwacji i rewaloryzacji
    - Miejskie dotacje na zabytki i dotacje na nieruchomości położone na SSR.
    - Dodatkowe wsparcie w ramach rewitalizacji – Płocki Program Rewitalizacji (PPR) umożliwia ubieganie się o środki zewnętrzne. W wielu instrumentach

wpis przedsięwzięcia do PPR jest warunkiem formalnym i często podnosi poziom dofinansowania.

8. Systematyczne działania planistyczne i dostęp do danych
    - Publiczne wykazy MPZP (obowiązujące/w opracowaniu) i postępujące prace planistyczne; miejski geoportal wspiera dostęp do informacji o planowaniu i zabytkach.
    - Raporty roczne miasta (w tym rozdziały o planowaniu przestrzennym i kulturze) dają podstawę do monitoringu działań GPOZ.
9. Wypracowane standardy estetyczne i dedykowane struktury w urzędzie
    - Interdyscyplinarny Zespół ds. Estetyki Miasta (przedstawiciele: Referat Rewitalizacji i Estetyzacji Miasta, Biuro Konserwatora Zabytków, Wydział Kształtowania Środowiska, grafik miasta) – przygotowuje wytyczne oraz opinie plastyczne do uzgodnień (szyldy, witryny, ogródki, kolorystyki).
    - Publicznie dostępne wytyczne, formularze i Płocki katalog mebli miejskich – praktyczne wsparcie dla właścicieli i projektantów, szczególnie w strefach historycznych.
10. Silny potencjał turystyki kulturowej i sieciowania produktów
    - Płock jako ważny punkt Szlaku Książąt Mazowieckich oraz liczne miejskie trasy i przewodniki łączące atrakcje w rdzeniu historycznym i nad Wisłą.
    - Płocka Lokalna Organizacja Turystyczna – prężnie działająca organizacja realizująca projekty edukacji historycznej oraz inicjatywy społeczne i kulturalne na Starówce, wzmacnia markę miejsca i sieciuje lokalne podmioty.
11. Ponadlokalne ramy współpracy
    - Partnerstwo OFMP i jego strategia do 2030 r. (kultura/szlakowe produkty, informacja turystyczna, finansowanie) wzmacniają możliwość wspólnych przedsięwzięć na bazie dziedzictwa Płocka.

Słabe strony

1. Zróżnicowany i miejscami krytyczny stan techniczny zabytków nieruchomych

- Największe problemy dotyczą kamienic Starego Rynku, ul. Kwiatka i Grodzkiej oraz kwartału Kolegialna, stanowiących własność prywatną: brak stolarki, ubytki tynków i detalu, przeciekające dachy, zawilgocenia, graffiti.
- Segment dziedzictwa techniki (m.in. dawna elektrownia przy Kolejowej 8) wymaga pilnego „programu ratunkowego" ze względu na korozję konstrukcji i postępujące zawilgocenia murów.
- Wiele obiektów objętych ochroną konserwatorską wykazuje zaawansowane procesy degradacji, w tym nieużytkowane budynki oraz zachowane jedynie w formie fragmentów (np. piwnice dawnego spichlerza przy ul. Kazimierza Wielkiego, ściana frontowa domu przy ul. Stary Rynek).
- Nieuregulowane stany prawne nieruchomości – utrudniają lub uniemożliwiają uzyskanie wymaganych decyzji (m.in. pozwolenia na budowę, uzgodnień konserwatorskich), co blokuje prace remontowe.
- Rozproszona struktura własności (wielu współwłaścicieli, brak zgody większości) – wydłuża procedury i często uniemożliwia podjęcie kompleksowych remontów/adaptacji.

2. Niewystarczające pokrycie planistyczne i niespójność ustaleń ochronnych
    - Obowiązujące MPZP obejmują około 30 % powierzchni gminy co prowadzi do niespójności w egzekwowaniu zapisów ochronnych (np. linii zabudowy, wysokości obiektów, ekspozycji widokowych na skarpę).
    - Fragmentaryczne plany w strefach historycznych (np. Stare Miasto, Kolegialna) grożą chaotyczną urbanizacją i kolizjami z zasadami ochrony dziedzictwa kulturowego.
    - Starsze plany operują ogólnikowymi zapisami („nawiązać do charakteru"), co utrudnia egzekwowanie wysokości, geometrii dachów i rytmu parcelacji.
3. Ograniczona skuteczność egzekwowania ładu wizualnego
    - Ograniczone narzędzia egzekucyjne: Zespół ds. Estetyki Miasta wydaje jedynie opinie plastyczne dla zamierzeń gminnych; brak ustawowej podstawy, by zobowiązać prywatnych inwestorów do uzgadniania rozwiązań.
    - Trudne i długotrwałe postępowania: w przypadku uchwały krajobrazowej procedury wymierzania kar pieniężnych za niezgodne nośniki reklamowe są złożone i czasochłonne, co ogranicza realną skuteczność.

4. Presja modernizacyjna i błędne praktyki termomodernizacyjne
    - Docieplenia wykonywane kosztem historycznego detalu elewacji (często po wcześniejszym skuciu), powszechna wymiana stolarki na PVC, przekształcenia dachów – ryzyko utraty autentyczności.
5. Niekompletna i wymagająca weryfikacji dokumentacja ewidencyjna
    - Gminna ewidencja zabytków zawiera nieścisłości, takie jak wątpliwości co do numeracji i zakresu ochrony.
    - Brak regularnej aktualizacji i cyfrowej integracji GEZ z systemami planistycznymi utrudnia efektywne zarządzanie zasobem, w tym szybką identyfikację zagrożeń i planowanie działań ochronnych.
6. Obecność zdegradowanych enklaw i luk funkcjonalnych w rdzeniu historycznym
    - Pierwszy podobszar rewitalizacji charakteryzuje się pustostanami i zaniedbanymi nieruchomościami, co obniża spójność krajobrazu kulturowego i estetykę pierzei ulicowych. Ograniczony postęp w adaptacji i ponownym wykorzystaniu budynków (mieszkaniowo, usługowo-kulturalnie, także społecznie) utrwala niekorzystne procesy w centrum; same adaptacje nie odwrócą trendów depopulacyjnych i ekonomicznych bez równoległych impulsów gospodarczych i mieszkaniowych.
7. Niedostateczna skala wsparcia dla dużych remontów
    - Choć miasto dysponuje dotacjami „zabytkowymi" i instrumentem SSR, potrzeby remontowe wielokrotnie przewyższają dostępne środki; dodatkowo, w przypadku kompleksowych przedsięwzięć w SSR zakres dotacji nie może wykraczać poza katalog z art. 77 ustawy o ochronie zabytków, co – na mocy ustawy o rewitalizacji – ogranicza wsparcie dla szerszych prac konstrukcyjnych i adaptacyjnych.
8. Brak pełnej integracji polityk sektorowych dla śródmieścia
    - Presja ruchu samochodowego, parkowania i infrastruktury koliduje z ekspozycją zabytków; potrzeba lepszego zszycia polityk mobilności z ochroną dziedzictwa.
9. Niewykorzystanie potencjału lokalizacji nad Wisłą – brak wydarzeń z nią związanych, utrata tradycji związanej z żeglugą/ flisactwem.
10. Niska świadomość społeczna i ograniczona partycypacja w ochronie dziedzictwa

Szanse

1. Nowe strumienie finansowania 2021-2027 i KPO
    - Możliwość łączenia miejskich dotacji z Rządowym Programem Odbudowy Zabytków oraz środkami UE/FEM 2021–2027 i KPO – w 2024 r. pozyskano środki na renowację Bazyliki Katedralnej w Płocku oraz renowację ołtarza głównego w kościele w Trzepowie – co realnie wspiera duże remonty i adaptacje zabytków.
    - Synergia corocznych dotacji „zabytkowych" z instrumentem SSR (dotacje komplementarne) oraz możliwość łączenia z dotacjami Sejmiku Województwa Mazowieckiego, Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i Ministra Kultury zwiększa montaż finansowy i skalę interwencji, zwłaszcza w zabudowie mieszkalnej centrum.
2. Uchwalenie planu ogólnego (2026 r.)
    - Plan ogólny, jako cyfrowe opracowanie mapowe o ustawowo określonym zakresie może uwzględnić ogólne kierunki wskazane w GPOZ (np. potrzebę ochrony panoram skarpy, widoków, ładu kompozycyjnego) i wskazać obszary wymagające sporządzenia MPZP. Uszczegółowienie (np. konkretne strefy ekspozycji, osie/punkty widokowe, parametry kształtowania zabudowy) nastąpi na etapie MPZP.
3. Partnerstwo OFMP – projekty ponadlokalne i łatwiejszy dostęp do funduszy zewnętrznych
    - Strategia OFMP do 2030 r. tworzy wspólne portfolio szlaków kulturowych, infrastruktury turystyki wodnej/rowerowej i systemu informacji; Płock, jako miasto wiodące, może lokować projekty rewaloryzacji i promocji dziedzictwa w priorytetach partnerstwa.
4. Zintegrowane Plany Inwestycyjne (ZPI) jako narzędzie „umów na jakość"
    - Procedura ZPI (Maszewska–Dobrzyńska 2025) pokazuje, że miasto może negocjować finansowanie przestrzeni publicznych i standardy ochrony w pakiecie z dużą inwestycją prywatną; kolejne ZPI w latach 2026-2029 mogą wzmocnić budżet rewaloryzacji rdzenia historycznego.
5. Cyfryzacja i nowe technologie

- Rozwój technologii cyfrowych, w tym wirtualnych spacerów, aplikacji turystycznych i platform informacyjnych, umożliwia szerszą prezentację zabytków Płocka. Digitalizacja gminnej ewidencji zabytków oraz integracja z miejskim geoportalem może zwiększyć dostępność danych o zabytkach, ułatwiając zarządzanie, edukację i promocję. Wirtualne zwiedzanie (np. katedry, Muzeum Mazowieckiego) przyciąga turystów cyfrowych i wspiera edukację zdalną, wzmacniając globalną rozpoznawalność Płocka.

6. Rosnąca świadomość społeczna i programy edukacyjne
    - Wzrost świadomości społecznej w zakresie dziedzictwa, wspierany przez programy edukacyjne oraz lokalne instytucje (np. Książnica Płocka, POKiS), stwarza szansę na większe zaangażowanie mieszkańców w ochronę zabytków. Inicjatywy takie jak warsztaty, wolontariat konserwatorski czy konkursy dla młodzieży mogą budować lokalną tożsamość i poczucie odpowiedzialności za dziedzictwo, wspierając działania ochronne i tworząc nowe miejsca pracy w sektorze kultury.
7. Ambicje promocyjne miasta (ESK, marka Wisły)
    - Polityka kulturalna 2030 r. zakłada wykorzystanie dziedzictwa przy ewentualnej aplikacji o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury; to szansa na zastrzyk środków i międzynarodową widoczność, pod warunkiem utrzymania wysokiego standardu przestrzeni historycznych.
8. Integracja dziedzictwa z gospodarką kreatywną
    - Zgodnie z założeniami Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r., rozwój przemysłów kreatywnych opartych na dziedzictwie (np. rzemiosło, festiwale, produkty regionalne) może generować nowe możliwości gospodarcze. Adaptacja zabytków do celów społecznych, edukacyjnych i turystycznych (np. przekształcenie dawnych spichlerzy na przestrzenie kulturalne) wspiera lokalną przedsiębiorczość, zwiększając atrakcyjność Płocka dla inwestorów i turystów biznesowych.
9. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów jako impuls do rozwoju
    - Obszar objęty Specjalną Strefą Rewitalizacji (pierwszy podobszar: Stare Miasto–Kolegialna) stwarza możliwość kompleksowej odnowy, w tym adaptacji pustostanów (np. dawna Komenda Policji przy ul. 1 Maja 3/5 —

własność Akademii Mazowieckiej) na cele kulturalne, społeczne, edukacyjne lub komercyjne. Realizacja takich projektów może poprawić estetykę miasta, zwiększyć spójność krajobrazu kulturowego i przyciągnąć nowych mieszkańców oraz inwestorów.

10. Wzmocnienie współpracy regionalnej i ponadlokalnej
    - Partnerstwa, takie jak Mazowiecka Regionalna Organizacja Turystyczna, czy Ogólnopolskie Forum Miast na Szlaku Książąt Mazowieckich, otwierają możliwości tworzenia sieciowych produktów turystycznych, łączących Płock z innymi miastami Mazowsza (np. Warszawa, Ciechanów). Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 r. podkreśla znaczenie dziedzictwa w turystyce, co umożliwia wspólne projekty promocyjne, takie jak festiwale czy trasy tematyczne, zwiększające atrakcyjność regionu.
11. Wykorzystanie potencjału turystyki kulturowej dla rozwoju miasta
    - Bogaty zasób dziedzictwa Płocka, obejmujący Wzgórze Tumskie (uznane za Pomnik Historii w 2018 r.), Bazylikę Katedralną Wniebowzięcia NMP, relikty zamku książąt mazowieckich oraz historyczne układy urbanistyczne (np. Stare Miasto, ul. Tumska, Plac Obrońców Warszawy, ul. Kolegialna – jako zachowany układ urbanistyczny wprowadzony za rządów pruskich), stwarza szansę na rozwój turystyki kulturowej. Integracja z regionalnymi szlakami, takimi jak Szlak Książąt Mazowieckich, oraz rozwój produktów turystycznych (np. tematyczne trasy piesze, wydarzenia kulturalne) może przyciągnąć turystów krajowych i zagranicznych, wzmacniając markę Płocka jako ośrodka historycznego o znaczeniu ponadlokalnym.
    - Płocka Lokalna Organizacja Turystyczna (PLOT) – prężny partner rozwoju oferty: realizuje projekty edukacyjne, społeczne i kulturalne na Starówce, prowadzi/koordynuje działania informacyjne, spacery tematyczne, gry/questy i wydarzenia, sieciuje lokalne podmioty (muzea, NGO, przedsiębiorców), co wydłuża pobyt turystów i zwiększa monetyzację oferty.

Zagrożenia

1. Postępująca degradacja zabytków nieruchomych

- Wiele obiektów wpisanych do Gminnej ewidencji zabytków, znajduje się w stanie zaawansowanej degradacji lub nieużytkowania. Brak szybkich interwencji konserwatorskich oraz ograniczona dostępność funduszy grozi utratą substancji historycznej, co negatywnie wpływa na krajobraz kulturowy i estetykę miasta.

2. Nieuregulowane stany prawne i złożona struktura własności
    - Rozproszone współwłasności, nieuregulowane tytuły prawne i spory właścicielskie wydłużają lub uniemożliwiają uzyskanie niezbędnych decyzji (pozwolenie na budowę, pozwolenie konserwatorskie, zgody wspólnot), co opóźnia remonty i zwiększa ryzyko dalszej degradacji zabytkowych nieruchomości.
3. Presja deweloperska i ryzyko zabudowy zakłócającej sylwetę miasta
    - Luki w MPZP mogą być wykorzystane do wnioskowania o intensywniejszą zabudowę w obrębie panoramy skarpy; grozi to utratą osi widokowych i nadbudowami ingerującymi w dominanty historyczne. Rozwój infrastruktury oraz presja inwestycyjna w śródmieściu mogą prowadzić do kolizji z zasadami ochrony dziedzictwa.
4. Nieprawidłowe termomodernizacje i samowolne remonty
    - Powszechność przypadków grubych warstw styropianu, wymiany stolarki PVC, montażu klimatyzatorów na elewacjach bez zgód MKZ – ryzyko utraty autentyzmu fasad i detalu.
5. Niewystarczające środki na duże remonty konstrukcyjne
    - Mimo że dotacje mogą obejmować m.in. wymiany stropów, klatek schodowych, więźb i izolacje (przy spełnieniu warunków formalnych), koszty takich prac często przekraczają dostępne budżety i możliwości współfinansowania, co skutkuje etapowaniem robót lub odkładaniem kluczowych napraw.
6. Nieprzestrzeganie uchwały krajobrazowej
    - Utrzymujący się „chaos reklamowy” wynika przede wszystkim z nieprzestrzegania przepisów; złożone i czasochłonne procedury egzekwowania prawa sprzyjają utrwalaniu niezgodnych rozwiązań.
7. Utrata wydarzeń flagowych i rozproszenie ruchu turystycznego

- Konkurencyjne oferty regionu mogą zmniejszyć frekwencję w mieście; spadek przychodów z turystyki utrudnia utrzymanie zabytków przez sektor prywatny.

Analiza SWOT wykazała, że miasto Płock dysponuje znacznym potencjałem w zakresie ochrony, aktywizacji i promocji dziedzictwa kulturowego. Zachowany historyczny rdzeń miasta z Wzgórzem Tumskim, różnorodność form dziedzictwa (sakralne, miejskie, obronne), aktywność instytucji kultury (np. Muzeum Mazowieckie, Książnica Płocka) oraz ugruntowane narzędzia ochrony (uchwała krajobrazowa, gminna ewidencja zabytków) tworzą solidną podstawę dla dalszych działań. Kluczowe wyzwania dotyczą poprawy stanu technicznego zabytków, eliminacji błędnych praktyk modernizacyjnych, skuteczniejszego planowania przestrzennego oraz pełniejszego wykorzystania dziedzictwa w strategiach rozwoju miasta.

Działania powinny koncentrować się na rozwijaniu narzędzi zarządzania dziedzictwem, wspieraniu właścicieli zabytków, aktualizacji dokumentacji oraz integracji ochrony zabytków z turystyką, edukacją i rewitalizacją. Ważnym kierunkiem rozwoju pozostaje także wzmocnienie kadr i kompetencji w administracji miejskiej oraz zwiększenie dostępności informacji dla mieszkańców.

Współpraca regionalna, wykorzystanie funduszy zewnętrznych, rozwój partycypacji społecznej oraz wdrażanie cyfrowych narzędzi dokumentacji i promocji dziedzictwa mogą stanowić skuteczną odpowiedź na zidentyfikowane zagrożenia i przyczynić się do trwałego wzmocnienia pozycji dziedzictwa kulturowego jako zasobu rozwojowego miasta Płocka.

6. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE, PRIORYTETY I KIERUNKI DZIAŁAŃ GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Płocka na lata 2026–2029 opiera się na kompleksowej diagnozie stanu dziedzictwa kulturowego, analizie SWOT, obowiązujących dokumentach strategicznych gminy oraz zaleceniach Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Jego celem jest zapewnienie zrównoważonej, systematycznej i skutecznej ochrony oraz zagospodarowania dziedzictwa kulturowego w sposób wzmacniający tożsamość miasta, jego atrakcyjność turystyczną i jakość życia mieszkańców.

Program ma charakter strategiczny i operacyjny. Uwzględnia zarówno potrzeby związane z fizyczną ochroną zabytków (rewaloryzacja, konserwacja, remonty), jak i aspekty społeczne, edukacyjne, planistyczne i zarządcze.

Program przewiduje ścisłą współpracę z właścicielami obiektów zabytkowych, instytucjami kultury, organizacjami pozarządowymi, mieszkańcami oraz instytucjami publicznymi (Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków, Narodowy Instytut Dziedzictwa).

Program został opracowany zgodnie z art. 87 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz z uwzględnieniem Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023–2026.

Na podstawie przeprowadzonej analizy SWOT określono kluczowe priorytety GPOZ:

1. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i poprawa ich stanu technicznego
2. Dokumentacja i monitoring
3. Zrównoważone kształtowanie krajobrazu kulturowego
4. Zintegrowane zarządzanie dziedzictwem
5. Finansowanie ochrony zabytków
6. Integracja polityki remontowej obiektów będących w zasobie gminy z ochroną zabytków
7. Edukacja i promocja dziedzictwa kulturowego
8. Rozwój turystyki kulturowej
9. Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

ZAHAMOWANIE PROCESÓW DEGRADACJI ZABYTKÓW I POPRAWA ICH STANU TECHNICZNEGO
Znaczna część zasobu zabytkowego Płocka, zwłaszcza zabudowa mieszkaniowa i poprzemysłowa z XIX i początku XX wieku, znajduje się w stanie pogarszającym się lub wymagającym pilnych prac remontowo-konserwatorskich. Dotyczy to zarówno obiektów wpisanych do rejestru zabytków, jak i tych ujętych w gminnej ewidencji.
KIERUNKI DZIAŁAŃ
Zintensyfikowanie działań na rzecz kompleksowej rewaloryzacji kamienic przy Starym Rynku poprzez wsparcie prywatnych właścicieli (dotacje miejskie), aby uzupełnić zabudowę, odnowić elewacje i dachy przynajmniej części pierzei oraz przywrócić aktywne, estetyczne partery usługowe.
Współpraca z właścicielami prywatnymi, oferując doradztwo w zakresie uzyskania pozwoleń konserwatorskich i współfinansowania.
Kontynuacja monitoringu inklinometrycznego i umocnienie min. 100 m skarpy w rejonie Wzgórza Tumskiego do 2028 r., z wykorzystaniem Funduszy Europejskich dla Mazowsza (FEM) 2021–2027.
Wspieranie procesów adaptacji zabytków do nowych funkcji.
Wsparcie wspólnot mieszkaniowych w zabytkowym śródmieściu w przygotowywaniu dokumentacji konserwatorskiej i wniosków o dofinansowanie badań i remontów.
Dokumentowanie i modernizacja obiektów użyteczności publicznej (m.in. budynek USC przy ul. Kolegialna 9).
Przeprowadzenie regularnych prac porządkowych na zabytkowych cmentarzach, obejmujących usuwanie roślinności inwazyjnej oraz zabezpieczenie nagrobków. Równolegle wykonanie badań historycznych i inwentaryzacji nagrobków w celu dokumentacji oraz identyfikacji obiektów wymagających pilnej ochrony.

DOKUMENTACJA I MONITORING
Efektywna ochrona dziedzictwa kulturowego wymaga systematycznej aktualizacji wiedzy o stanie zachowania obiektów oraz ich wartości. Priorytet ten zakłada rozwój narzędzi i procedur służących dokumentowaniu oraz monitorowaniu zmian zachodzących w substancji zabytkowej miasta Płocka – zarówno w odniesieniu do obiektów indywidualnych, jak i całych zespołów zabytkowych.
KIERUNKI DZIAŁAŃ
Wykonanie pełnej aktualizacji, następnie wdrożenie systemu cyklicznej aktualizacji GEZ.
Przyjęcie ewidencji zabytków archeologicznych.
Cyfryzacja 100% GEZ i integracja z miejskim geoportalem, z publicznym dostępem do danych (geoportal, fotobaza).
Wdrożenie systemu cyklicznych przeglądów technicznych obiektów zabytkowych należących do UM.
Monitoring zagrożeń – utworzenie systemu oceny stanu zabytków, identyfikacja zagrożonych obiektów, dokumentacja obiektów w złym stanie technicznym oraz propozycje działań naprawczych.
Aktualizację Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla miasta Płocka w kontekście nowych zagrożeń i praktyk.

Opracowanie indywidualnych planów ochrony dla kolejnych budynków wpisanych do rejestru zabytków stanowiących własność miasta.

ZRÓWNOWAŻONE KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU KULTUROWEGO
Ochrona historycznego układu przestrzennego poprzez regulacje planistyczne, kontrolę inwestycji oraz wsparcie działań rewitalizacyjnych.
KIERUNKI DZIAŁAŃ
Krajobraz kulturowy miasta (panorama skarpy) powinien być nadrzędnym kontekstem wszystkich interwencji (integralność układu skarpa – starówka – Wisła).
Uwzględnienie ochrony zabytków w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.
Nowe i aktualizowane MPZP powinny uwzględniać obowiązywanie uchwały krajobrazowej (poprzez odesłania i spójność ustaleń) oraz brać pod uwagę miejskie wytyczne dot. małej architektury. Plany nie będą regulować kwestii objętych uchwałą, lecz ich zgodność ułatwi egzekwowanie ładu przestrzennego i estetyki w ścisłym centrum.
Wzmocnienie egzekwowania uchwały krajobrazowej w zakresie reklam poprzez prowadzenie postępowań karnych w stosunku do nośników reklamowych niezgodnych z uchwałą krajobrazową.
Podjęcie działań zmierzających do wdrożenia stref uspokojonego ruchu w centrum, ograniczając presję samochodową i poprawiając ekspozycję zabytków.
Przeprowadzenie szczegółowych analiz historycznych i przestrzennych w celu identyfikacji zdegradowanego krajobrazu.
Konsultacje społeczne dotyczące projektów ingerujących w krajobraz kulturowy.

ZINTEGROWANE ZARZĄDZANIE DZIEDZICTWEM
Skuteczna ochrona i wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego wymaga spójnych działań wielu podmiotów – samorządu, instytucji publicznych, właścicieli obiektów, organizacji społecznych oraz mieszkańców. Priorytet ten zakłada rozwój mechanizmów koordynacji i współpracy między wszystkimi uczestnikami procesu zarządzania dziedzictwem, z uwzględnieniem powiązań z planowaniem przestrzennym, rewitalizacją, polityką mieszkaniową i turystyką.
KIERUNKI DZIAŁAŃ
Współpraca ze służbami konserwatorskimi oraz Narodowym Instytutem Dziedzictwa w zakresie monitorowania zagrożeń.
Tworzenie programów partnerskich związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego z organizacjami pozarządowymi i instytucjami naukowymi.
Współpraca z instytucjami kultury i przedsiębiorcami w celu tworzenia estetycznych, historycznie uzasadnionych rozwiązań wizualnych dla przestrzeni handlowo-usługowych w zabytkowym centrum miasta.
Prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych związanych z ochroną zabytków, skierowanych do właścicieli i najemców lokali użytkowych na obszarach objętych ochroną konserwatorską.
Promowanie dobrych praktyk w zakresie zabezpieczenia zabytków ruchomych oraz dokumentacji konserwatorskiej, jako podstawy dla działań ratowniczych.

FINANSOWANIE OCHRONY ZABYTKÓW
Pozyskiwanie środków z funduszy krajowych, unijnych oraz mechanizmów wsparcia dla właścicieli prywatnych obiektów zabytkowych.
KIERUNKI DZIAŁAŃ
Utrzymanie i zwiększenie puli miejskich dotacji „zabytkowych" na wsparcie celowe dla właścicieli i zarządców zabytków wpisanych do rejestru i ujętych w ewidencji zabytków oraz ich integracja z programami zewnętrznymi.
Aktywne pozyskiwanie funduszy krajowych i unijnych na ochronę zabytków.
Partnerstwa publiczno-prywatne – zachęcanie do współpracy inwestorów, przedsiębiorców i organizacji pozarządowych.

INTEGRACJA POLITYKI REMONTOWEJ OBIEKTÓW BĘDĄCYCH W ZASOBIE GMINY Z OCHRONĄ ZABYTKÓW
W zasobie Gminy Płock znajduje się część historycznej zabudowy miasta – w tym obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków i położone w granicach zabytkowego układu urbanistycznego centrum. Priorytet ten zakłada powiązanie polityki gospodarowania mieszkaniowym zasobem komunalnym z wymogami ochrony dziedzictwa kulturowego. Rewaloryzacja prowadzi do aktywnego wykorzystania obiektów (kultura, mieszkalnictwo, turystyka).
KIERUNKI DZIAŁAŃ
Włączenie obiektów zabytkowych (ujętych w GEZ i rejestrze zabytków) będących w zasobie Gminy Płock do aktualnych i przyszłych programów gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy - rozpoczęcie od 2026 r.
Organizowanie szkolenia dla administratorów budynków komunalnych w zakresie ochrony zabytków.
Zobowiązanie jednostek organizacyjnych gminy do uwzględniania ochrony zabytkowego charakteru obiektów w procesach planowania remontów, termomodernizacji, wymiany stolarki i innych działań budowlanych.
Zachęcanie wspólnot mieszkaniowych z udziałem Gminy do planowania etapowych remontów z uwzględnieniem zaleceń konserwatorskich – poprzez doradztwo, wzory dokumentacji, pomoc przy składaniu wniosków dotacyjnych.

EDUKACJA I PROMOCJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO
Podnoszenie świadomości mieszkańców poprzez programy edukacyjne, warsztaty, konferencje oraz publikacje popularyzujące lokalne dziedzictwo.
KIERUNKI DZIAŁAŃ
Publikacje i wydarzenia promujące historię miasta, w tym organizacja seminariów, prelekcji i konferencji.
Współpraca z placówkami edukacyjnymi w celu wprowadzenia prelekcji na temat ochrony zabytków.
Współpraca z organizacjami turystycznymi oraz instytucjami związanymi z opieką i promocją dziedzictwa kulturowego w zakresie inicjowania i organizacji obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa na terenie miasta.
Promocja lokalnego dziedzictwa poprzez m.in. publikację interaktywnych map zabytków,

materiałów promocyjnych i aplikacji mobilnej.
Sukcesywne oznakowanie obiektów wpisanych do rejestru znakiem niebieskiej tarczy.

ROZWÓJ TURYSTYKI KULTUROWEJ
Tworzenie lokalnych szlaków historycznych, oznakowanie zabytków, organizowanie wydarzeń promujących historię i kulturę regionu.
KIERUNKI DZIAŁAŃ
Tworzenie strategii rozwoju turystyki kulturowej z uwzględnieniem lokalnego dziedzictwa.
Wykorzystanie obiektów zabytkowych w ofercie turystycznej miasta.
Tworzenie nowych narracji dziedzictwa (szlaki, aplikacje mobilne).
Rozwój wydarzeń w przestrzeniach zabytkowych (wystawy, festiwale).
Współpraca z organizacjami turystycznymi w zakresie promocji miasta.
Organizowanie wydarzeń kulturalnych podkreślających walory historyczne miasta.
W ramach organizacji imprez i wydarzeń kulturalnych warto kultywować pamięć o wielokulturowej tradycji Płocka.
Opracowanie i oznakowanie nowych szlaków turystycznych (np. szlak płockiej secesji i modernizmu, szlak dziedzictwa religijnego bądź szlaki dla dzieci wzorem innych miast: Łódź, Cieszyn).
Wdrożenie crowdfundingu na projekty ratunkowe (np. obiekty poprzemysłowe) we współpracy z NGO.

OCHRONA NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO
Dziedzictwo niematerialne Płocka stanowi wyjątkowy zasób kulturowy, zakorzeniony w historii Mazowsza. Ochrona tego dziedzictwa wymaga działań, które wykraczają poza fizyczną konserwację – opiera się na wspieraniu społecznych nośników tradycji, dokumentowaniu przekazów, ich popularyzacji oraz tworzeniu warunków dla ich współczesnego funkcjonowania.
KIERUNKI DZIAŁAŃ
Stała inwentaryzacja przejawów dziedzictwa niematerialnego w oparciu o współpracę z depozytariuszami (rzemieślnicy, zespoły folklorystyczne, twórcy ludowi, środowiska regionalne).
Rozszerzenie dokumentacji audiowizualnej lokalnych tradycji i przekazów ustnych (legendy, pieśni, język) we współpracy z miejskimi instytucjami kultury.
Organizacja wydarzeń dedykowanych niematerialnemu dziedzictwu w przestrzeniach zabytkowych: jarmarki rzemiosła, święta tradycji, pokazy, inscenizacje obrzędów.
Utrwalenie dorobku środowisk twórczych poprzez archiwizację i upowszechnianie ich dorobku.
Stworzenie lokalnego systemu mentorów i „ambasadorów dziedzictwa” – osób przekazujących wiedzę i umiejętności, np. w rzemiośle, muzyce.

Gminny program opieki nad zabytkami dla miasta Płocka na lata 2026–2029 integruje działania ratunkowe, zarządzanie dziedzictwem i promocję kulturową, odpowiadając na wyzwania zidentyfikowane w analizie SWOT (np. degradacja zabytków, osuwiska skarpy). Wykorzystuje możliwości, takie jak fundusze zewnętrzne (FEM, MKiDN, EOG), współpraca regionalna (np. Szlak Książąt Mazowieckich) i cyfryzacja, dla zrównoważonego rozwoju. Program wspiera tożsamość Płocka jako historycznego ośrodka Mazowsza, angażując społeczność poprzez edukację, wolontariat i kampanie. Systematyczny monitoring z mierzalnymi wskaźnikami zapewni dostosowanie działań do potrzeb miasta, wzmacniając dziedzictwo jako zasób rozwojowy.

Realizacja priorytetów i kierunków ujętych w tabelach pozwoli wykorzystać atuty Płocka (krajobraz skarpy, różnorodny zasób, ugruntowane narzędzia ochrony) i jednocześnie zredukować zdiagnozowane ryzyka (stan techniczny, luka planistyczna). Program wpisuje się w założenia Krajowego programu opieki nad zabytkami, odpowiada na potrzeby mieszkańców oraz wykorzystuje możliwości finansowe i partnerskie otwarte do 2029 r.

7. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja Gminnego programu opieki nad zabytkami miasta Płocka na lata 2026-2029 wymaga zastosowania skutecznych narzędzi prawnych, organizacyjnych, finansowych, planistycznych i edukacyjnych, zapewniających kompleksowe i długofalowe działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego. Program opiera się na współpracy pomiędzy samorządem, instytucjami państwowymi, organizacjami pozarządowymi oraz właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych.

Struktura zarządzania:

1. Rada Miejska Płocka – uchwala Program i przyjmuje sprawozdania z jego realizacji co dwa lata.
2. Prezydent Miasta Płocka – odpowiada za przygotowanie, nadzór i koordynację wdrażania Programu.
3. Urząd Miasta Płocka oraz jednostki organizacyjne – odpowiada za realizację działań operacyjnych oraz współpracę z partnerami zewnętrznymi.

Instrumenty realizacji:

A. Ścisła współpraca samorządu z instytucjami i społecznością lokalną. Efektywna realizacja Programu wymaga aktywnego zaangażowania wszystkich podmiotów odpowiedzialnych za ochronę zabytków:

- Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Warszawie – Delegatura w Płocku,
- Narodowy Instytut Dziedzictwa,
- Instytucje kultury (Muzeum Mazowieckie, Muzeum Diecezjalne, Muzeum Szkolne w Liceum im. Marszałka Stanisława Małachowskiego, Płocka Galeria Sztuki),
- Organizacje pozarządowe i stowarzyszenia regionalne działające na rzecz dziedzictwa kulturowego,
- Parafie i wspólnoty religijne.

B. Narzędzia prawne i planistyczne:

- Uwzględnienie ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnych aktach prawnych, w tym w Miejscowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego (MPZP),
- Uchwała krajobrazowa dotycząca zasad lokalizacji tablic i urządzeń reklamowych, obiektów małej architektury i ogrodzeń,
- Gminna ewidencja zabytków – podstawa oceny i planowania ochrony,
- Kontrola inwestycji budowlanych, aby nie naruszały wartości historycznych i krajobrazowych,
- Rozszerzenie porozumienia z WKZ (na mocy art. 96 ustawy o ochronie zabytków) w celu uproszczenia procedur uzgadniania.

C. Instrumenty finansowe:

- Dotacje z budżetu Miasta dla właścicieli obiektów zabytkowych (na dokumentację i prace remontowo-konserwatorskie),
- Środki zewnętrzne: fundusze unijne (m.in. FEnIKS), programy MKiDN, BGK, Fundusz Ochrony Zabytków,
- Wsparcie ze środków budżetu obywatelskiego.

D. Instrumenty zarządcze i edukacyjne:

- Cyfrowy system zarządzania dziedzictwem (GIS, baza GEZ, monitoring stanu technicznego obiektów),
- Edukacja i promocja dziedzictwa: murale, wystawy, seminaria, publikacje,
- Projekty edukacyjne i popularyzatorskie realizowane we współpracy z instytucjami kultury i szkołami.

E. Pozyskiwanie środków zewnętrznych:

- Fundusze UE i krajowe (w tym RPO, FEnIKS, KPO),
- Finansowanie partnerskie: programy grantowe, fundacje prywatne.

System monitoringu i ewaluacji

1. Sprawozdawczość dwuletnia:
   - Prezydent Miasta Płocka sporządza i przedkłada Radzie Miasta raport z realizacji Programu.
2. Monitoring stanu obiektów zabytkowych:

- Prowadzenie systematycznych inspekcji technicznych obiektów wpisanych do GEZ,
- Wdrażanie systemu oceny ryzyka dla obiektów zagrożonych degradacją,
- Dokumentacja fotograficzna i opisowa zmian w substancji zabytkowej.

3. Ocena skuteczności działań:
   - Raporty monitoringowe uwzględniające zakres podjętych prac konserwatorskich, skalę wsparcia finansowego oraz efekty edukacyjne i promocyjne,
   - Analiza efektywności pozyskiwania funduszy – monitoring środków uzyskanych z zewnętrznych źródeł finansowania.
4. Aktualizacja Programu:
   - Nowa edycja opracowywana po upływie 4 lat – z wykorzystaniem wyników monitoringu,
   - Na podstawie wyników ewaluacji i zgłoszonych uwag możliwe będzie dostosowanie priorytetów i narzędzi ochrony zabytków do nowych wyzwań.

Instrumentarium realizacji Programu opiera się na kompleksowych narzędziach zarządzania, finansowania i monitorowania ochrony zabytków. Kluczowe znaczenie mają:

- Zapewnienie stabilnych źródeł finansowania ochrony zabytków, w tym funduszy krajowych i unijnych,
- Ścisła współpraca samorządu z instytucjami kultury i społecznością lokalną,
- Regularna kontrola stanu zabytków oraz ich systematyczna dokumentacja,
- Mechanizmy oceny skuteczności działań i możliwość aktualizacji Programu.

Wdrożenie powyższego instrumentarium umożliwi skuteczną i spójną realizację celów Gminnego programu opieki nad zabytkami, zapewniając odpowiedzialne zarządzanie dziedzictwem Płocka i jego trwałą ochronę.

8. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ocena realizacji programu opiera się na systematycznym monitoringu, ewaluacji efektywności działań oraz sprawozdawczości co dwa lata. System oceny ma na celu zapewnienie przejrzystości wdrażania programu, weryfikację zgodności z przyjętymi priorytetami (takimi jak zahamowanie degradacji zabytków, dokumentacja i monitoring, edukacja czy ochrona niematerialnego dziedzictwa) oraz dostosowanie działań do zmieniających się uwarunkowań prawnych, społecznych i gospodarczych. Najlepszym rozwiązaniem jest stosowanie mierzalnych wskaźników, które pozwalają na obiektywną ocenę postępów.

Sprawozdanie obejmuje:

- Ocenę wykonania założonych priorytetów i kierunków działań, z uwzględnieniem ich zgodności z krajowymi i regionalnymi strategiami ochrony zabytków.
- Stopień realizacji zadań, w tym analizę efektywności (np. wpływ na stan zachowania zabytków, zaangażowanie społeczności lokalnej).
- Skalę wykorzystania środków finansowych, w tym wartość wydatków budżetu gminy na ochronę dziedzictwa.
- Ocenę efektywności narzędzi organizacyjnych, prawnych, finansowych i edukacyjnych.

Metody opracowania sprawozdania Sprawozdanie jest sporządzane na podstawie powtarzalnych metod zbierania i analizy danych, zintegrowanych z monitoringiem ciągłym. Dane pochodzą z jednostek organizacyjnych Urzędu Miasta:

A. Zestawienie działań zrealizowanych przez komórki organizacyjne Urzędu Miejskiego

- Każdy wydział (np. Inwestycji i Remontów, Kultury, Funduszy Europejskich) przekazuje dane o zadaniach w odniesieniu do priorytetów.
- Zestawienia zawierają: nazwę działania, lokalizację, daty realizacji, koszt, źródła finansowania oraz wpływ na priorytety (np. liczba zrewaloryzowanych obiektów w ramach zahamowania degradacji).

B. Zestawienie dotacji udzielonych przez Gminę

- Zbierane dane: liczba wniosków, pozytywnie rozpatrzonych, wysokość środków, rodzaj prac (remont, konserwacja, dokumentacja), adresy obiektów.
- Wykaz obiektów objętych wsparciem, z oceną zgodności z priorytetami (np. priorytet finansowania ochrony zabytków).

C. Monitoring aktualizacji gminnej ewidencji zabytków (GEZ)

- Weryfikacja liczby zaktualizowanych kart GEZ, nowych wniosków o wpis do rejestru lub GEZ.
- Poziom cyfryzacji GEZ (wykorzystane narzędzia, liczba zdigitalizowanych obiektów itp.)
- Wskazanie działań dokumentacyjnych (fotograficznych, inwentaryzacyjnych), zgodnych z priorytetem dokumentacji i monitoringu.

D. Monitoring stanu technicznego zabytków

- Zestawienie obiektów objętych inspekcją.
- Informacje o obiektach zagrożonych, pilnych interwencjach, postępowaniach konserwatorskich, z naciskiem na priorytet zahamowania degradacji.

E. Ewidencja działań edukacyjnych, promocyjnych i badawczych

- Liczba wydarzeń (wystawy, warsztaty, spacery, konferencje).
- Opis kampanii, z oceną wpływu na priorytety edukacji, promocji dziedzictwa i rozwoju turystyki kulturowej.

F. Zestawienie pozyskanych środków zewnętrznych

- Wartość i źródła dotacji (MKiDN, FEnIKS, EOG), liczba projektów.
- Analiza efektywności w kontekście priorytetu finansowania.

G. Monitoring niematerialnego dziedzictwa

- Liczba inwentaryzacji tradycji, wydarzeń promujących (np. jarmarki rzemiosła), z oceną zgodności z priorytetem ochrony niematerialnego dziedzictwa.

Wskaźniki mierzalne

Wskaźniki powinny być obiektywne i powiązane z priorytetami. Poniższa tabela przedstawia przykłady wskaźników dostosowanych do przyjętych priorytetów GPOZ:

Priorytet	Przykładowe wskaźniki mierzalne
1. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i poprawa ich stanu technicznego	Liczba obiektów, które otrzymały dotację i zrealizowały prace (rok do roku).
2. Dokumentacja i monitoring	Liczba zaktualizowanych kart GEZ oraz nowych kart GEZ. Liczba wykonanych inspekcji technicznych/ekspertyz oraz liczba zaleceń pokontrolnych przekazanych właścicielom.
3. Zrównoważone kształtowanie krajobrazu kulturowego	Liczba nośników usuniętych lub dostosowanych do uchwały krajobrazowej po interwencji ze strony UMP. Liczba uzgodnień konserwatorskich na szyldy/nośniki w strefach historycznych (rok do roku).
4. Zintegrowane zarządzanie dziedzictwem	Liczba zawartych porozumień/partnerstw (MWKZ, NGO, instytucje kultury, uczelnie).
5. Finansowanie ochrony zabytków	Wartość wydatków budżetu gminy na ochronę zabytków (PLN/rok). Wartość pozyskanych środków zewnętrznych (FEM/ UE, MKiDN, MWKZ, Sejmik, RPOZ/BGK). Liczba złożonych i pozytywnie rozpatrzonych wniosków dotacyjnych (w zakresie dotacji gminnych).
6. Integracja polityki remontowej obiektów w zasobie gminy z ochroną zabytków	Liczba remontów w obiektach komunalnych z uzgodnieniem MWKZ i/lub zgodnych z zaleceniami. Liczba audytów technicznych/programów prac sporządzonych dla zasobu gminnego (rocznie). Liczba wspólnot z udziałem gminy, które otrzymały dofinansowanie (liczba).
7. Edukacja i promocja dziedzictwa kulturowego	Liczba wydarzeń edukacyjnych (warsztaty, spacery, konferencje) oraz łączna frekwencja. Liczba obiektów oznakowanych (tablice/informacja cyfrowa/QR).

	Liczba publikacji/ materiałów (druk/online) udostępnionych mieszkańcom.
8. Rozwój turystyki kulturowej	Liczba nowych lub zaktualizowanych produktów (szlaki, trasy tematyczne, questy). Liczba wydarzeń w przestrzeniach zabytkowych oraz frekwencja. Liczba partnerstw turystycznych (np. z PLOT) przy wspólnych produktach.
9. Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego	Liczba udokumentowanych elementów (nagrania, wywiady, inwentaryzacje) w miejskim repozytorium. Liczba wydarzeń promujących tradycje (jarmarki, inscenizacje) oraz frekwencja. Liczba grantów/projektów dotyczących dziedzictwa niematerialnego (zrealizowanych w roku).

Procedura sporządzenia sprawozdania:

1. BMKZ w UM występuje do jednostek miejskich o dane za okres dwuletni (z użyciem standardowych formularzy).
2. Jednostki przekazują zestawienia w ciągu 30 dni.
3. Sporządzane jest syntetyczne sprawozdanie, uwzględniające analizę wskaźników i efektywności.
4. Sprawozdanie przedstawiane jest Prezydentowi Miasta i Radzie Miasta.

Możliwość aktualizacji Programu

Na podstawie sprawozdań i ewaluacji (co 2 lata) oraz pełnej oceny co 4 lata, program może być aktualizowany. Zalecane jest uwzględnienie nowych uwarunkowań (prawne, klimatyczne, społeczne), np. poprzez zmianę wykazu obiektów strategicznych, listy priorytetów, harmonogramu czy wskaźników. Aktualizacja zapewnia ciągłość i dostosowanie do priorytetów krajowych (np. Krajowy Program Ochrony Zabytków).

9. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

9.1. DOTACJE I FINANSOWANIE ZE ŚRODKÓW KRAJOWYCH

1. Dotacje z budżetu miasta Płocka

Jednym z podstawowych i systematycznie stosowanych źródeł finansowania działań związanych z ochroną zabytków na terenie miasta są środki pochodzące z budżetu miasta Płocka. Corocznie Rada Miasta uchwala pulę środków przeznaczoną na dotacje celowe.
Zakres wsparcia obejmuje „nakłady konieczne" w rozumieniu art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w szczególności:

- prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach nieruchomych,
- sporządzenie dokumentacji technicznej, konserwatorskiej i historycznej,
- działania mające na celu zabezpieczenie zabytku w stanie zagrożenia,
- opracowanie ekspertyz, badań i inwentaryzacji poprzedzających prace budowlane.

Dotacje te stanowią ważny instrument wspierający właścicieli w działaniach konserwatorskich, a zarazem mechanizm mobilizujący do zachowania oryginalnej substancji zabytkowej. Nabór prowadzony jest zazwyczaj raz w roku, a wnioski poddawane są ocenie pod względem formalnym i merytorycznym (w tym znaczenia obiektu, zakresu prac, stanu technicznego, kompletności dokumentacji).

W latach poprzednich środki te umożliwiły przeprowadzenie prac remontowo-konserwatorskich m.in. przy budynkach sakralnych i ich wyposażaniu, elewacjach kamienic, odtworzeniu stolarki zabytkowej oraz m.in. remontach dachów. Program oparty na gminnych dotacjach stanowi fundament polityki wspierania ochrony lokalnego dziedzictwa w Płocku.

2. Dotacje Samorządu Województwa Mazowieckiego

Program „Mazowsze dla Zabytków" to inicjatywa Samorządu Województwa Mazowieckiego wspierająca prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na terenie województwa

mazowieckiego. Jest to istotne źródło finansowania, z którego mogą korzystać właściciele i zarządcy zabytków.

Dotacje mogą obejmować prace konserwatorskie, restauratorskie oraz roboty budowlane, które przyczyniają się do ochrony i zachowania substancji zabytkowej.

Wsparcie dotyczy wyłącznie obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Zadania muszą być realizowane w roku budżetowym, na który została przyznana dotacja.

Maksymalna wysokość dotacji jest ustalana corocznie w zależności od dostępnych środków budżetowych.

3. Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Właściciele zabytków wpisanych do rejestru zabytków mogą ubiegać się o dofinansowanie z budżetu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Zasady udzielania wsparcia:

- Dotacja może wynosić do 50% nakładów koniecznych, a w szczególnych przypadkach nawet 100%.
- Refundacja kosztów poniesionych w okresie do trzech lat wstecz.
- Dotacje mogą obejmować konserwację, remonty, badania architektoniczne, modernizację instalacji i prace zabezpieczające.

4. Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN)

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego na 2025 r. ogłosiło szereg programów mających na celu wspieranie i rozwój różnych obszarów kultury w Polsce. Poniżej przedstawiono krótką charakterystykę wybranych programów, które mogą być istotne dla miasta Płocka:

1. Ochrona zabytków: Program ten ma na celu zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Dofinansowanie dotyczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków.

2. Kultura ludowa i tradycyjna: Celem programu jest wspieranie zjawisk związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, ich transformacjami oraz współczesnymi kontekstami. Dotacje przeznaczone są na działania edukacyjne, warsztaty, kursy, seminaria oraz popularyzację unikalnych elementów kultur tradycyjnych.
3. Kultura cyfrowa: Program ten ma na celu zwiększenie liczby dostępnych zasobów dziedzictwa kulturowego w formie cyfrowej oraz umożliwienie ich ponownego wykorzystania. W ramach programu można realizować zadania dotyczące cyfryzacji dziedzictwa kulturowego, obejmujące digitalizację i udostępnianie w Internecie zasobów muzealnych, bibliotecznych, audiowizualnych, zabytkowych oraz archiwalnych.
4. Infrastruktura domów kultury: Celem programu jest zapewnienie optymalnych warunków dla działalności domów i ośrodków kultury oraz centrów kultury i sztuki w zakresie edukacji kulturalnej i animacji kultury poprzez modernizację i rozbudowę ich infrastruktury.
5. Edukacja kulturalna: Program wspiera projekty z zakresu edukacji kulturalnej, mające na celu rozwijanie kompetencji kulturowych i kreatywnych różnych grup społecznych, w tym dzieci i młodzieży.
6. Partnerstwo dla książki: Celem programu jest wspieranie przedsięwzięć promujących czytelnictwo oraz rozwijających kompetencje czytelnicze w społeczeństwie.
7. Infrastruktura kultury: Program ma na celu wsparcie inwestycji w infrastrukturę kultury, w tym modernizację i rozbudowę obiektów służących działalności kulturalnej.

Dla miasta Płocka szczególnie istotne mogą być programy „Ochrona zabytków" oraz „Kultura cyfrowa", które bezpośrednio wspierają działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego oraz cyfryzacją zasobów kulturowych. Wnioski do ogłoszonych programów można składać elektronicznie za pośrednictwem Systemu Obsługi Programów MKiDN (SOP).

5. Rządowy Program Odbudowy Zabytków

Program był kierowany bezpośrednio do jednostek samorządu terytorialnego (JST), a za ich pośrednictwem także do innych podmiotów zobowiązanych do opieki nad zabytkami. Dofinansowanie przyznawano na zadania inwestycyjne w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami: na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane prowadzone przez JST albo na udzielenie przez JST dotacji na takie prace.

Poziom dofinansowania wynosił maksymalnie 98% wartości inwestycji (wkład własny min. 2%). Wnioski składano w aplikacji BGK „Polski Ład" w trzech kategoriach kwotowych:

- do 150 000 zł,
- do 500 000 zł,
- do 3 500 000 zł.

W ramach RPOZ przeprowadzono dwie edycje; brak informacji o kolejnych naborach.

6. Fundusz Kościelny

Dotacje przeznaczone na prace konserwatorskie przy zabytkowych kościołach i kaplicach. Możliwe wsparcie na remont dachów, osuszanie, konserwację polichromii i wyposażenia wnętrz.

9.2. ŚRODKI EUROPEJSKIE I FUNDUSZE ZEWNĘTRZNE

Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FEnIKS) - Priorytet VII „Kultura”

W ramach tego priorytetu, będą wspierane inwestycje w celu wzmocnienia wpływu kultury i zrównoważonej turystyki na rozwój gospodarczy, włączenie społeczne i innowacje społeczne.

Osiągnięcie tego celu zostanie zapewnione poprzez ukierunkowane wsparcie w dwóch obszarach:

- Obszar 1: Rozwój infrastruktury kultury (zabytkowej i niezabytkowej):
- Obszar 2: Ochrona i podniesienie atrakcyjności turystycznej obiektów dziedzictwa kulturowego.

Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG)

Wsparcie na ochronę dziedzictwa kulturowego, finansowane przez kraje EOG.
Priorytety:

- Renowacja obiektów zabytkowych,
- Digitalizacja dziedzictwa kulturowego,
- Edukacja i promocja lokalnej historii.

9.3. PARTNERSTWA PUBLICZNO-PRYWATNE I INICJATYWY LOKALNE

1. Partnerstwa publiczno-prywatne (PPP)
    - Współpraca samorządu z podmiotami prywatnymi w celu rewitalizacji zabytków,
    - Możliwość udostępniania zabytków na potrzeby usług turystycznych i kulturalnych.
2. Lokalne zbiórki i crowdfunding
    - Możliwość organizowania zbiórek publicznych na rzecz ratowania lokalnych zabytków,
    - Kampanie społeczne w mediach internetowych i lokalnych.
3. Fundusze od organizacji pozarządowych
    - Stowarzyszenia i fundacje wspierające ochronę dziedzictwa mogą oferować dofinansowania lub granty.

10. PODSUMOWANIE

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Płocka na lata 2026-2029 stanowi strategiczną odpowiedź samorządu na wyzwania związane z ochroną, zachowaniem i zarządzaniem unikalnym dziedzictwem kulturowym miasta. Opierając się na dogłębnej diagnozie stanu zabytków, analizie szans i zagrożeń, a także aktualnych priorytetach krajowej i regionalnej polityki ochrony dziedzictwa, Program wyznacza kierunki działań służące nie tylko ratowaniu obiektów historycznych, ale też ich twórczemu wykorzystaniu w procesie rozwoju miasta.

Płock, jako miejsce o wielowiekowej tradycji i żywej tożsamości kulturowej, wymaga skoordynowanej polityki zarządzania dziedzictwem, która uwzględni zarówno zabytki nieruchome, jak i bogactwo dziedzictwa niematerialnego. Program integruje działania konserwatorskie z polityką mieszkaniową, edukacyjną, turystyczną, klimatyczną i rewitalizacyjną, czyniąc z ochrony zabytków realne narzędzie rozwoju lokalnego.

Szczególny nacisk położono na zahamowanie degradacji technicznej, rozwój dokumentacji i monitoringu, wzmacnianie kompetencji zarządczych miasta, a także promocję i upowszechnianie wiedzy o lokalnych wartościach kulturowych. Silną stroną Programu jest także jego wymiar partycypacyjny – otwarcie na współpracę z organizacjami społecznymi, a także systematyczne angażowanie mieszkańców.

Program nie tylko chroni przeszłość, ale także buduje przyszłość. Zabytki i tradycje Płocka nie są w nim postrzegane jako przeszkoda dla rozwoju, lecz jako zasób i fundament lokalnej tożsamości, kreatywności i gospodarki. Dzięki wdrożeniu zaplanowanych działań Płock może nie tylko skuteczniej chronić swoje dziedzictwo, ale także uczynić z niego narzędzie integracji społecznej, innowacji i atrakcyjności przestrzeni miejskiej.

11. ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1 – Gminna ewidencja zabytków nieruchomych.

Załącznik nr 2 – Stanowiska archeologiczne wskazane do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków archeologicznych.

Załącznik nr 3 – Dokumentacja fotograficzna.

OCHRONA ZABYTKÓW
KRESY

Ochrona Zabytków KRESY
tel. 667 334 931
mail: info@ochronazabytkow.pl
www.ochronazabytkow.pl

MIASTO PŁOCK

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2026-2029

ZAŁĄCZNIKI

SPIS TREŚCI

ZAŁĄCZNIK NR 1 - GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH MIASTA PŁOCKA …….3

ZAŁĄCZNIK NR 2 - STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE WSKAZANE DO UJĘCIA W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH MIASTA PŁOCKA ……25

ZAŁĄCZNIK NR 3 – ZABYTKI NIERUCHOME – ILUSTRACJE ……..39

ZAŁĄCZNIK NR 1 - GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH MIASTA PŁOCKA

Lp.	Nazwa zabytku	Adres / Lokalizacja	Forma Ochrony	Uwagi
1	Dom i oficyna	ul. 1-go Maja 1a	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
2	Dom i oficyna	ul. 1-go Maja 1 (dom) i 1b (oficyna)	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
3	Dom	ul. 1-go Maja 2	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
4	Oficyna	ul. 1-go Maja 3/5	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
5	Dawny dom, późń. Komenda Policji	ul. 1-go Maja 3/5 i 5	wpis do rej. zabytków nr 467 z 2.11.1978	
6	Dom	ul. 1-go Maja 4	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
7	Poczta	ul. 1-go Maja 7	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
8	Zespół 4 budynków	ul. 1-go Maja 9	wpis do rej. zabytków nr 414 z 12.01.1977	
9	Dawny budynek monopolu, ob. szkoła podstawowa	ul. 1-go Maja 11	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
10	Liceum im. Władysława Jagiełły	ul. 3-go Maja 4	wpis do rej. zabytków nr 602 z 29.12.1988	
11	Dawny „Hotel Poznański”	ul. Bielska 1	wpis do rej. zabytków nr 106/516/62 W z 28.03.1962	
12	Dom	ul. Bielska 3	wpis do rej. zabytków nr 183/1270 W z 22.05.1975	
13	Dom	ul. Bielska 5	wpis do rej. zabytków nr 184/1271 W z 22.05.1975	
14	Dom	ul. Bielska 7	wpis do rej. zabytków nr 586 z 22.03.1988	
15	Dom	ul. Bielska 9	wpis do rej. zabytków nr 185/1272 W z 22.05.1975	
16	Dom	ul. Bielska 11	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	

Lp.	Nazwa zabytku	Adres / Lokalizacja	Forma Ochrony	Uwagi
17	Dom	ul. Bielska 12	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
18	Mur kazimierzowski	ul. Bielska 13	wpis do rej. zabytków nr 53/184/59 W z 16.11.1959	
19	Dom i dwie oficyny	ul. Bielska 14	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	Obiekt (dwie oficyny) planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
20	Dom	ul. Bielska 17	wpis do rej. zabytków nr 186/1273 W z 22.05.1975	
21	Dom	ul. Bielska 23	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
22	Dom	ul. Bielska 25	wpis do rej. zabytków nr 182/1269 W z 22.05.1975	
23	Dom	ul. Bielska 27	chroniony na podstawie ustaleń w m.p.z.p.	
24	Dom	ul. Bielska 35	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	Obiekt planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
25	Dom	ul. Bielska 33	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
26	Młyn parowy	ul. Bielska 45	- chroniony na podstawie ustaleń w m.p.z.p.	
27	Park podworski	ul. Browarna (Ciechomice)	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
28	Dwór oraz oficyna wraz z otaczającym drzewostanem	ul. Browarna (Ciechomice)	wpis do rej. zabytków nr 84/416/62 W z 22.03.1962	
29	Pozostałości zespołu klasztornego Norbertanek	Pl. Dąbrowskiego 2	stanowią element zespołu urban.-archit. wpisanego do rej. zabytków	
30	Budynek Płockiej Drukarni Akcydensowej, d. Drukarni Braci Detrychów	Pl. Dąbrowskiego 2 B	wpis do rej. zabytków nr 651 z 30.05.1996	
31	Kościół p.w. św. Benedykta wraz z otoczeniem w promieniu 100 m	ul. Dobrzykowska 2 (Radziwie)	wpis do rej. zabytków nr 515 z 18.06.1979	
32	Dom	ul. Gradowskiego 12	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
33	Willa „Soplica”	ul. Głowackiego	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
34	Dwór wraz z zabudową gospodarczą i starodrzewem	ul. Góry (Ciechomice)	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
35	Dom	ul. Grodzka 1	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
36	Dom	ul. Grodzka 2a	wpis do rej. zabytków nr 54/185/59 z 16.11.1959	

Lp.	Nazwa zabytku	Adres / Lokalizacja	Forma Ochrony	Uwagi
37	Dom	ul. Grodzka 4	wpis do rej. zabytków nr 213/1300 W z 22.05.1975	
38	Dom i trzy oficyny	ul. Grodzka 5	wpis do rej. zabytków nr A-1007 z 2.02.2011	
39	Dom	ul. Grodzka 7	wpis do rej. zabytków nr 638 z 29.03.1993	
40	Dom (w rejestrze zabytków jedynie ściana frontowa domu mieszkalnego)	ul. Grodzka 8	wpis do rej. zabytków nr A-1465 z 19.11.2018	
41	Dwie oficyny	ul. Grodzka 8	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	Obiekty planowane do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
42	Dom	ul. Grodzka 9	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
43	Dom	ul. Grodzka 10	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
44	Dom z oficynami	ul. Grodzka 11	wpis do rej. zabytków nr 643 z 25.11.1993	
45	Dom	ul. Grodzka 12	wpis do rej. zabytków nr 215/1304 W z 22.05.1975	
46	Dom	ul. Grodzka 13	wpis do rej. zabytków nr 107/517/62 z 28.03.1962	
47	Dwie oficyny	ul. Grodzka 13	stanowią element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
48	Dom	ul. Grodzka 14	wpis do rej. zabytków nr 216/1305 W z 22.05.1975	
49	Dom	ul. Grodzka 15	wpis do rej. zabytków nr 217/1306 W z 22.05.1975	
50	Oficyny	ul. Grodzka 15	wpis do rej. zabytków nr 654 z 12.11.1997	
51	Dom	ul. Grodzka 16	wpis do rej. zabytków nr 218/1307 W z 22.05.1975	
52	Dom	ul. Grodzka 17	wpis do rej. zabytków nr 219/1308 W z 22.05.1975	
53	Oficyna	ul. Grodzka 17	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
54	Dawny budynek Urzędu Gminy, ob. o funkcjach opiekuńczo – wychowawczych dla dzieci i młodzieży	ul. Harcerska 91 (Borowiczki)	chroniony na podstawie ustaleń w m.p.z.p.	
55	willa	ul. Jachowicza 14	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	

Lp.	Nazwa zabytku	Adres / Lokalizacja	Forma Ochrony	Uwagi
56	zespół szkoły powszechnej: szkoła, sala gimnastyczna	ul. Jachowicza 20	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
57	dom	ul. Jachowicza 26	wpis do rej. zabytków nr 621 z 3.06.1991	
58	Hotel	ul. Jachowicza 38	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
59	Dawny dworzec autobusowy	ul. Jachowicza 40	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
60	Dom	ul. Jerozolimska 1	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
61	Dom	ul. Jerozolimska 3	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
62	Dom	ul. Jerozolimska 2/4	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
63	Dom	ul. Jerozolimska 5	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
64	Dom	ul. Jerozolimska 6/8/10	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
65	Dom	ul. Jerozolimska 12	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
66	Dom	ul. Jerozolimska 14/16/18	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
67	Dom	ul. Jerozolimska 20	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
68	Kościół farny wraz z dzwonnicą i otoczeniem w promieniu 100 m	ul. Kazimierza Wielkiego 1	wpis do rej. zabytków nr 44/162 z 20.01.1959	
69	Dom	ul. Kazimierza	wpis do rej. zabytków nr	

Lp.	Nazwa zabytku	Adres / Lokalizacja	Forma Ochrony	Uwagi
		Wielkiego 6	192/1279 z 22.05.1975	
70	Dom katolicki, obecnie Kino	ul. Kazimierza Wielkiego 7	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	dawne kino „Diana”, obecnie budynek nieużytkowany
71	Budynek plebani przy kościele św. Bartłomieja	ul. Kazimierza Wielkiego 7a	wpis do rej, zabytków nr 612 z 7.10.1989	w rejestrze pod adresem nr 1
72	Dom	ul. Kazimierza Wielkiego 9	wpis do rej. zabytków nr 191/1278 W z 22.05.1975	
73	Dawny spichrz, ob. Archiwum Państwowe	ul. Kazimierza Wielkiego 9b	wpis do rej. zabytków nr 105/515/62 W z 28.03.1962	w rejestrze nr 13
74	Dawny spichrz, ob. Dział Etnografii Muzeum Mazowieckiego	ul. Kazimierza Wielkiego 11b	wpis do rej. zabytków nr 164/784 W z 28.08.1968	w rejestrze nr 13a
75	Dom	ul. Kazimierza Wielkiego 12	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
76	Dawny spichrz, ob. zachowany na poziomie piwnic	ul. Kazimierza Wielkiego 13 b	wpis do rej. zabytków nr 163/783 W z 28.08.1968	
77	Dom	ul. Kazimierza Wielkiego 14	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
78	Dom	ul. Kazimierza Wielkiego 15	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
79	Dom	ul. Kazimierza Wielkiego 16	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
80	Dom	ul. Kazimierza Wielkiego 18	wpis do rej. zabytków nr 190/1277 W z 22.05.1975	
81	Dom	ul. Kazimierza Wielkiego 19	wpis do rej. zabytków nr 223/1312 W z 23.05.1975	
82	Rogatki Dobrzyńskie wraz z najbliższym otoczeniem w promieniu 50 km	ul. Kazimierza Wielkiego 24	wpis do rej. zabytków nr 50/174 W z 20.01.1959	
83	Kościół i klasztor OO. Mariawitów	ul. Kazimierza Wielkiego 27	wpis do rej. zabytków nr 62/262/60 W z 20.09.1960	
84	Element zespołu klasztoru Mariawitów – budynek klasztorny	ul. Kazimierza Wielkiego 29	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
85	Dom	ul. Kazimierza Wielkiego 35	- stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
86	Dawna mydlarnia z terenem posesji	ul. Kazimierza Wielkiego 35 a	wpis do rej. zabytków nr A-1605, z 26.11.2020 r.;	

Lp.	Nazwa zabytku	Adres / Lokalizacja	Forma Ochrony	Uwagi
			teren posesji wpisany do rejestru: A-1687, dnia: 02.03.2022 r.	
87	Dom	ul. Kazimierza Wielkiego 37	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
88	Rogatki Płońskie	Al. Kilińskiego	wpis do rej. zabytków nr 71/335/62 z 15.01.1962	
89	Rogatki Warszawskie	Al. Kilińskiego 6a, 8a	wpis do rej. zabytków nr 463 z 16.09.1978 r.	
90	Kaplica grobowa rodziny Górnickich na cmentarzu rzymsko – katolickim	Al. Kobylińskiego	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
91	Dwór z dwoma pawilonami oraz budynkiem stajni z wozownią	Al. Kobylińskiego 23	wpis do rej. zabytków nr 546 z 30.01.1986	
92	Dom	ul. Kolegialna 1	wpis do rej. zabytków nr 608 z 6.02.1989	
93	Dom	ul. Kolegialna 2	wpis do rej. zabytków nr 606 z 11.01.1989	
94	Dom i oficyna	ul. Kolegialna 3	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
95	Dwie i oficyna	ul. Kolegialna 4	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	Obiekt planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
96	Dom mieszkalny z oficynami	ul. Kolegialna 5	wpis do rej. zabytków nr 13-A z 21.09.2001	
97	Dom i dwie oficyny	ul. Kolegialna 6	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	Obiekt planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
98	Dawny „Hotel Polski”	ul. Kolegialna 8	wpis do rej. zabytków nr 454 z 2.11.1978	
99	Części dawnego hotelu: 3 oficyny, budynek na dziedzińcu	ul. Kolegialna 8	stanowią element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
100	Dawny dom, ob. Pałac Ślubów	ul. Kolegialna 9	wpis do rej zabytków nr 187/1274 W z 22.05.1975	
101	Dom	ul. Kolegialna 11	stanowią element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
102	Dom i oficyna	ul. Kolegialna 13	stanowią element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
103	Dom i oficyna	ul. Kolegialna 14, 14a	stanowią element zespołu urban. – archit., wpisanego do	

Lp.	Nazwa zabytku	Adres / Lokalizacja	Forma Ochrony	Uwagi
			rejestru zabytków	
104	Gmach Kamery Pruskiej	ul. Kolegialna 15	wpis do rej. zabytków nr 482 z 29.01.1979	
105	Dom	ul. Kolegialna 17	stanowią element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
106	Dom	ul. Kolegialna 18	wpis do rej. zabytków nr 604 z 11.01.1989	
107	Dawny „Hotel Warszawski”	ul. Kolegialna 20 i 20a	wpis do rej. zabytków nr A-1763 z 31.07.2023	Budynki A, B, C wpisane do rejestru zabytków
108	Budynek Szkoły Muzycznej	ul. Kolegialna 23	wpis do rej. zabytków nr 657 z 10.09.1998	
109	Willa i oficyna	ul. Kolegialna 24	chroniony na podstawie ustaleń m.p.z.p.	
110	Willa	ul. Kolegialna 26	wpis do rej. zabytków nr: A-1240 z 25.03.2014	
111	Dom	ul. Kolegialna 26a	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	Obiekt planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
112	Dom	ul. Kolegialna 28	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	Obiekt planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
113	Dom (willa)	ul. Kolegialna 34	wpis do rej. zabytków nr 417 z 15.08.1977	
114	Dom	ul. Kolegialna 35	stanowią element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
115	Dom	ul. Kolegialna 36	stanowią element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
116	Dom	ul. Kolegialna 37	stanowią element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
117	Elektrownia	ul. Kolejowa 8 (Radziwie)	wpis do rej. zabytków nr A-1636 z 16.04.2021	
118	Młyn motorowy elektryczny wraz z wyposażeniem (urządzenia produkcyjne)	ul. Kolejowa 32 (Radziwie)	wpis do rej. zabytków nr A-1233 z 21.02.2014	
119	Dom, tzw. „płocka Dziekanka”	ul. Kościuszki 1	wpis do rej. zabytków nr 61/260/60 z 18.07.1960	
120	Dom	ul. Kościuszki 2	wpis do rej. zabytków nr A-703 (1031/06) z 30.05.2006	
121	Dom i dwie oficyny	ul. Kościuszki 4	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	

Lp.	Nazwa zabytku	Adres / Lokalizacja	Forma Ochrony	Uwagi
122	Dom	ul. Kościuszki 6	wpis do rej. zabytków nr 656 z 9.03.1998	
123	Dom	ul. Kościuszki 7	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
124	Dom	ul. Kościuszki 8	wpis do rej. zabytków nr 180/1267 W z 22.05.1975, 455 z 2.11.1978	
125	Dawny zajazd	ul. Kościuszki 9	wpis do rej. zabytków nr 72/336/62 W z 15.01.1962	
126	Dom	ul. Kościuszki 10	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
127	Dom i oficyna	ul. Kościuszki 11	chroniony na podstawie ustaleń m.p.z.p.	
128	Dom i dwie oficyny	ul. Kościuszki 12	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
129	Dom	ul. Kościuszki 13	chroniony na podstawie ustaleń w m.p.z.p.	
130	Dom	ul. Kościuszki 14	wpis do rej. zabytków nr 583 z 23.09.1987	
131	Dom	ul. Kościuszki 15	chroniony na podstawie ustaleń w m.p.z.p.	
132	Budynek plebanii przy kościele św. Dominika	ul. Kościuszki 16	wpis do rej. zabytków nr 610 z 7.10.1989	
133	Zespół sakralny podominikański: kościół wraz z wnętrzem i najbliższym otoczeniem w promieniu 100 m, klasztor oraz dzwonnica	ul. Kościuszki 16/18	wpis do rej. zabytków nr 48/171 W z 20.01.1959	
134	Dom	ul. Kościuszki 20	wpis do rej. zabytków nr 605 z 11.01.1989	
135	Dom	ul. Kościuszki 22	wpis do rej. zabytków nr 108/518/62 W z 28.03.1962	
136	Dom	ul. Kościuszki 22A	wpis do rej. zabytków nr 181/1268 W z 22.05.1975	
137	Dom	ul. Kościuszki 24	wpis do rej. zabytków nr 169/1046 W z 28.02.1974	
138	Dom	ul. Kościuszki 24a	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	Obiekt planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
139	Internat	ul. Kościuszki 26	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
140	Dawny Zbór Ariański	ul. Kościuszki 28	wpis do rej. zabytków nr	

Lp.	Nazwa zabytku	Adres / Lokalizacja	Forma Ochrony	Uwagi
			41/158 W z 20.01.1959	
141	Zespół loży masońskiej, obecnie szpital: 2 obiekty	ul. Kościuszki 28	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
142	Dom	ul. Królewiecka 4	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
143	Dom i oficyna; dom nr 8, oficyna nr 6	ul. Królewiecka 6/8	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
144	Budynki odlewni zespołu Fabryki Maszyn Rolniczych	ul. Królewiecka 12 i 12a	wpis do rej. zabytków nr A-1438 z 25.07.2018	
145	Dwie oficyny	ul. Królewiecka 15	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
146	Dom	ul. Królewiecka 16	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
147	Dom i oficyna	ul. Królewiecka 17	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
148	Dom parterowy	ul. Królewiecka 18	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	Obiekt planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
149	Dom	ul. Królewiecka 18a	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
150	Oficyna	ul. Królewiecka 19	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
151	Dom	ul. Królewiecka 20	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
152	Dom i oficyna	ul. Królewiecka 21	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
153	Dom i dwie oficyny	ul. Królewiecka 23	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
154	Dom	ul. Królewiecka 24	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
155	Dom	ul. Królewiecka 26	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
156	Dom i oficyna	ul. Królewiecka 28	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
157	Zespół kościoła parafialnego p.w. św. Aleksego: kościół wraz z dzwonnicą i terenem cmentarza kościelnego	ul. Krzywa 15 (Trzepowo)	wpis do rej. zabytków nr 146/556/62 W z 30.03.1962	
158	Dom	ul. Kwiatka 1	wpis do rej. zabytków nr 109/519/62 W z 28.03.1962	
159	Oficyna	ul. Kwiatka 1	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
160	Dom	ul. Kwiatka 2	wpis do rej. zabytków nr 619 z 15.02.1991	
161	Dom	ul. Kwiatka 3	wpis do rej. zabytków nr	

Lp.	Nazwa zabytku	Adres / Lokalizacja	Forma Ochrony	Uwagi
			212/1299 W z 22.05.1975	
162	Dom	ul. Kwiatka 5	wpis do rej. zabytków nr 211/1298 W z 22.05.1975	
163	Dawna synagoga	ul. Kwiatka 7	wpis do rej. zabytków nr 103/513/62 W z 28.03.1962	
164	Dom	ul. Kwiatka 8	wpis do rej. zabytków nr 73/337/62 W z 15.01.1962	
165	Dom i dwie oficyny	ul. Kwiatka 9	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
166	Dom	ul. Kwiatka 11	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
167	Dom	ul. Kwiatka 15	wpis do rej. zabytków nr 210/1297 W z 2.05.1975	
168	Oficyna	ul. Kwiatka 16	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
169	Dom	ul. Kwiatka 17	wpis do rej. zabytków nr 209/1296 W z 2.05.1975	
170	Dom	ul. Kwiatka 19	wpis do rej. zabytków nr 225/1314 W z 22.05.1975	
171	Dom	ul. Kwiatka 20	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
172	Dom	ul. Kwiatka 21	wpis do rej. zabytków nr 208/1295 W z 22.05.1975	
173	Dom	ul. Kwiatka 22	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
174	Dom	ul. Kwiatka 25	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
175	Dom	ul. Kwiatka 26	wpis do rej. zabytków nr 207/1294 W z 22.05.1975	
176	Oficyna	ul. Kwiatka 26	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
177	Dom	ul. Kwiatka 28	wpis do rej. zabytków nr 204/1292 W z 22.05.1975	
178	Dwie oficyny	ul. Kwiatka 28	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	

Lp.	Nazwa zabytku	Adres / Lokalizacja	Forma Ochrony	Uwagi
179	Dom	ul. Kwiatka 29	wpis do rej. zabytków nr 204/1291 W z 22.05.1975	
180	Dom	ul. Kwiatka 30	wpis do rej. zabytków nr 203/1290 W z 22.05.1975	
181	Oficyna	ul. Kwiatka 30	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	Obiekt planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
182	Dom	ul. Kwiatka 31	wpis do rej. zabytków nr 202/1289 W z 22.05.1975	
183	Dom	ul. Kwiatka 32	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
184	Dom	ul. Kwiatka 33	wpis do rej. zabytków nr 226/1315 W z 22.05.1975	
185	Dom	ul. Kwiatka 35	wpis do rej. zabytków nr 227/1317 W z 22.05.1975	
186	Dom	ul. Kwiatka 37	wpis do rej. zabytków nr 201/1288 W z 22.05.1975	
187	Dom	ul. Kwiatka 38 (dawnej 42)	wpis do rej. zabytków nr 198/1285 W z 22.05.1975	
188	Dom	ul. Kwiatka 39	wpis do rej. zabytków nr 200/1287 W z 22.05.1975	
189	Dom	ul. Kwiatka 41	wpis do rej. zabytków nr 199/1286 W z 22.05.1975	
190	Dom	ul. Kwiatka 43	wpis do rej. zabytków nr 197/1284 W z 22.05.1975	
191	Dom	ul. Kwiatka 44	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	Obiekt planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
192	Dom	ul. Kwiatka 51	wpis do rej. zabytków nr 196/1283 W z 22.05.1975	
193	Dom z oficynami	ul. Kwiatka 55	wpis do rej. zabytków nr A-1671 z 26.11.2021	
194	Dom	ul. Kwiatka 57	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
195	Budynek dawnej wagi miejskiej	ul. Kwiatka 59	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
196	Zabudowania dawnego kolegium jezuickiego wraz z wieżą dawnej kolegiaty św. Michała, obecnie Liceum „Małachowianka”	ul. Małachowskiego 1	wpis do rej. zabytków nr 47/168 W z 20.01.1959	
197	Dom, ob. Dom księży emerytów	ul. Misjonarska 1	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
198	Dom	ul. Misjonarska 1a	wpis do rej. zabytków nr 589	

Lp.	Nazwa zabytku	Adres / Lokalizacja	Forma Ochrony	Uwagi
			z 22.03.1988	
199	Dom	ul. Misjonarska 2	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
200	Dom	ul. Misjonarska 3	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
201	Dom	ul. Misjonarska 4	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
202	Dom i oficyna	ul. Misjonarska 6	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
203	Budynek szpitala żydowskiego	ul. Misjonarska 7	wpis do rej. zabytków nr 607 z 6.02.1989	
204	Dom	ul. Misjonarska 8a	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
205	Dawny szpital, ob. akademik Wyższej Szkoły im. P. Włodkowica	ul. Misjonarska 9	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
206	Dom – „Dom Pod Trąbami”	ul. Mostowa 1	wpis do rej. zabytków nr 26/21 W z 27.06.1952	
207	Kanonia	ul. Mostowa 2	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	ob. budynek parafii św. Zygmunta
208	Dawny zajazd	ul. Mostowa 5/7	wpis do rej. zabytków nr 585 z 23.02.1988	
209	Dom	Pl. Narutowicza 1	wpis do rej. zabytków nr 74/338/62 z 15.01.1962	
210	Dom Pod Opatrznością	Pl. Narutowicza 2	wpis do rej. zabytków nr 42/159 z 20.01.1959	
211	Dom	Pl. Narutowicza 3	wpis do rej. zabytków nr 75/339/62 W z 15.01.1962	
212	Dawny Pałac Biskupi, budynek główny i skrzydła boczne ob. Sąd Okręgowy	Pl. Narutowicza 4/6	wpis do rej. zabytków nr 46/164 z 8.12.1958	
213	Dom	Pl. Narutowicza 5	wpis do rej. zabytków nr 83/371/62 W z 10.03.1962	
214	Oficyna	Pl. Narutowicza 5	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
215	Dom	Pl. Narutowicza 8	wpis do rej. zabytków nr 43/161 W z 8.12.1958	Kanonia, obecnie siedziba Towarzystwa

Lp.	Nazwa zabytku	Adres / Lokalizacja	Forma Ochrony	Uwagi
				Naukowego Płockiego
216	Dom Biskupi wraz z najbliższym otoczeniem w promieniu 50 m (Dom Kurii Diecezjalnej)	Pl. Narutowicza 10	wpis do rej. zabytków nr 40/157 W z 20.01.1958	
217	Kaplica cmentarna na cmentarzu prawosławnym	ul. Norbertańska 25	wpis do rej. zabytków nr 167/954 W z 17.04.1972	
218	Architektoniczny zespół sakralny poreformacki: kościół wraz z wystrojem wnętrza oraz klasztor	ul. Nowowiejskiego	wpis do rej. zabytków nr 49/172 W z 20.01.1959	
219	Dom	ul. Nowowiejskiego 1a	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
220	Zespół Seminarium Duchownego	ul. Nowowiejskiego 2	wpis do rej. zabytków nr 609 z 15.05.1989	
221	Dom	ul. Nowowiejskiego 9	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
222	Dom	ul. Nowowiejskiego 11	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
223	Dawna papiernia, ob. spichlerz	ul. Nowowiejskiego 13	wpis do rej. zabytków nr 658 z 18.12.1998	
224	Dom	ul. Nowy Rynek 2	wpis do rej. zabytków nr 195/1282 W z 2.05.1975	
225	Dom	ul. Nowy Rynek 4	wpis do rej. zabytków nr 620 z 10.04.1991	
226	Dom	ul. Nowy Rynek 8	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
227	Dom	ul. Nowy Rynek 10	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
228	Dom	ul. Nowy Rynek 12	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
229	Dom	ul. Nowy Rynek 14	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
230	Dom z oficynami	ul. Nowy Rynek 16	wpis do rej. zabytków nr 645 z 25.04.1994	
231	Dom	ul. Nowy Rynek 18	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
232	Dom	ul. Nowy Rynek 20	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
233	Dom	Pl. Obrońców Warszawy 1	wpis do rej. zabytków nr 110/520/62 W z 28.03.1962 r.	
234	Brama	Pl. Obrońców Warszawy 1	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do	

Lp.	Nazwa zabytku	Adres / Lokalizacja	Forma Ochrony	Uwagi
			rejestru zabytków	
235	Dom	Pl. Obrońców Warszawy 2	wpis do rej. zabytków nr 652 z 24.09.1996	
236	Dom	Pl. Obrońców Warszawy 3	wpis do rej. zabytków nr 224/1313 W z 22.05.1975	
237	Dom	Pl. Obrońców Warszawy 4	chroniony na podstawie ustaleń m.p.z.p.	
238	Dawny gmach Narodowego Banku Polskiego, ob. Prokuratura Rejonowa	Pl. Obrońców Warszawy 8	wpis do rej. zabytków nr 481 z 29.01.1979	
239	Dom	ul. Ostatnia 3	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	Obiekt planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
240	Dom	ul. Ostatnia 6	chroniony na podstawie ustaleń w m.p.z.p.	
241	Dom	ul. Ostatnia 7	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	Obiekt planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
242	Dom	ul. Padlewskiego 1	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
243	Dom	ul. Padlewskiego 3	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
244	Dom	ul. Padlewskiego 6	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
245	Dom	ul. Padlewskiego 9	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
246	Dom	ul. Padlewskiego 17	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
247	Zespół domu (dom i oficyna)	ul. Padlewskiego 19	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	Obiekt planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
248	Dom	ul. Padlewskiego 20	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	Obiekt planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
249	Dom	ul. Piekarska 3	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
250	Spichrz	ul Piekarska 7	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
251	Dom	ul. Piękna 2	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
252	Dom	ul. Piękna 1/3	wpis do rej.. zabytków nr 591 z 28.03.1988	
253	Dom	ul. Piękna 4	wpis do rej. zabytków nr 588 z 22.03.1988	
254	Park Kunzmana	ul. Powstańców	wpis do rej. zabytków nr 413 z 12.01.1977	

Lp.	Nazwa zabytku	Adres / Lokalizacja	Forma Ochrony	Uwagi
255	Dom	ul. Rybaki 4	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
256	Dom	ul. Rybaki 7	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
257	Dom	ul. Sienkiewicza 4	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
258	Dom	ul. Sienkiewicza 10	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
259	Dom	ul. Sienkiewicza 19	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
260	Dom	ul. Sienkiewicza 21	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	Obiekt planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
261	Budynek więzienia, tzw. „Więzienie Stare”	ul. Sienkiewicza 22	wpis do rej. zabytków nr 601 z 29.12.1988	
262	Neogotycki budynek więzienia, tzw. „Więzienie Nowe”	ul. Sienkiewicza 22	wpis do rej. zabytków nr 102/512/62 W z 26.03.1962	
263	Dom i oficyna	ul. Sienkiewicza 23	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
264	Dom	ul. Sienkiewicza 25	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	Obiekt planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
265	Dom	ul. Sienkiewicza 26	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
266	Dom	ul. Sienkiewicza 28	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
267	Dom	ul. Sienkiewicza 30	wpis do rej. zabytków nr 594 z 6.07.1988	
268	Dom	ul. Sienkiewicza 31	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
269	Dom	ul. Sienkiewicza 32	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do	

Lp.	Nazwa zabytku	Adres / Lokalizacja	Forma Ochrony	Uwagi
			rejestru zabytków	
270	Dom	ul. Sienkiewicza 33	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
271	Dom	ul. Sienkiewicza 34	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
272	Dom	ul. Sienkiewicza 35	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	Obiekt planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
273	Budynek Łaźni Miejskiej	ul. Sienkiewicza 36	wpis do rej. zabytków nr 603 z 29.12.1988	
274	Dom	ul. Sienkiewicza 37	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
275	Dom i oficyna	ul. Sienkiewicza 38	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	Obiekt (oficyna zachodnia) planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
276	Dom	ul. Sienkiewicza 39	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
277	Dom	ul. Sienkiewicza 40	wpis do rej. zabytków nr 194/1281 W z 22.05.1975	
278	Dom	ul. Sienkiewicza 41	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
279	Dom	ul. Sienkiewicza 42	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	Obiekt planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
280	Dom	ul. Sienkiewicza 43	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
281	Dom i oficyna	ul. Sienkiewicza 44	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	Obiekt (oficyna) planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
282	Dom	ul. Sienkiewicza 45	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
283	Dawna oficyna, obecnie dom główny	ul. Sienkiewicza 46	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	Obiekt planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
284	Budynki odlewni zespołu	ul. Sienkiewicza 48	wpis do rej. zabytków nr 412	

Lp.	Nazwa zabytku	Adres / Lokalizacja	Forma Ochrony	Uwagi
	Fabryki Maszyn Rolniczych: budynek dawnej maszynowni	(obecnie ul. Królewiecka 2)	z 25.08.1976	
285	Budynek frontowy	ul. Sienkiewicza 48	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
286	Dwie oficyny	ul. Sienkiewicza 48	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
287	Dom	ul. Sienkiewicza 51	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków (patrz : nr ewid. 383)	
288	Dawny „Hotel Płocki”	ul. Sienkiewicza 52	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
289	Dom i oficyna	ul. Sienkiewicza 53	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
290	Dom i oficyna	ul. Sienkiewicza 54	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
291	Dom	ul. Sienkiewicza 55	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
292	Dom	ul. Sienkiewicza 56	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
293	Dom	ul. Sienkiewicza 64	wpis do rej. zabytków nr A-1832 z 09.12.2024	
294	Dom	ul. Słoneczna 8	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
295	Dom	ul. Słoneczna 10	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
296	Dom	ul. Słoneczna 12a	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
297	Dom	ul. Słoneczna 16	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
298	Dom	ul. Słoneczna 18	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
299	Dom	ul. Słoneczna 19	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
300	Willa	ul. Słoneczna 20	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
301	Willa	ul. Słoneczna 22	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
302	Ratusz	ul. Stary Rynek 1	wpis do rej. zabytków nr 158/728 W z 7.05.1962	
303	Skrzydło północne ratusza,	ul. Stary Rynek 1	stanowi element	

Lp.	Nazwa zabytku	Adres / Lokalizacja	Forma Ochrony	Uwagi
	dawniej kamienica mieszkalna		zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
304	Skrzydło południowe ratusza, dawniej kamienica mieszkalna	ul. Stary Rynek 1	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
305	Dom	ul. Stary Rynek 2	wpis do rej. zabytków nr 111/521/62 W z 28.03.1962	
306	Dom	ul. Stary Rynek 4	wpis do rej. zabytków nr 112/522/62 W z 28.03.1962	
307	Dom	ul. Stary Rynek 6	wpis do rej. zabytków nr 113/523/62 W z 28.03.1962	
308	Dom	ul. Stary Rynek 7	wpis do rej. zabytków nr 114/524/62 W z 28.03.1962	
309	Dom	ul. Stary Rynek 8	wpis do rej. zabytków nr 115/525/62 W z 28.03.1962	
310	Oficyna od strony ul. Piekarskiej	ul. Stary Rynek 8a	wpis do rej. zabytków nr 615 z 10.01.1990	
311	Dom	ul. Stary Rynek 9	wpis do rej. zabytków nr 116/526/62 W 28.03.1962	
312	Dom	ul. Stary Rynek 10	wpis do rej. zabytków nr 117/527/62 nr 28.03.1962	zachowana jedynie ściana frontowa domu
313	Dom	ul. Stary Rynek 11	wpis do rej. zabytków nr 118/528/62 W z 28.03.1962	
314	Dwie oficyny	ul. Stary Rynek 11	stanowią element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
315	Dom	ul. Stary Rynek 12	wpis do rej. zabytków nr 119/529/62 W z 28.03.1962	
316	Dom	ul. Stary Rynek 13	wpis do rej. zabytków 120/530/62 W z 28.03.1962	
317	Dom	ul. Stary Rynek 14	wpis do rej. zabytków nr 121/531/62 z 28.03.1962	
318	Dom	ul. Stary Rynek 15	wpis do rej. zabytków nr 122/532/62 W z 28.03.1962	
319	Dom	ul. Stary Rynek 16	wpis do rej. zabytków nr 123/533/62 z 28.03.1962	
320	Oficyna	ul. Stary Rynek 16	stanowią element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	Obiekt planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
321	Dom	ul. Stary Rynek 17	wpis do rej. zabytków nr 52/183/59 z 16.11.1959	
322	Dom	ul. Stary Rynek 18	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
323	Dom	ul. Stary Rynek 19	wpis do rej. zabytków nr	

Lp.	Nazwa zabytku	Adres / Lokalizacja	Forma Ochrony	Uwagi
			124/534/62 z 30.03.1962	
324	Piwnica	ul. Stary Rynek 20	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
325	Dom	ul. Stary Rynek 21	wpis do rej. zabytków nr 125/535/62 z 30.03.1962	
326	Dom	ul. Stary Rynek 22	wpis do rej. zabytków nr 126/536/62 z 30.03.1962	
327	Dom	ul. Stary Rynek 23	wpis do rej. zabytków nr 127/537/62 z 30.03.1962	
328	Oficyna	ul. Stary Rynek 23	stanowią element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	Obiekt planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
329	Dom	ul. Stary Rynek 25	wpis do rej. zabytków nr 128/538/62 W z 30.03.1962	
330	Dom	ul. Stary Rynek 27	wpis do rej. zbytków nr 129/539/62 z 30.03.1962	
331	Katedra wraz z plastycznym i architektonicznym wyposażeniem wnętrza i najbliższym otoczeniem w promieniu 150 m	ul. Tumska Wzgórze Tumskie	-wpis do rej. zabytków nr 38/138 z 9.06.1958 -Wzgórze Tumskie uznane za Pomnik Historii Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 20 kwietnia 2018 r. (poz. 1003)	
332	Zespół dawnego opactwa benedyktyńskiego z reliktami zamku w postaci wież szlacheckiej i zegarowej, obecnie Muzeum Diecezjalne	ul. Tumska 2	-wpis do rej. zabytków nr 59/250/60 z 26.03.1960 -Wzgórze Tumskie uznane za Pomnik Historii Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 20 kwietnia 2018 r. (poz. 1003)	
333	Kanonia, obecnie Kuria Diecezjalna	ul. Tumska 3	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
334	Muzeum Diecezjalne wraz z najbliższym otoczeniem w promieniu 50 m	ul. Tumska 3a	wpis do rej. zabytków nr 45/163 W z 20.01.1959 r.	
335	Dawny odwach	ul. Tumska 4	wpis do rej. zabytków nr 69/319/61 W z 20.12.1961	
336	Dom	ul. Tumska 6	wpis do rej. zabytków nr 593 z 6.07.1988	
337	Dom, dawniej stanowił element zespołu z budynkiem narożnym przy ul. Kwiatka 2	ul. Tumska 7	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
338	Dom	ul. Tumska 8	wpis do rej. zabytków nr 553	

Lp.	Nazwa zabytku	Adres / Lokalizacja	Forma Ochrony	Uwagi
			z 27.03.1985	
339	Dawny „Hotel Angielski”	ul. Tumska 9	wpis do rej. zabytków nr 153/697/62 W z 12.04.1962	
340	Dom	ul. Tumska 9a	wpis do rej. zabytków nr A-1803 z 17.06.2024	
341	Dom	ul. Tumska 10a	wpis do rej. zabytków nr 179/1266 W z 22,05.1975	
342	Oficyna	ul. Tumska 10a	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
343	Dom	ul. Tumska 12	wpis do rej. zabytków nr 178/1265 W z 22.05.1975	
344	Budynek stanowiący element zespołu d. Fabryki Maszyn Rolniczych M. Margulies	ul. Tumska 13	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
345	Dom wraz z terenem posesji w granicach określonych na załączniku graficznym, stanowiącym integralną część decyzji o wpisie do rej. zabytków	ul. Tumska 14	wpis do rej. zabytków nr A-890 z 3.12.2009	
346	Dom	ul. Tumska 15	wpis do rej. zabytków nr 177/1264 W z 22.05.1975	
347	Dom	ul. Tumska 16	wpis do rej. zabytków nr 622 z 22.07.1991	
348	Dom	ul. Tumska 17 (dawniej Królewiecka 18)	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
349	Dom	ul. Tumska 22	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
350	Dom	ul. Warszawska 2	wpis do rej. zabytków nr A-1369 z 03.01.2017	
351	Dom	ul. Warszawska 4	wpis do rej. zabytków nr 626 z 2.08.1991	
352	Wieża ciśnień	Warszawska 26	wpis do rej. zabytków nr 587 z 22.03.1988	
353	Dom	ul Wiatraki 16	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	Obiekt planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
354	Zespół cukrowni: cukrownia, dom dyrektora, park	Pl. Witosa 1 (Borowiczki)	chroniony na podstawie ustaleń w m.p.z.p.	
355	Dom	ul. Wyszogrodzka 11	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
356	Kościół p.w. Najświętszego Serca Jezusowego wraz z wyposażeniem i cmentarzem przykościelnym	ul. Wyszogrodzka 166 (Imielnica)	wpis do rej. zabytków nr 567 z 23.02.1988	
357	Willa	ul. Zalesie 1	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	

Lp.	Nazwa zabytku	Adres / Lokalizacja	Forma Ochrony	Uwagi
358	Willa	ul. Zalesie 2	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
359	Willa	ul. Zalesie 3	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
360	Willa	ul. Zalesie 4	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
361	Willa	ul. Zalesie 5	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
362	Willa	ul. Zalesie 6	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
363	Willa	ul. Zalesie 7	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
364	Willa	ul. Zalesie 8	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	
365	Dom	ul. Zduńska 2	wpis do rej. zabytków nr 188/1275 W z 22.05.1975	
366	Dawny dom, ob. zachowany na poziomie piwnic	ul. Zduńska 6	wpis do rej. zabytków nr 189/1276 W z 22.05.1975	
367	Oficyna	ul. Zduńska 8	Ujęty w gminnej ewidencji zabytków	Obiekt planowany do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków
368	Dom i oficyna	ul. Zduńska 10	stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rejestru zabytków	
369	Dawna baszta obronna	ul. Zduńska 13a	wpis do rej. zabytków nr 453 z 8.09.1978	
370	Most drogowo – kolejowy im. Legionów Piłsudskiego	przeprawa przez rzekę Wisłę	częściowo stanowi element zespołu urban. – archit., wpisanego do rej. zabytków	

Stanowiska archeologiczne

Lp.	Nazwa zabytku	Adres / Lokalizacja	Forma Ochrony	Uwagi
371	Grodzisko wczesnośredniowieczne, podgrodzie, relikty architektury romańskiej i gotyckich murów obronnych	Wzgórze Tumskie	1075-1776	wpis do rej. zabytków nr 581/824 W z 7.06.1969

Obszar zabytkowy

Lp.	Nazwa zabytku	Adres / Lokalizacja	Forma Ochrony	Uwagi
372	Zespół urbanistyczno – architektoniczny i warstwy kulturowe miasta Płocka w granicach określonych na planie	-		wpis do rej. zabytków nr 51/182/59 z 16.11.1959
373	Cmentarz ewangelicko – augsburski wraz z otoczeniem w odległości 50 m od murów zewnętrznych cmentarza	ul. Kazimierza Wielkiego 39	pocz. XX W.	wpis do rej. zabytków nr A-1031 z 29.07.2011
374	Obszar tzw. starego cmentarza wraz z zabytkowymi nagrobkami i towarzyszącą zielenią	ul. Kobylińskiego	1780 r.	
375	Obszar tzw. nowego cmentarza wraz z zabytkowymi nagrobkami i towarzyszącą zielenią	ul. Kobylińskiego	ok. 1876 r.	
376	Obszar cmentarza wraz z zabytkowymi nagrobkami i towarzyszącą zielenią	ul. Krakówka (Radziwie)	XIX w.	chroniony na podstawie ustaleń w m.p.z.p.
377	Obszar cmentarza żydowskiego	ul. Mickiewicza	XIX w.	
378	Obszar cmentarza garnizonowego wraz z towarzyszącą zielenią	ul. Norbertańska	XIX w.	
379	Obszar cmentarza prawosławnego wraz z zabytkowymi nagrobkami i towarzyszącą zielenią	ul. Norbertańska	2 ćw. XIX w.	
380	Obszar cmentarza mariawickiego wraz z zabytkowymi nagrobkami i towarzyszącą zielenią	ul. Norbertańska	1906 r.	
381	Obszar cmentarza ewangelicko – augsburskiego (cmentarz aktualnie nieczynny, zlokalizowany w lesie)	ul. Nizinna	2 poł. XIX w.	
382	Obszar historycznego układu urbanistyczno – architektonicznego zespołu zabudowy willowej z lat 20 – tych XX w.	ul. Zalesie	lata 20-te XX w.	

ZAŁĄCZNIK NR 2 - STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE WSKAZANE DO UJĘCIA W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH MIASTA PŁOCKA

Lp.	Obszar	nr w miejscowości	nr na obszarze	funkcja	chronologia	kultura	Archiwalne
1	49-53	1	4	osada	XII w.		bez lokalizacji
2	49-53	II	5	ślad osadnictwa osada	epoka brązu XV w.	łużycka, średniowiecze	
3	49-53	I	18	ślad osadnictwa osada (?)	okres halsztacki/ okres laterański późne średniowiecze	łużycka, średniowiecze	
4	49-53	II	19	nieokreślony ślady osadnictwa osada	mezolit (?) epoka żelaza XIII-XIV w. XIV-XV w.	łużycka	
5	49-54	46	2	ślad osadnictwa	XIV-XIX w.	okres nowożytny	
6	49-54	47	3	osada	XII w., XIII-XV w.	wczesne średniowiecze, średniowiecze	
7	49-54	48	4	ślad osadnictwa osada osada ślad osadnictwa ślad osadnictwa	I lub II okres epoki brązu V epoka brązu – okres halsztacki okres laterański II-III okres wpływów rzymskich IX-X w.	łużycka, średniowiecze	
8	49-54	49	5	ślad osadnictwa	późny okres lateński - okres wpływów rzymskich		
9	49-54	50	6	ślad osadnictwa cmentarz ślad osadnictwa	wczesna epoka brązu okres halsztacki wczesne średniowiecze	pomorsko-podkloszowa	
10	49-54	51	7	ślad osadnictwa osada	okres lateński-wczesny okres wpływów rzymskich XV-XVI w.		
11	49-54	52	8	ślad osadnictwa osada osada	wczesna epoka brązu epoka brązu- epoka halsztacka wczesne średniowiecze	łużycka, średniowiecze	
12	49-54	53	9	ślad osadnictwa	kultura łużycka XII w.	łużycka, średniowiecze	

Lp.	Obszar	nr w miejscowości	nr na obszarze	funkcja	chronologia	kultura	Archiwalne
				osada			
13	49-54	16	II	ślad osadnictwa	XII w., XIV w., XV w. XVI w.		
14	50-53	105	1	ślad osadnictwa	starożytność		
15	50-53	11	3	ślad osadnictwa	XIII w.	polska	
16	50-53	12	23	ślad osadnictwa	wczesna epoka żelaza	pomorska	
17	50-53	13	26	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	epoka kamienia okres wpływów rzymskich	przeworska	
18	50-53	14	28	ślad osadnictwa	starożytność		
19	50-53	15	29	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	starożytność okres wpływów rzymskich	przeworska	
20	50-53	6	43	ślad osadnictwa punkt osadniczy ślad osadnictwa	epoka kamienienia wczesna epoka żelaza okres nowożytny	pomorska, polska	
21	50-53	16	44	punkt osadniczy ślad osadnictwa ślad osadnictwa	epoka kamienia epoka brązu wczesne średniowiecze	łużycka, polska	
22	50-53	17	45	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	starożytność wczesna epoka żelaza	łużycka	
23	50-53	18	46	ślad osadnictwa	epoka brązu/ okres halsztacki	łużycka	
24	50-53	14	47	cmentarzysko	okres wpływów rzymskich	przeworska	
25	50-53	15	48	punkt osadniczy	okres wpływów rzymskich	przeworska	
26	50-53	16	49	ślad osadnictwa	starożytność		
27	50-53	17	50	ślad osadnictwa	okres wpływów rzymskich	przeworska	
28	50-53	18	51	ślad osadnictwa	starożytność		
29	50-53	8	53	ślad osadnictwa	epoka kamienia		
30	50-53	1	54	osada	epoka kamienia		bez lokalizacji
31	50-53	2	55		neolit		bez

Lp.	Obszar	nr w miejscowości	nr na obszarze	funkcja	chronologia	kultura	Archiwalne
							lokalizacji
32	50-53	18	56	ślad osadnictwa	mezolit	chojnicko-pieńkowska	bez lokalizacji
33	50-53	1	57	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	paleolit/mezolit średniowiecze		bez lokalizacji
34	50-53	4	59	ślad osadnictwa	średniowiecze	polska	bez lokalizacji
35	50-53	7	60	ślad osadnictwa	okres nowożytny	polska	bez lokalizacji
36	50-53	8	61	znalezisko luźne	średniowiecze	polska	bez lokalizacji
37	50-53	9	62	ślad osadnictwa	mezolit/neolit		bez lokalizacji
38	50-53	2	71	osada	wczesne średniowiecze	polska	bez lokalizacji
39	50-53	27	88	cmentarzysko			bez lokalizacji
40	50-53	1	89	osada	epoka brązu	łużycka	bez lokalizacji
41	50-53	3	90	ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze		bez lokalizacji
42	50-54	110	1	osada	okres nowożytny	polska	
43	50-54	111	2	ślad osadnictwa	okres nowożytny	polska	
44	50-54	112	3	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	średniowiecze okres nowożytny	staropolska polska	
45	50-54	113	4	ślad osadnictwa	średniowiecze	staropolska	
46	50-54	114	5	ślad osadnictwa osada	okres nowożytny okres nowożytny	staropolska polska	
47	50-54	115	6	osada	późne średniowiecze/ okres nowożytny	polska	
48	50-54	54	7	cmentarzysko ślady osadnictwa osada osada ślady osadnictwa	wczesne średniowiecze wczesna epoka żelaza XI-XIII w. XIV-XV w. okres nowożytny	prapolska pomorska prapolska staropolska polska	
49	50-54	55	8	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	XI w. XIV-XV w.	prapolska staropolska	
50	50-54	56	9	ślad osadnictwa ślad produkcji	wczesna opoka żelaza średniowiecze	łużycka prapolska polska	

Lp.	Obszar	nr w miejscowości	nr na obszarze	funkcja	chronologia	kultura	Archiwalne
				huta szkła osada ślad osadnictwa	średniowiecze/ okres nowożytny XIV-XV w. okres nowożytny	staropolska polska	
51	50-54	57	10	ślad osadnictwa osada ślad osadnictwa	nieokreślony okres halsztacki okres wpływów rzymskich	pomorska przeworska	
52	50-54	58	11	ślad osadnictwa	epoka kamienia		
53	50-54	59	12	ślad osadnictwa ślad osadnictwa ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze okres nowożytny nieokreślona	prapolska polska	
54	50-54	60	13	osada	wczesna epoka żelaza	pomorska	
55	50-54	61	14	osada	wczesna epoka żelaza	pomorska	
56	50-54	62	15	osada osada ślad osadnictwa ślad osadnictwa	epoka brązu-okres lateński okres wpływów rzymskich wczesne średniowiecze okres nowożytny	łużycka i pomorska przeworska prapolska polska	
57	50-54	63	16	osada	okres halsztacki/ lateński		
58	50-54	64	17	ślad osadnictwa	okres nowożytny	polska	
59	50-54	65	18	ślad osadnictwa	okres nowożytny	polska	
60	50-54	66	19	ślad osadnictwa	epoka kamienia		
61	50-54	67	20	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	nieokreślona okres nowożytny	polska	
62	50-54	68	21	ślad osadnictwa	okres nowożytny	polska	
63	50-54	69	22	osada	okres nowożytny	polska	
64	50-54	70	23	ślad osadnictwa	wczesna epoka żelaza	pomorska	
65	50-54	71	24	ślad osadnictwa	nieokreślona		
66	50-54	72	25	ślad osadnictwa	wczesna epoka żelaza	pomorska	
67	50-54	73	26	ślad osadnictwa	epoka brązu		
68	50-54	74	27	ślad osadnictwa ślad	nieokreślony wczesna epoka żelaza	pomorska	

Lp.	Obszar	nr w miejscowości	nr na obszarze	funkcja	chronologia	kultura	Archiwalne
				osadnictwa			
69	50-54	75	28	ślad osadnictwa	nieokreślona	trzciniecka	
70	50-54	76	29	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	XII-XIII w. okres nowożytny	prapolska staropolska	
71	50-54	77	30	ślad osadnictwa	okres nowożytny	polska	
72	50-54	78	31	osada ślad osadnictwa	XIV-XV w. okres nowożytny	staropolska polska	
73	50-54	79	32	ślad osadnictwa	nieokreślona		
74	50-54	80	33	osada	okres nowożytny	staropolska	
75	50-54	81	34	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	nieokreślona XIV-XV w.	staropolska	
76	50-54	82	35	ślad osadnictwa	epoka kamienia		
77	50-54	83	36	ślad osadnictwa	nieokreślona		
78	50-54	84	37	ślad osadnictwa	okres nowożytny		
79	50-54	12	46	osada ślad osadnictwa ślad osadnictwa	epoka brązu/ okres halsztacki epoka brązu późne średniowiecze/ okres nowożytny	łużycka trzciniecka	
80	50-54	13	47	osada ślad osadnictwa	wczesna epoka żelaza okres nowożytny	pomorska	
81	50-54	14	48	ślad osadnictwa	epoka brązu	łużycka	
82	50-54	15	49	ślad osadnictwa	nieokreślona		
83	50-54	87	53	ślad osadnictwa	okres nowożytny	staropolska	
84	50-54	88	54	ślad osadnictwa	nieokreślona		
85	50-54	89	55	osada	późne średniowiecze/ okres nowożytny	staropolska	
86	50-54	90	56	ślad produkcji	okres wpływów rzymskich		
87	50-54	91	57	ślad osadnictwa	nieokreślona		
88	50-54	92	61	ślad osadnictwa	późny neolit/ wczesna epoka brązu		
89	50-54	93	65	ślad osadnictwa	XIV-XV w. okres nowożytny	staropolska polska	

Lp.	Obszar	nr w miejscowości	nr na obszarze	funkcja	chronologia	kultura	Archiwalne
				ślad osadnictwa			
90	50-54	94	66	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	nieokreślona późne średniowiecze	staropolska	
91	50-54	95	67	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	nieokreślona XV w./ okres nowożytny		
92	50-54	96	68	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	nieokreślona XIV-XV w.	staropolska	
93	50-54	97	69	ślad osadnictwa	XV-XVIII w.	staropolska	
94	50-54	98	70	osada	XV-XVIII w.	polska	
95	50-54	99	71	osada	okres nowożytny	staropolska	
96	50-54	100	72	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	XI-XII w. XIV-XV w.	prapolska staropolska	
97	50-54	101	73	ślad osadnictwa ślad osadnictwa ślad osadnictwa	nieokreślona okres wpływów rzymskich okres nowożytny	polska	
98	50-54	102	74	osada ślad osadnictwa	nieokreślona późne średniowiecze/ okres nowożytny	staropolska	
99	50-54	103	75	ślad osadnictwa	nieokreślona		
100	50-54	21	76	ślad osadnictwa	nieokreślona		
101	50-54	22	77	osada osada ślad osadnictwa	okres wpływów rzymskich XIV-XV w. okres nowożytny	przeworska staropolska polska	
102	50-54	23	78	osada ślad osadnictwa ślad osadnictwa	okres wpływów rzymskich XIV-XV w. okres nowożytny	pomorska staropolska polska	
103	50-54	24	79	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	nieokreślona okres nowożytny	polska	
104	50-54	2	80	znalezisko luźne	neolit	amfor kulistych	bez lokalizacji
105	50-54	3	81	znalezisko	wczesna epoka żelaza		bez

Lp.	Obszar	nr w miejscowości	nr na obszarze	funkcja	chronologia	kultura	Archiwalne
				luźne znalezisko luźne	wczesne średniowiecze		lokalizacji
106	50-54	108	82	cmentarzysko	XI w.	polska	bez lokalizacji
107	50-54	109	83	skarb	nieokreślona	polska	bez lokalizacji
108	50-54	1	86	znalezisko luźne	nieokreślona		bez lokalizacji
109	50-54	6	87	osada	XI-XII w.	polska	bez lokalizacji
110	50-54	2	88	znalezisko luźne	XI w.	polska	bez lokalizacji
111	50-54	5	89	osada osada	paleolit/ mezolit neolit	pucharów lejkowatych	bez lokalizacji
112	50-54	4	90	cmentarzysko	epoka brązu	łużycka	bez lokalizacji
113	50-54	3	91	znalezisko luźne	okres lateński/ okres wpływów rzymskich	przeworska	bez lokalizacji
114	50-54	1	92	cmentarzysko	XI-XII w.		bez lokalizacji
115	50-54	7	93	cmentarzysko	wczesna epoka żelaza	pomorska	bez lokalizacji
116	50-54	3	94	skarb	po 948 r.	polska	bez lokalizacji
117	50-54	4	95	ślad osadnictwa	epoka kamienia		bez lokalizacji
118	50-54	5	96	znalezisko luźne	neolit		bez lokalizacji
119	50-54	6	97	znalezisko luźne	epoka brązu	trzciniecka	bez lokalizacji
120	50-54	7	98	ślad osadnictwa	epoka brązu	łużycka	bez lokalizacji
121	50-54	8	99	ślad osadnictwa	wczesna epoka żelaza	pomorska	bez lokalizacji
122	50-54	9	100	cmentarzysko	III-IV w.	przeworska	bez lokalizacji
123	50-54	10	101	ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze	polska	bez lokalizacji
124	50-54	11	102	znalezisko luźne	okres nowożytny	polska	bez lokalizacji
125	50-54	2	103	osada	wczesna epoka żelaza	grobów kloszowych	bez lokalizacji
126	50-54	3	104	ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze	prapolska	bez lokalizacji
127	50-54	5	105	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	nieokreślona okres nowożytny	polska	bez lokalizacji
128	50-54	6	106	ślad osadnictwa	średniowiecze	staropolska	bez lokalizacji

Lp.	Obszar	nr w miejscowości	nr na obszarze	funkcja	chronologia	kultura	Archiwalne
129	50-54	19	107	ślad produkcji	średniowiecze		bez lokalizacji
130	50-54	20	108	osada ślad produkcji	wczesna epoka żelaza średniowiecze	łużycka	bez lokalizacji
131	50-54	1	109	uroczysko grodzisko podgrodzie rotunda cmentarzysko palatia katedra zamek	okres lateński X-XI w. X-XII w. XI w. XI-XII w. XI-XII w. XII-XVI w. XII-XV w.		
132	50-54	2	110	skarb	XI w./ po 1046 r.		bez lokalizacji
133	50-54	3	111	cmentarzysko	okres wpływów rzymskich	przeworska	bez lokalizacji
134	50-54	4	112	skarb	XI w./ po 1079 r.		bez lokalizacji
135	50-54	5	113	osada	XI-XII w.		bez lokalizacji
136	50-54	6	114	grób	XI w.		bez lokalizacji
137	50-54	7	115	skarb	XI w./ po 1017 r.		bez lokalizacji
138	50-54	8	116	grób	wczesna epoka żelaza	pomorska	bez lokalizacji
139	50-54	9	117	ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze		bez lokalizacji
140	50-54	10	118	ślad osadnictwa	nieokreślona		bez lokalizacji
141	50-54	11	119	„budowla napalowa” miasto	XIII w. wczesne średniowiecze-XVIII w.		bez lokalizacji
142	50-54	12	120	cmentarzysko	neolit	amfor kulistych	bez lokalizacji
143	50-54	13	121	skarb	X/XI w.		bez lokalizacji
144	50-54	14	122	skarb	XI w./ po 1006 r.		bez lokalizacji
145	50-54	15	123	narzędzia krzemienne	paleolit schyłkowy, mezolit, neolit	świderska	bez lokalizacji
146	50-54	16	124	osada	XIII-XVII w.		bez lokalizacji
147	50-54	17	125	miasto	XII-XVII/XVIII w.		bez lokalizacji
148	50-54	18	126	cmentarzysko kościół i klasztor	XII-XVII w. XII-XIII w.		bez lokalizacji

Lp.	Obszar	nr w miejscowości	nr na obszarze	funkcja	chronologia	kultura	Archiwalne
149	50-54	19	127	ślad osadnictwa	XII-XIV w.		bez lokalizacji
150	50-54	20	128	ślad osadnictwa	XII-XIX w.		bez lokalizacji
151	50-54	21	129	miasto kościół i klasztor p.w. św. Trójcy	XIV-XVII w. XV w.		bez lokalizacji
152	50-54	22	130	mury (dawny ratusz ?) relikty drewniane znaleziska luźne	średniowiecze XIV-XVI w. XV w. - okres nowożytny		bez lokalizacji
153	50-54	23	131	kolegiata cmentarz przykościelny	XII w. - okres nowożytny XII w. - okres nowożytny		bez lokalizacji
154	50-54	24	132	miasto (osiedle żydowskie)	XIII/XIV w.		bez lokalizacji
155	50-54	25	133	miasto	XIV w.		bez lokalizacji
156	50-54	26	134	miasto	XVI w.		bez lokalizacji
157	50-54	27	135	nieokreślona	nieokreślona		bez lokalizacji
158	50-54	28	136	cmentarzysko	okres nowożytny		bez lokalizacji
159	50-54	29	137	ślad osadnictwa	nieokreślona		bez lokalizacji
160	50-54	30	138	mury miejskie	XIV w.		bez lokalizacji
161	50-54	31	139	miasto	XVI w.		bez lokalizacji
162	50-54	32	140	miasto	XII-XVIII w.		bez lokalizacji
163	50-54	33	141	ślad osadnictwa	XV w.		bez lokalizacji
164	50-54	34	142	ślad osadnictwa	okres halsztacki, lateński i okres nowożytny		bez lokalizacji
165	50-54	35	143	ślad osadnictwa	okres nowożytny		bez lokalizacji
166	50-54	36	144	znalezisko luźne	neolit		bez lokalizacji
167	50-54	37	145	znalezisko luźne	późne średniowiecze		bez lokalizacji
168	50-54	38	146	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze okres nowożytny		bez lokalizacji

Lp.	Obszar	nr w miejscowości	nr na obszarze	funkcja	chronologia	kultura	Archiwalne
169	50-54	39	147	znalezisko luźne	XV w.		bez lokalizacji
170	50-54	40	148	znalezisko luźne	okres halsztacki/ okres lateński	grobów kloszowych	bez lokalizacji
171	50-54	41	149	znalezisko luźne	XIV w.		bez lokalizacji
172	50-54	42	150	ślad osadnictwa	nieokreślona		bez lokalizacji
173	50-54	43	151	znalezisko luźne	neolit		bez lokalizacji
174	50-54	44	152	ślad osadnictwa	neolit		bez lokalizacji
175	50-54	45	153	ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze		bez lokalizacji
176	50-54	104	154	ślad osadnictwa	okres nowożytny		bez lokalizacji
177	50-54	12	155	znalezisko luźne	neolit	ceramiki sznurowej	bez lokalizacji
178	50-54	105	156	ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze	polska	bez lokalizacji
179	50-55	1	50	osada	epoka brązu/wczesna epoka żelaza	łużycka, pomorska	
180	51-53	2	1	cmentarzysko	okres wpływów rzymskich	przeworska	
181	51-53	3	2	cmentarzysko	okres wpływów rzymskich	przeworska	
182	51-53	4	3	cmentarzysko	okres wpływów rzymskich	przeworska	
183	51-53	5	4	cmentarzysko	okres halsztacki	wschodnio-pomorska	
184	51-53	6	5	cmentarzysko	neolit	pucharów lejkowatych	
185	51-53	7	6	cmentarzysko	okres lateński	grobów kloszowych	
186	51-53	1	7	punkt osadniczy	epoka brązu	łużycka	
187	51-53	1	8	punkt osadniczy	neolit	ceramiki sznurowej	
188	51-53	3	9	punkt osadniczy	okres wpływów rzymskich	przeworska	
189	51-53	4	10	cmentarzysko	okres halsztacki	wschodnio-pomorska	
190	51-53	5	11	punkt osadniczy	okres halsztacki	wschodnio-pomorska	
191	51-53	2	12	punkt osadniczy	epoka brązu	łużycka	
192	51-53	8	23	osada	okres halsztacki	wschodnio-pomorska	
193	51-53	9	24	cmentarzysko	okres lateński	grobów	

Lp.	Obszar	nr w miejscowości	nr na obszarze	funkcja	chronologia	kultura	Archiwalne
						kloszowych	
194	51-53	11	26	cmentarzysko	okres halsztacki	wschodnio-pomorska	
195	51-53	6	30	cmentarzysko	okres lateński	grobów kloszowych	
196	51-53	1	31	osada	wczesne średniowiecze		bez lokalizacji
197	51-53	1	32	cmentarzysko	okres wpływów rzymskich	przeworska	bez lokalizacji
198	51-53	5	33	ślad osadnictwa	średniowiecze	prapolska	bez lokalizacji
199	51-53	2	34	obozowisko			bez lokalizacji
200	51-53	3	35	punkt osadniczy	neolit	pucharów lejkowatych	bez lokalizacji
201	51-53	1	79	osada	okres nowożytny		
202	51-53	2	80	osada	późne średniowiecze		
203	51-53	3	81	osada	okres nowożytny		
204	51-53	4	82	osada	okres nowożytny		
205	51-53	18	83	ślad osadnictwa	epoka żelaza	przeworska	
206	51-53	6	96	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	średniowiecze okres nowożytny		
207	51-53	7	97	ślad osadnictwa	okres nowożytny		
208	51-53	8	98	osada	okres nowożytny		
209	51-53	9	99	osada	okres nowożytny		
210	51-53	10	100	ślad osadnictwa	okres nowożytny		
211	51-53	11	101	ślad osadnictwa cmentarzysko osada	neolit kultura łużycka kultura przeworska	łużycka przeworska	
212	51-53	12	102	ślad osadnictwa	średniowiecze		
213	51-53	13	103	ślad osadnictwa osada	średniowiecze okres nowożytny		
214	51-53	24	104	ślad osadnictwa ślad osadnictwa osada (?)	wczesna epoka brązu kultura łużycka okres nowożytny	łużycka	
215	51-53	23	105	osada	okres nowożytny		
216	51-53	15	106	ślad osadnictwa	epoka kamienia		
217	51-53	22	107	ślad	wczesna epoka brązu		

Lp.	Obszar	nr w miejscowości	nr na obszarze	funkcja	chronologia	kultura	Archiwalne
				osadnictwa ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze		
218	51-53	20	108	osada (?) osada (?)	wczesna epoka brązu późne średniowiecze/ okres nowożytność		
219	51-53	26	109	ślad osadnictwa osada (?) osada	neolit kultura łużycka późne średniowiecze/ okres nowożytny	pucharów lejkowatych, łużycka	
220	51-53	25	110	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	epoka kamienia okres nowożytny		
221	51-53	21	111	ślad osadnictwa	nieokreślona		
222	51-54	3	2	obozowisko	neolit		
223	51-54	2	3	osada	neolit		
224	51-54	10	4	punkt osadniczy	neolit		
225	51-54	11	5	punkt osadniczy	neolit	ceramiki grzebykowej	
226	51-54	12	6	punkt osadniczy	okres lateński	grobów kloszowych	
227	51-54	13	7	punkt osadniczy	epoka brązu	łużycka	
228	51-54	14	8	punkt osadniczy	epoka brązu/ okres halsztacki	łużycka	
229	51-54	15	9	cmentarzysko	okres lateński	grobów kloszowych	
230	51-54	16	10	cmentarzysko	epoka brązu/ okres halsztacki	łużycka	
231	51-54	2	11	osada	okres lateński	grobów kloszowych	
232	51-54	3	12	punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy	mezolit neolit wczesne średniowiecze	pucharów lejkowatych	
233	51-54	4	13	obozowisko punkt osadniczy punkt osadniczy	mezolit neolit wczesne średniowiecze	janisławicka pucharów lejkowatych	
234	51-54	1	19	osada	neolit	pucharów lejkowatych	bez lokalizacji

Lp.	Obszar	nr w miejscowości	nr na obszarze	funkcja	chronologia	kultura	Archiwalne
235	51-54	1	23	obozowisko obozowisko osada cmentarzysko	obozowisko obozowisko osada cmentarzysko	świderska grobów kloszowych	bez lokalizacji
236	51-54	1	24	cmentarzysko cmentarzysko	IV okres epoki brązu okres halsztacki	łużycka wschodnio-pomorska	bez lokalizacji
237	51-54	4	25	ślad osadnictwa	epoka kamienia		bez lokalizacji
238	51-54	7	26	ślad osadnictwa	nieokreślona		bez lokalizacji
239	51-54	8	27	ślad osadnictwa	nieokreślona		bez lokalizacji
240	51-54	9	28	ślad osadnictwa	epoka kamienia		bez lokalizacji
241	51-54	5	29	cmentarzysko	neolit	kultura amfor kulistych	bez lokalizacji
242	51-54	17	30	znaleziska luźne znaleziska luźne	kultura łużycka neolit	łużycka	bez lokalizacji
243	51-54	8	32	ślad osadnictwa	okres nowożytny		
244	51-54	9	33	ślad osadnictwa	późne średniowiecze/ okres nowożytny		
245	51-54	10	34	ślad osadnictwa	okres nowożytny		
246	51-54	11	35	osada	późne średniowiecze/ okres nowożytny		
247	51-54	2	36	ślad osadnictwa	epoka kamienia		
248	51-54	12	37	ślad osadnictwa	późne średniowiecze		
249	51-54	6	38	osada	okres nowożytny		
250	51-54	3	39	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	średniowiecze okres nowożytny		
251	51-54	4	40	osada	okres nowożytny		
252	51-54	5	41	ślad osadnictwa	okres nowożytny		
253	51-54	2	42	osada	okres nowożytny		
254	51-54	3	43	ślad osadnictwa	okres nowożytny		
255	51-54	4	44	osada	okres nowożytny		
256	51-54	5	45	ślad osadnictwa	okres nowożytny		
257	51-54	6	46	ślad	okres nowożytny		

Lp.	Obszar	nr w miejscowości	nr na obszarze	funkcja	chronologia	kultura	Archiwalne
				osadnictwa			
258	51-54	14	66	osada	okres nowożytny		
259	51-54	15	67	ślad osadnictwa	okres nowożytny		
260	51-54	16	68	osada	późne średniowiecze/ okres nowożytny		
261	51-54	19	69	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	kultura łużycka średniowiecze	łużycka	
262	51-54	20	70	ślad osadnictwa	kultura łużycka	łużycka	
263	51-54	21	71	ślad osadnictwa ślad osadnictwa ślad osadnictwa	epoka kamienia kultura łużycka okres nowożytny	łużycka	
264	51-54	12	72	ślad osadnictwa	epoka kamienia		
265	51-54	5	73	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	epoka kamienia okres nowożytny		
266	51-54	115	75	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	neolit kultura łużycka	pucharów lejkowatych łużycka	
267	51-54	6	76	osada ślad osadnictwa	neolit kultura łużycka	pucharów lejkowatych łużycka	
268	51-54	7	77	osada ślad osadnictwa	epoka kamienia kultura łużycka	łużycka	
269	51-54	8	78	ślad osadnictwa	okres nowożytny		
270	51-54	9	79	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	kultura przeworska późne średniowiecze	przeworska	
271	51-54	10	80	ślad osadnictwa	okres nowożytny		

ZAŁĄCZNIK NR 3 – ZABYTKI NIERUCHOME – ILUSTRACJE

Il. 1. Płock, Panorama Wzgórza Tumskiego, fot. M. Grabowska, 2025

Il. 2. Płock, Wzgórze Tumskie, Katedra pw. Wniebowzięcia NMP, fot. A. Borsuk, 2023

Il. 3. Płock, Wzgórze Tumskie, d. opactwo benedyktyńskie, ob. Muzeum Diecezjalne i Wieża Zegarowa fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 4. Płock, Wzgórze Tumskie, d. opactwo benedyktyńskie, ob. Muzeum Diecezjalne, widok na wewnętrzny dziedziniec i Wieżę Zegarową fot. M. Grabowska, 2025

Il. 5. Płock, Wzgórze Tumskie, Zamek książęcy fot. A. Borsuk, 2023

Il. 6. Płock, Kościół pw. św. Bartłomieja, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 7. Płock, Dzwonnica przy kościele pw. św. Bartłomieja, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 8. Płock, Kościół pw. św. Dominika, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 9. Płock, Dzwonnica przy kościele pw. św. Bartłomieja, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 10. Płock, Kościół pw. św. Jana Chrzciciela, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 11. Płock, Budynki Wyższego Seminarium Duchownego, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 12. Płock, Klasztor i Kościół Mariawitów – Świątynia Miłosierdzia i Miłości, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 13. Płock, Trzepowo, Kościół pw. św. Aleksego, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 14. Płock, Dawna Synagoga, ob. Muzeum Żydów Mazowieckich, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 15. Płock, Stary Rynek 1, Ratusz, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 16. Płock, ul. Wyszogrodzka, Rogatki warszawskie, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 17. Płock, Al. J. Kilińskiego, Rogatki płońskie, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 18. Płock, ul. Kazimierza Wielkiego, Rogatki dobrzyńskie, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 19. Płock, Plac Narutowicza, Dawny Pałac Biskupi, ob. Sąd Okręgowy, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 20. Płock, ul. St. Małachowskiego, Liceum Ogólnokształcące im. Marszałka Stanisława Małachowskiego, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 21. Płock, d. kolegiata pw. św. Michała, ob. Liceum Ogólnokształcące im. Marszałka Stanisława Małachowskiego, fot. A. Borsuk, 2023

Il. 22. Płock, ul. 3-go Maja, Liceum Ogólnokształcące im. Władysława Jagiełły, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 23. Płock, Plac Obrońców Warszawy, d. Narodowy Bank Polski, obecnie Prokuratura Rejonowa , fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 24. Płock, ul. Sienkiewicza, budynek więzienia, tzw. „stare” więzienie , fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 25. Płock, ul. Sienkiewicza, budynek więzienia, tzw. „nowe” więzienie , fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 26. Płock, ul. Kolegialna, d. Kamera pruska, ob. Mazowiecki Urząd Wojewódzki , fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 27. Płock, Most im. Legionów Marszałka Józefa Piłsudskiego , fot. M. Grabowska, 2025

Il. 28. Płock, ul. Warszawska 26, Wieża ciśnień, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 29. Płock, ul. Kolejowa 8, d. Elektrownia miejska, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 30. Płock, ul. Kolejowa 32, d. młyn motorowo-elektryczny , fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 31. Płock, ul. Kazimierza Wielkiego 9b i 11b, d. spichlerze nad Wisłą, ob. Muzeum Mazowieckie w Płocku i Archiwum Państwowe fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 32. Płock, ul. Piekarska 7, d. spichlerz, fot. A. Borsuk, 2023

Il. 33. Płock, ul. Narutowicza 8, d. Kanonia, obecnie siedziba Towarzystwa Naukowego Płockiego, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 34. Płock, ul. Mostowa 1, „Dom Pod Trąbami”, fot. A. Borsuk, 2023

Il. 35. Płock, Stary Rynek 12, Kamienica, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 36. Płock, Stary Rynek 17, Kamienica barokowa, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 37. Płock, ul. Grodzka 2a, Kamienica barokowa, fot. A. Borsuk 2023

Il. 38. Płock, Plac G. Narutowicza, widok na północną pierzeję , fot. M. Grabowska 2025

Il. 39. Płock, ul. Grodzka , widok na północną pierzeję , fot. M. Horbowicz 2025

Il. 40. Płock, ul. Tumska 16, kamienica klasycystyczna, fot. M. Horbowicz 2025

Il. 41. Płock, ul. Grodzka 13, kamienica klasycystyczna, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 42. Płock, ul. Kolegialna 20, kamienica klasycystyczna, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 43. Płock, ul. Piękna 1/3, kamienice secesyjne, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 44. Płock, ul. Piękna 4, kamienica secesyjna, fot. M. Grabowska, 2025

Il. 45. Płock, ul. 1go Maja 3/5, kamienica secesyjna/modernistyczna, fot. M. Grabowska, 2025

Il. 46. Płock, ul. Tumska 8, kamienica secesyjna, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 47. Płock, ul. Jachowicza, Dworzec autobusowy, fot. M. Grabowska, 2025

Il. 48. Płock, ul. Piekarska 1, d. Dom Turysty PTTK, ob. hotel „Starzyński”, fot. M. Grabowska, 2025

Il. 49. Płock, ul. Misjonarska 3,willa modernistyczna, fot. M. Grabowska, 2025

Il. 50. Płock, ul. Zalesie, Zabudowa d. Kolonii urzędniczej, fot. M. Grabowska, 2025

Il. 51. Płock, ul. Kobylińskiego, Cmentarz rzymsko-katolicki „stary”, fot. M. Grabowska, 2025

Il. 52. Płock, ul. Kobylińskiego, Cmentarz rzymsko-katolicki „nowy”, fot. M. Grabowska, 2025

Il. 53. Płock, ul. Kazimierza Wielkiego 39, Cmentarz ewangelicko-augsburski, fot. M. Grabowska, 2025

Il. 54. Płock, ul. Mickiewicza 19, Cmentarz żydowski „nowy”, fot. M. Grabowska, 2025

Il. 55. Płock, ul. Norbertańska 25, Cmentarz prawosławny i kaplica, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 56. Płock, ul. Norbertańska 25, Cmentarz mariawicki, fot. M. Grabowska, 2025

Il. 57. Płock, ul. Norbertańska 25, Cmentarz garnizonowy, fot. M. Grabowska, 2025

Il. 58. Płock, ul. Zduńska 13a, Dawna baszta obronna, fot. M. Horbowicz, 2025

Il. 59. Płock, ul. Bielska 13, Fragment murów miejskich, fot. M. Horbowicz, 2025

OCHRONA ZABYTKÓW
KRESY

Ochrona Zabytków KRESY
tel. 667 334 931
mail: info@ochronazabytkow.pl
www.ochronazabytkow.pl